

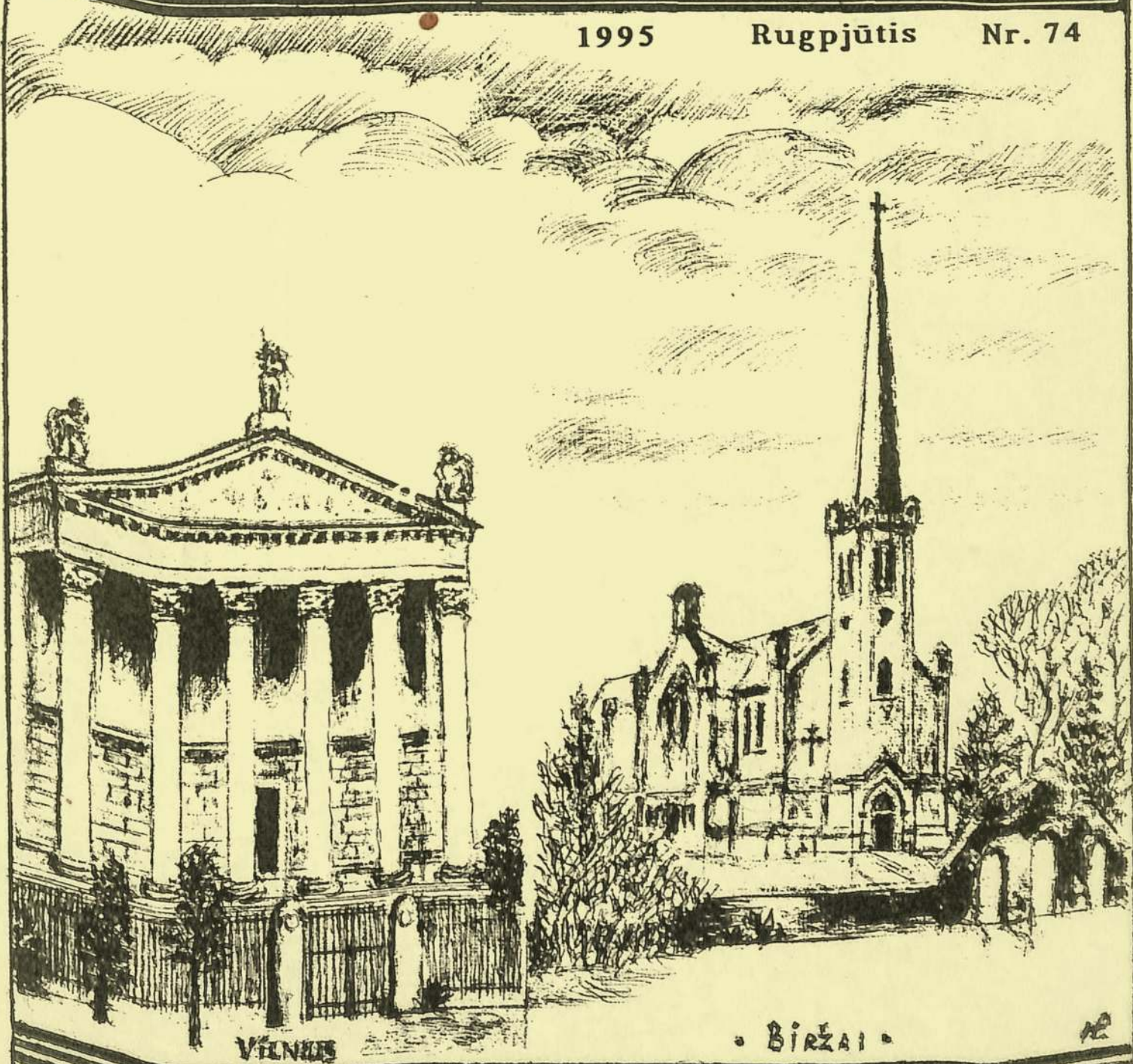
Mūsu Sparnai

Helmvīnu Ev. Reformātu Leidsēnys

1995

Rugpjūtis

Nr. 74

VIENIJS

• BIRŽAI •

AE

OUR WINGS
PUBLISHER
ADDRESS

Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
3542 W. 66th Place, Chicago, IL 60629

=====

TURINYS

* * *	5230 S. Artesian Ave. bažnyčios nuotr. . . 1
Gen, Supt. kun. S.Nemanas	Būkite budrūs 2
Kun. dr. E. Gerulis	Predestinations mįslę sprendžiant . . . 4
Dr Edmundas Remys	Martyno Liuterio pamokslai 9
Kun. dr. E. Gerulis	Grižkime prie krikščionijos vienijimosi pastangų 17
Kun. dr. E. Gerulis	Lampades Multae – Una Lux 18
Darininkas #5, 1995	Ekumeninės pamaldos St. Petersburg . . 20
* * *	Lietuvių Ev. Liuteronų Bažnyčios Sinodas išėivijoje 21
Matas Naktinis	Kas buvo tie 1941 m. Lietuvos repatri- antai? 21
Prof. S. Kregždė	Iš Lietuvos Reformacijos Istorijos ir Kul- tūros Draugijos 1992–1994 m. veiklos . . 26
Vytautas Trečiokas	Širdžių ir rankų šiluma 30
A. Balčiauskienė	Komp. Vl. Jakubėno Draugija Lietuvoje . 35
Jonas Dagilis	Jaunimo mokytojas ir vadovas A. Šlikas 37
Kostas Grunfelė	600 metų dabartinei Vilniaus bažnyčiai 41
Chorv. Irena Skomskienė	Giesmės abipus Rambyno 52
Eugenius Matuzevičius	Sename genties Sode 57
Dalia Gargasaitė	400 m. reformatų įkurtai Salamiesčio mokyklai 57
HYP	Sudiev mūsų bažnytėlei! 60
HYP	Šimpeliškių šaltinėli – kur tu dingai? . . 63
* * *	IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN 73
P, Kuginys	Mintys laidotuvėse 84
* * *	KRONIKA 86
Knygius	Knygos ir periodika 90
* * *	Laiškai redakcijai 92
Alfonsas Nakas	Ką kiti rašo apie mus? 95
	Aukų sąrašas. 97
	Klaidų atitaisymas 97

=====

LEIDĖJAS	Lietuvių Evangelikų Reformatų Bažnyčios Kolegija
REDAKCINIS	Halina Dilienė, kun. dr. Eugenijus S. Gerulis, Hypa- tia Yčaitė–Petkus, Maria Plačienė, Mykolas Zablockas
KOLEKTYVAS	
REDAKTORIUS	Mykolas Zablockas
REDAKCIJOS IR ADMINISTRACIJOS	MŪSŲ SPARNAI, 6118 N. Sheridan Rd. # 502 Chicago, IL 60660, USA
ADRESAS	
KAINA	AUKA

=====

Redakcija rankraščius taiso, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai gerbiami. Straipsniai su autoriaus pavarde, slapyvardžiu ar inicialais nebūtinai reiškia redakcijos ar leidėjo nuomonę.

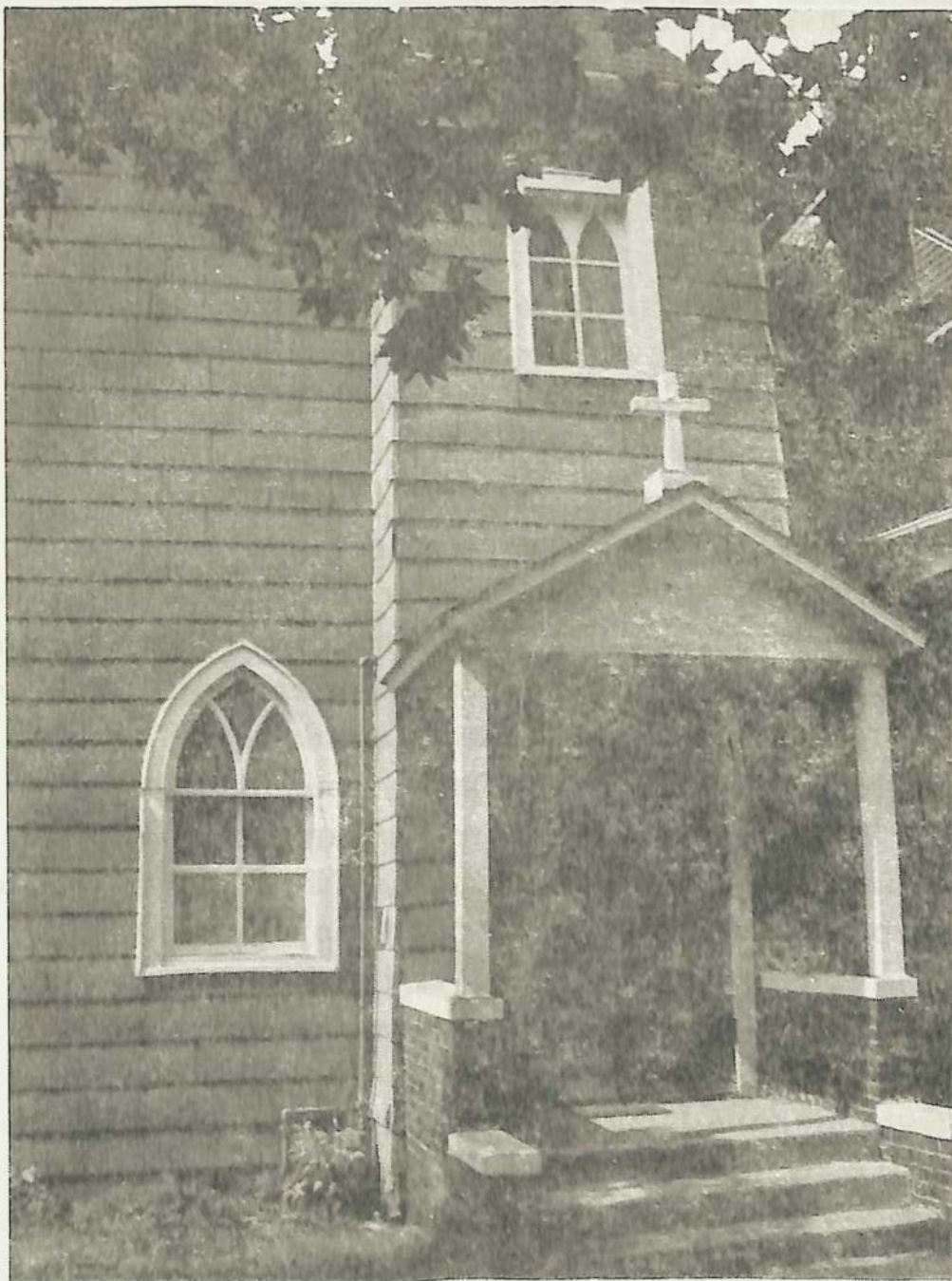
 MŪSU SPARNAI
LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951

1995

RUGPJUTIS

NR. 74

*Buv. lietuvių Ev. Reformatų bažnyčia 5230 S. Artesian Ave.,
Čikagoje, kurioje Gen. Supt. kun. Stasys Neimanas per paskuti-
nius 25 savo amžiaus metus skelbė Dievo Žodį.*

Gen. Supt. kun. S. Neimanas

BŪKITE BUDRŪS *)

1 Kor. 16: 18, 14: "Būkite budrūs, tvirtai stovėkite tikėjime, būkite stiprūs. Visa, kas jūsų daroma, tebūnie daroma su meile. Amen".

Mieli Sinodo dalyviai, dalyvės, – kunigai, kuratoriai, svečiai, delegatai! Mūsų Sinodas yra lyg mūsų Bažnyčios kelrodis ir šventė, į kurią suvažiavę turime progos dalyvauti mūsų pamaldose gimtąja kalba, apturėti dvasinį aptarnavimą, nustatyti gaires rytojui, pasidžiaugti kartu savo atsiektais laimėjimais ar ir vienas kitą paguosti. Šiuo laiku mūsų gretos retėja ir mes rūpinamės mūsų Bažnyčios ateitimi (vieniems iškeliauvus į Amžinybę, kitiems išsikėlus iš mūsų centro). Dabartinis mūsų bažnytinis veikimas iševijoje iškėlė mums daugybę svarbių neatidėliotinių klausimų ir reikalavimų ką bandysime drauge aptarti. Mes jausdami pareigą, meilę ir prisirišimą prie mūsų Bažnyčios norime tęsti jos egzistavimą žiūrėdami su rūpesčiu ir viltimi į ateitį. Taip pat neužmirškime savo bendratikių pasilikusių tolimoje Tėvynėje, kur bažnytinis gyvenimas apribotas. Bet kai žvelgiame atgal į praeitį, matome, kad kone visad krikščionybės gyvenimas nebuvo lengvas ir sklandus.

Mūsų Bažnyčios tėvai, kaip ir visi krikščionybės ugdytojai, pasiduodami Dievo valiai, ganė Jo kaimenę su atsidavimu ir su ištverme. Tuomi jie paruošė dirvą mums, jų ainiams. Pisiminkime, kad mūsų Bažnyčios pirmasis Sinodas iševijoje 1948 metais tremties sąlygomis Klein Wittensee, Vokietijoje, buvo neskaitlingas. Tačiau jis davė užuomazgą šiam virš keturių dešimtmečių laikotarpiui, kurio metu užaugo ir subrendo jau nauja karta. Ją norėtume matyti kaipo pamainą ir tęsinį mūsų Baž-

nyčios ir visos krikščionijos gyvenimo. Nors ir vertiname tautines tradicijas ir norime tęsti jas toliau, turime laikytis Kristaus pamokymų. Pirmuoju žmonijos troškimu turėtų būti gyventi Dievo garbei ir jo žodžių skelbimui bei jų įgyvendinimui, siekiant viso to su meile ir ištverme.

Kuomet žmonės renkasi pasitarimui, darbui, sprendimui – savaime kyla klausimai apie tikslų įgyvendinimo būdą. Paveikti kokios nors minties, žmonės arba pavieniai asmenys stengiasi ją įvykdyti ir paversiti tikrove. Žmonija vystosi ir tarpsta dvasiniai, socialiniai ir politiniai kuomet idėjos virsta apčiuopiamu nuveiktu darbu. Kaip aprašyta N. T. Apaštalu Darbuose Sekminių poga susirinkusieji buvo giliai paveikti Apaštalo Petro kalba. Petro žodžiai taip paveikė juos, kad jie klausė Apaštalo, ką jie turėtų daryti. Stojant prie darbų ir sprendimų yra svarbu, kad žmogus būtų vidujiniai paveiktas, sudomintas, paliestas pareigos jausmo. Jei to nėra, gali dingti praeityj daug gražių užsimojimų, sumanymų ir gerų norų kurie lieka užmiršti ar pavėluoti (ar gal tik paviršutiniai svarstomi ir diskutuojami). Jei nėra tikro susidomėjimo, tai gali virsti tikrai įdomiu minčių klausymu prie ko galima būtų pridėti priedą “gal būt reikėtų tai daryti”.

Klausimas “Ką mes turėtume daryti” šiuo metu paliečia mūsų Bažnyčios narių bendruomenę ir kiekvieną jos narį atskirai. Praetis rodo, kad norint sulaukti pasisekimo, reikia atsidavimo ir darnaus bendradarbiavimo. Organizacijos, šalpos fondai, draugijos, spauda – visa tai priduoda sumanymams veiklos kur pavieniai nariai gali prisidėti. Atsakyti į klausimą “ką mes kaip Bažnyčia turime daryti” yra žymiai sunkiau, negu kad buvo seniau: mes esame apriboti fizinio ir asmeninio pajėgumo atveju. Nebuvome tiek apriboti kai atvykome į JAV kaip emigrantai. Mums užtekdavo nutarti ir galėjome bet kokį užsimojimą bažnytiniame veikime įvykdyti. Tada turėjome daugiau jėgų planų įvykdyti.

Per amžius pavieniai asmenys būrėsi į bendruomenes, jungėsi pagal savo įsitikinimus ir tuomet daug laimėjo. Tuo būdu jie išsilaikė ir sustiprėjo. Bet kartais kreipiant per daug dėmesio į tą pasisekimą, jie prarado savo gilesnį įsitikinimą ir iniciatyvą. Prisimenam, kiek mūsų Bažnyčia patyrė materialinės ir dvasinės paramos (praeityje ir dabar) iš pavienių asmenų – iš savo narių; neturėtume ir šiuo metu išsigąsti. Pavienių asmenų pajėgumas ir geri norai duoda naujos vilties bežvelgiant į rytojų. Tačiau pavienio asmens reikšmė glūdi ne vien jo pajėgume ar sumanyme, bet greičiau jo sugebėjime bendradarbiauti – dirbti kartu su kitais. Kiekvienas iš mūsų kuriam yra tekę dirbti visuomeninį darbą, bažnytinį ar kokį kitą, žino, kad nebūtinai reikia didelio skaičiaus asmenų.

Užtenka kelių energingų ir pasišventusių žmonių, kad būtų pravesta ir didžiausia užduotis.

Reikšminga, kad Apaštalas Petras savo kalboj, aprašytoje Apaštalu Darbuose, siūlo savo klausytojams vidujiniai pasikeisti – “įtikėti į Jėzų Kristų ir daryti atgailą”. Vidujiniai pasikeisti reikėtų ir mums dabar. Vieton rūpintis vien savimi ir savo asmenišku reikalu, reikia susirūpinti savo artimu ir pasišvęsti bendruomenės darbui – kiekvienas pagal savo sąžinės balsą, tai yra, Dievo šauksmą, ką jis savo viduje išgirdo. Tokiu nusistatymu ir tęskime savo Lietuvių ev. reformatų Bažnyčios egzistavimą. Tokioje nuotaikoje dirbkime ir tęskime veikimą meilės dvasioje. Pasišvęskime žmonijos ir Bažnyčios gerovei, meldami Dievo pastiprinimo ir palaimos, kol džiaugsminga Sekminių dovana mus dar veikia ir mus vienyja. Tikinčiose širdyse tevystosi sustiprinimas, paeinantis nuo paties mūsų Viešpaties Dievo. Tegu Jis mus mokina, ramina ir veda į rytojų, kaip Jis kadaise palaikė mūsų tėvus ir protėvius jų dvasinėje kovoje išlikti Viešpaties pasekėjais, AMEN.

**) Mūsų mielo dvasios vadovo Generalinio Superintendente kun. S. Neimano, jau nebėra su mumis. Netekome taip pat ir MŪSŲ SPARNŲ bendradarbio, Tenka pasidžiaugti, kad jis paliko mums tokį turtingą – rašto žodžiu išreikštą sielą gaivinanti palikimą. Malonu pristatyti skaitytojams vieną rašinį = 1988 m. Sinodui pritaikytą pamokslą. Lietuvos reformatai prisilaiko šimtmetinės tradicijos susirinkti Sinodui vidurvasaryje – per Jonines. Išeivijos Bažnyčioje jau kelinti metai kaip Sinodai šaukiami rudens metu. Nesvarbu, kokių metų laiku tie Sinodai įvyktų – kun. S. Neimano žodžiai liks aktualūs ir turės prasmės visiems laikams.*

REDAKCIJA

Kun. dr. E. Gerulis

PREDESTINATIONS MĪSLĘ APMĄSTANT

Ar turi žmogus laisvą valią? Kaip šį klausimą sprendžia įvairios pasaulio religijos?

HINDUIZMAS – žmonių gyvuojanti seniausia religija, bei jos brolis BUDIZMAS, tiki, kad žmogaus visas gyvenimas ir jo likimas yra pilnai dangiškųjų jėgų rankose.

ISLAMAS tiki fatalizmu, kur žmogaus laisvei nėra palikta jokios vietos nes viską tvarko totaliniai suverenai Dievas.

KRIKŠČIONIJA savo pradžioje, bent pirmaisais trim šimtmečiais, šiuo klausimu nesidomėjo. Pirmieji laisvos valios problemą pradėjo klibenti Atanazijus (295–373) ir Augustinas (354–430).

Viduramžiais senuoju Augustino keliu žengė Anzelmas, Lombardas, Tomas Akvinas. Jų supratimu, predestinacija buvo Dievo Apvaizdos rėmuose.

Taip pat ir Viklifas bei Husas predestinacijos principams pritarė.

Reformacijos laikais domėjosi Liuteris, Cvinglis, Melanchtonas, Knoksas, o ypač Kalvinas.

Anot Liuterio, kiekvienas krikščionis, nors ir yra pilnai laisvas, visgi tuo pačiu metu jis yra ir tarnas – priklausantis visiems.

Kalvinas pabrėžė žmogaus laisvą pasišventimą Dievui ir artimui kasdieninių pareigų pildymą, nes žmogus tam ir yra sutvertas, kad gerus darbus dirbtų (Rom 6: 18; Kor 9: 19; Jok 1: 25; 1 Tes 1: 9; Ef 2: 10). Žmogus esąs ir laisvas, ir vergas, nes ne iš prievartos ar baimės, o iš meilės jis vergauja Kristui (1 Kor 7: 22; Rom 1: 1; Fil 1: 1; Rom 8: 1; Gal 5: 18; 2 Kor 3: 17).

Augustinui ir Liuteriui predestinacijos mįslėje sunkiausias klausimas buvo neišrinktųjų pasmerkimas (Rom 9: 18, 22; 11: 7; 1 Pet 2: 8; Jud 1: 4; Apr 13: 8; Malachijo 1: 2–3).

Kalvinas šiai problemai savo jautrumo nerodė. Jis lygiai skelbė tiek vienu laimę, tiek kitų pražūtį, nes Tvėrėjas su savo kūriniais gali elgtis kaip tik Jis nori – lyg anas ūkininkas savo javus laisvai skirstydamas: vienus sėklai, kitus maistui ar pašarui, dar kitus – pardavimui.

Čia tarp Liuterio ir Kalvino minčių įvairumas gaunasi dėl jų labai skirtingų charakterių: muziką, poeziją ir giesmę mylįs Liuteris VIEŠPATYJE įžvelgė meilę, malonę, kaip centrinę DIEVO bruožą, gi nepaprastos drausmės ir geležinio charakterio Kalvinui VIEŠPATIES esminis bruožas buvo DIEVO didybė, Jo šventumas, teisingumas.

Anot Kalvino, ne Dievas yra kaltas, jei dalis nusikaltėlių susilauks bausmės, lygiai kaip kad ne spinduliuojanti saulė yra kalta, jei dvėseliena ima dvokti.

Liuteris buvo mistikas, o Kalvinas veiksmo žmogus.

Liuteriui žmogus buvo indas, kuriame apsigyvena Šv. Dvasia.

Kalvinui žmogus buvo instrumentas arba įrankis, kuriuo yra vykdoma Dievo valia.

Ar žmogus yra išrinktas, ar pasmerktas – Liuteris sprendė iš to asmens dvasios. Žmogaus ašaros, kančia, atgaila Liuteriui buvo didelė vertybė.

Kalvinui žmogaus išrinkimą liudijo jo aktyvumas, jo veikla, teisinga ir morali jo elgsena. Ne graudžios ašaros, o nenuilstamas darbas! Kaip matome, Kalvinas nepaprastai vertino žmogaus darštumą, bet jis pabrėžė, kad NE DARBAIS PELNOMAS IŠGANYMAS. Žmogaus geri darbai – tai lyg skolos mokėjimas, o ne sau algos užsitarnavimas. Juk mes dabar gyvename ne ĮSTATYMO DARBŲ eroje, o Dievo MALONĖS eroje! Ne geri darbai padaro krikščionį gerą, bet geras krikščionis daro gerus darbus!

Apaštalas Povilas aiškiai skelbia, jog žmogus savo pastangomis dangaus užsitarnauti negali. Dangus pasiekiamas tik per Kristaus nuopelną, per Dievo malonę ir per žmogaus tikėjimą.

Bet ir už tikėjimą žmogus privalo būti dėkingas ne sau pačiam, o Dievui, nes tikėjimas – Dievo malonės dovana! Alga būna uždirbama, bet dovana gaunama veltui!

Žmogus yra Dievo išrinktas ne todėl kad jis tiki, bet žmogus tiki, nes jis yra Dievo išrinktas (Apd 13; 48; Ef 1; 4; 2 Tes 2: 13; Rom 9: 29; 2 Tim 1: 9; 1 Pet 1: 2).

Iniciatyvą priklauso Dievui, bet žmogus turi laisvę apsispręsti. Daug pašauktų, bet maža išrinktų (Mt 22: 14). Pašaukti esą visi, bet išrinkti tampa tie, kurie pašaukimą priima. Kurie Dievo malonės dovana atstumia, tie patys save pasmerkia.

Žinome, jog Dievas valdo žmogaus širdį ir jo veiksmus, pvz. 7 kartus sukietino faraono širdį arba laikinai aptemdė žydų dvasinį regėjimą, bet, nežiūrint to, žmogus lieka atsakingas (5 Moz 30:15; Lk 22: 22; Apd 21: 25; 3: 13–19; Ez 6: 22; Iza 10: 5; Jn 11: 49; Apd 13: 27; 2 Moz 4: 21; 7: 3; 9: 12; 10: 2, 27; Rom 9: 17–18).

Jei žmogus yra atsakingas tai pirmiausia privalo būti laisvas, nes tik laisvas žmogus gali nešti atsakomybę už save.

Įdomu, kad Kalvinas, kuris taip nepaprastai pabrėžė Dievo suverenumą, lygiai primena mums ir žmogaus atsakomybę. Ši atsakomybės principą liudija pati žmogaus sąžinė.

Kalvino nuomonė perša mintį:

Robotas atlieka jam skirtą darbą, bet neturi jokios nuovokos apie gerį, blogį, atsakomybę, nuodėmę.

Žmogus nėra robotas, nes suvokia gerį, blogį, atsakomybę ir nuodėmę. O tai reiškia, kad žmogui yra duota daugiau ar mažiau laisvos valios. Jei to nebūtų, blogio kilmę adresuotume Kūrėjui. Galėtume nuodėmiauti, o kaltę suversti Dievui.

Kalvinas, kaip ir Augustinas, tikėjo, jog pradžioje Adomas turėjo

pilnai laisvą valią, bet toji laisvė vėliau tapo sužalota per nuodėmę; ji tapo apkarpyta per bausmę. Todėl po nusikaltimo žmogaus pozicija tapo gana kukli.

Kalvinas nesakė, kad visi žmonės yra sutverti laisvi ir lygūs. Jis tikėjo, kad visi esame sutverti lygiai nelaisvi, nes Naujojo Testamento žmogus nėra laisvas: jis yra arba vergas Dievo (Rom 6: 22), arba vergas nuodėmės (Rom 6: 20; 2 Pet 2: 19).

Šv. Rašte matome, kad žmogaus pastangos tapti savistoviu ir laisvu neša katastrofą: žmogus tampa dar didesniu vergu ir žengia pražūtin.

Prancūzų ateistas J. P. Sartre (1905–1980), norėdamas išsilaisvinti iš Dievo, bandė Dievo vietoje pastatyti žmogų, tačiau po kurio laiko jis priėjo liūdno išvados: “žmogus yra pasmerktas laisvei“. Esą pati laisvė nieko neduoda. Bedievis žmogus nebeturi į ką atsiremti. Tada žmogus tampa vienišas. Jam gyvenimas lieka beprasmis ir absurdiškas. Toks žmogus ima skęsti nihilizman.

Kitas ateistas, liuteronų kunigo sūnus, vokiečių Nietzsche (1844–1900); Enc. Brit. 16: 494, Chicago, 1968), nusigręžęs nuo Dievo, atramos ieškojo žemėje, bet ir čia ateizmas, materializmas, pozitivizmas ar empirizmas šviesenėse vilties nesurado.

A. Maceina savo knygoje DIDYSIS INKVIZITORIUS (89 psl.) atskleidžia, kad Dostojevskiui žmogaus “laimė yra nesuderinama su laisve“. Esą, žmogus negali būti sykiu ir laisvas, ir laimingas.

Paradoksas. Naujojo Testamento žmogus, žengdamas nelaisvės keliu, tampa laisvu! Jis tampa išlaisvintas iš nuodėmės, iš šėtono, iš įstatymo, iš “senojo žmogaus“ ir svarbiausia – iš mirties! (Rom 6:18–22; 8: 2; Jn 8: 31–36; Mt 12: 22; Lk 13: 16; Ef 6: 12; Rom 7: 3–6; 8: 3; Gal 2: 4; 4: 21–31; 5: 1–13; Rom 6: 6; Ef 4: 22; Kol 3: 9; Rom 6: 20–25; 9: 21; 1 Kor 15: 26). Visa tai laimi žmogus, jei jis išsižada savęs, savo laisvės (Mt 16: 24). Būdamas Dievo tarnu, žmogus tikrumoje tampa Dievo draugu ir net broliu (Jn 15: 15; Mt 25: 21).

Žmogus nėra savo paties nuosavybė, nes Dievas sutvėrė žmogų sau. Tvarinys yra Tvėrėjo (Rom 11: 36).

Dievas žmogų atpirko, todėl esame Jo nuosavybė (Ps 116: 16).

Žmogus nepriklauso sau pačiam, bet Tam, kuris jį išlaisvino (1 Kor 6: 19; 9: 19; 1 Pet 2: 16; Rom 6: 18, 22; Gal 5: 1; 2 Kor 5: 15).

Esame Dievo, nes Jo Vardan buvome krikštyti.

Dievas gyvena žmoguje, todėl esame Jo buveinė (1 Kor 6: 19).

Jis yra vynmedis, o mes – Jo šakelės.

Jis yra galva, o mes – kūnas.

Jis yra mūsų ganytojas, o mes – Jo kaimenė.

Dievas mus sau pasirinko dar prieš sutveriant pasaulį (Ef 1: 4–11; 2 Tes 2: 13; 2 Tim 1: 9; Rom 8: 29). Todel nenuostabu, jog privalome būti Dievo pavaldiniais (2 Moz 23: 25; 5 Moz 10: 12; Pa 2: 11; 100: 2; 1 Kor 15: 58; Žyd 12: 28).

Dievas mus sukūrė ir kaip savo valdiniams įsakinėja (Lk 10: 37; Mt 25: 45; Mk 10: 43–44; Jn 12: 25; 13: 14; Kol 3: 24; Apr 22: 3; Mt 25: 30; Gal 5: 13; Ef 6: 5–9; 1 Kor 7: 22).

Klusnumas yra pirmasis žingsnis, kuriuo žengiam išganyman (Apd 5: 32; 2 Tes 1: 8; Žyd 5: 9; 1 Pet 4: 17).

Pagonių pasaulyje žodis TARNAS yra pažeminantis, gi Šventraštyje šis žodis įgavo teigiamą prasmę. Net pats Dievas nesigėdina būti tarnu (Fil 2: 7; Žyd 10: 5–7; Ps 40: 6–9; Jn 13: 14; Mt 10: 25; Iza 42: 1), TREJYBĖJE Tėvo valią vykdo Sūnus, o Sūnaus valią vykdo Dvasia. Kaip matome, čia valios vykdymas nėra pažeminimas.

Apmąstymą baigdami, apžvelkime valios reikalą suglaustai.

Žinome jog nieko nėra be Dievo įtakos (Jn 6: 44; Ef 2: 8; Iza 6: 10; Rom 11: 25). Viskas vyksta Dievo tikslo linkme (Iza 40: 10–31; Job 38: 1–41: 34). Jei viskam dominuoja vien Dievo valia (Kol 1: 16–17), tai ar belieka kiek vietos žmogaus laisvai valiai?!

Arba atvirksčiai: jei žmogus turi savo laisvą valią ir gali elgtis nepriklausomai nuo Dievo, ar tai nepažeidžia Viešpaties suverenumo?

Kad šios sunkios mįslės užuolaidą įstengtume bent kiek praskleisti, gal mums padės sekantys du pavyzdžiai.

Kai tėvynei pavojus, kad netektų būti vergais, stojame kariuomenėn savo šalies laisvei apginti. Pasiduodami kariuomenės tvarkai ir disciplinai, atsisakome savo asmeninių laisvių.

Panašiai yra, kai tampame Kristaus kariais – juk irgi tenka atsisakyti asmeninių laisvių, kad netaptume nuodėmių vergais.

Arba: tiek vyras, tiek moteris – susituokdami atsisako savo viengungiškų laisvių šeimos laisvės sąskaiton. Ne be reikalo Šv. Raštas kalba apie Viešpatį – kaip JAUNIKAITĮ, ir apie Bažnyčią – kaip JAUNĄJĄ! Visagalis suverenus JAUNIKIS, mylėdamas JAUNĄJĄ, išsižada dalies savo suverenumo bendros laimės vardan.

IŠVADA: Ribotas žmogus, ribota ir jo laisva valia; mes privalome išsitemti tokiuose laisvės rėmuose, kokius mums skiria mus mylintis Dievas (Rom 9:14–16; Jn 6: 37–40 & Žyd 12: 5–14).

MARTYNO LIUTERIO PAMOKSLŲ REIKŠMĖ -
TEOLOGIJA IR POLEMIKA JO
PAMOKSLUOSE IR
REFORMACIJOS LITERATŪROJE

Nuo pat Reformacijos pradžios, vokiečių kalbos pamokslai tapo evangelikų-protestantų Bažnyčios pamaldų svarbiausia dalimi. Reformatoriai Wittenberge, siekdami atnaujinti nugyventą katalikų Bažnyčią, ėmėsi plataus žygio ir ryžtingų priemonių skelbti naująjį Liuterio mokslą pagrįstą pamokslu. Ne tik sekmadieniais, bet ir savaitės bėgyje buvo skaitomi pamokslai. Dažnai Liuteris skaitydavo pamokslus apie Katekizmą keturis kartus sekmadienį ir dar keturias dienas į savaitę. Jis paprastai prieš pietus sakydavo pamokslą apie Evangeliją, o po pietų kalbėdavo apie Apaštalų darbus.

Savo pamoksluose Liuteris normaliai naudojo perduotus senų bažnytinių Biblijos pamokslų raštus. Jis pakartotinai cituoja "Vulgata" ir tiesiog verčia į vokiečių kalbą, nenaudodamas savo paties Biblijos vertimo.

Martynas Liuteris (graviūra medyje)

Tiksliau įsižiūrėjus į jo pamokslus matome, kad jis dažniausia seka teksto eigą. Būdinga Liuterio pamoksluose yra pabrėžimas esmės, kuri jis randa raštuose ir kuriuos jis įtraukia į savo pamokslą. Tuo būdu jis gali laisvai kalbėti, taip kad ryšys su Biblijos tekstu nevisumet aiškiai matosi. Užbaigiant savo kalbą, Liuteris kartais trumpai sutraukdavo

pamokslo esmingus punktus. Jo pamokslai buvo taikomi krikščioniškų metų nurodytai įvykių eigai: Adventui; Kalėdom; Epifamijai; Pasninkui; Velykoms; Sekminėms it t. t., ir apėmė visas galimas temas. Liuterio sakomi pamokslai buvo nukreipti, pavyzdžiui prieš dvasiškių palaidą gyvenimą, jų prekiavimą indulgencijomis; atlaidais; lankymą į stebuklingas vietas; prekybą relikvijomis; šventųjų garbinimą; skaištyklą; vienuolynus; mišias; popiežiaus galybę; prieš jo vykdomą sąąžinės vergiją. Skaičius jo dar esančių išlikusių pamokslų sudaro 2, 300–tus. Vien 1528 metais sakė 195–is pamokslus.

Liuteris ne tik tai Šv. Raštą laikė savo teologijos pagrindu, jis taip pat atkūrė pamokslą pagrįstą Dievo žodžiu. Jis tikėjo, kad žmogus gali būti išgelbėtas tik per Dievo žodį. Tačiau žodis yra nevaisingas jeigu jis nėra kalbamas, t. y. sakomas pamoksluose. “Mes verčiau turėtumėm leisti Dievo žodį aidėti bažnyčioje”. (1). Žmogaus kalboje Dievo dvasia yra pasislėpusi ir veikli: “Nei aš nei kas nors kitas gali žodį pakankamai skelbti; tik Šventoji Dvasia privalo Dievo žodį kalbėti”. (2). Liuteris samprotavo, kad pamokslas yra duota priemonė, per kurią Dievas kalbasi su žmonėmis. Taigi, pamokslas esąs pilniausias žmogaus kalbos pavidalas, išreiškdamas Dievo žodžio gyvąjį buvimą. Todėl pamokslo uždavinys yra išaiškinti Dievo žodį, kuriame randasi išgijimas nuo vargo, liūdesio ir kančių bei amžino palaiminimo ramybė.

Pagal Liuterį, viskas remiasi Dievo žodžiu. Žodis daro visus stebuklus. Jis išveja visus velnius. Todėl Liuteris savo pamoksluose mėgina pašalinti velnią, išvaryti piktasias dvasias ir tuo išlaisvinti žmones, kad jie nepasiduotų piktoms galybėms: “Tam, kad velnią būtų galima nugalėti, žmogus privalo atidžiai klausytis, stropiai mokintis ir įgyvendinti Dievo žodį ir šiuo ramintis ir stiprintis” (3). Kadangi žmogus turi gyventi pagal Dievo įkvėptą Šventąjį Raštą, t. y. remtis Kristaus mokslu, kuris yra neklystantis Dievo žodis, dėl to reikia pamokslus sakyti. Kas nutolsta nuo pamokslo, tas susiduria su velniu. Kur tik pamokslas nesakomas, nes žmogus yra įtrauktas į velnio pinkles, ten jis įpainiotas velniškomis mintimis: “Kur nėra sakomi pamokslai, ten atsiranda kvailumas, pagunda ir pats velnias”. (4). Bet kur yra kalbama apie Kristų, ten žmogus reaguoja taip, kad jis savo jėgomis gali nugalėti visus priešus ir nuodėmes: “Jeigu turiu Kristų, mirties, nuodėmės, velnio ir pragaro Nugalėtoją, tai neturiu abejonių ir žinau, kad ir aš esu nugalėtojas ir turiu amžinąjį gyvenimą”. (5). Liuteris teigė, jeigu du ar tris metus niekas daugiau nesakytų pamokslų, tai bažnyčios išsituštintų ir niekur nebūtų galima surasti krikščioniško tikėjimo. (6). Pamokslininkams reikia

žmogų ištraukti iš velnio nasrų, todėl Liuteris deda visas pastangas sukurti ryšį tarp žmogaus ir Dievo žodžio ir paveikti žmonių širdis, kad jie suprastų, kad prakeikimas ir mirties bausmė gresia tam, kuris nėra susijęs su Šv. Raštu.

Liuteriui svarbiausia buvo jo tikėjimas bei tikybės mokymas, kuriuos jis perdavė pirmiausia paprastiems žmonėms tinkamoje vokiečių kalboje. Svarbiausias Liuterio bei ano meto reformatorių švietėjų tikslas buvo išmokyti paprastus žmones skaityti Šventraštį. Dėl to Liuteris išvertė Bibliją į liaudžiai suprantamą kalbą.(7). Užtat jis savo pamoksluose vartojo liaudies šnekamąją kalbą ir tuom žadino liaudies tautinę sąmonę. Liuterio kalbose ir raštuose randame aštrius, stiprius žodius; (8) jo pamokslai naturalūs, be jokių abstraktinių intelektualizmų.

Jis gali ryškiai ir grynai kalbėti, nes jam nuodėmė ir atleidimas yra tikrovė, nes jis gerai pažįsta nuodėmės galią ir jo asmenišką išganytoją. Liuterio pamokslas yra jo aiškiai išreikšta tikėjimo doktrina, kurioje jis iš asmeniško pergyvenimo ir patyrimo interpretuoja Šventąjį Raštą. Dėl šios patirties pamokslininko žodis, kuris priešingu atveju pasiliktų tuščias, pasidaro reikšmingas. Anot Liuterio, pamokslai, kurių turinys yra Kristus, t. y. Evangelija, turi įspėti, raminti ir gąsdinti, nors išgastis tarnauja paguodai – ši paguoda ir yra Dievo žodis.

Savo pamoksluose Liuteris kreipiasi į savo amžininkų protą ir sąžinę, iškeldamas naują sąžinės ir tikėjimo laisvės principą. Jis nori paskatinti pilną Šv. Rašto supratimą tarp savo klausytojų ir jiems parodyti Šv. Rašto naudą praktiškame gyvenime. Šį uždavinį jis atlieka nepaprasta energija, sugebėjimu ir atvirumu. Retai randasi jo pamoksluose dirbtina retorika. Tačiau Liuteris negalėjo išvengti savo pamoksluose ir raštuose vis dažniau pasirodantį poleminių stilių.

Atkreipiant dėmesį į visoje Vakarų Europoje verdančias religines kovas, Reformacijos literatūra lotynų ir vokiečių kalbose, dažnai aštriuose, ugninguose poleminiuose pareiškimuose bei komentaruose, pasisakė už ir prieš katalikų arba protestantų pastangas atnaujinti, atgaivinti krikščioniškąjį gyvenimą. Šiuo tikslu literatūra naudojo įvairias literatūrines formas – pamfletus, ginčus, traktatus, kalbas ir pasakojimus. Šie rašiniai pavyzdžiui demaskavo nesąžiningą vadovavimą dvasininkijoje ir aštriai sukritikuodavo Romos Bažnyčios godumą pinigams.

Reformacijos literatūroje matome didelį skaičių proziškų polemizuojančių rašinių dialogo formoje bei taip vadinamoje “kvailybės literatūroje” (Narrenliteratur). Beveik visi šio polemienio laikotarpio rašy-

tojai dalyvavo šioje religinėje kovoje. Pranciškonas Thomas Murner (1475–1587) satyrose kovoja prieš katalikų Bažnyčios piktnaudžiavimus ir vienu metu prieš protestantizmą. 1520 m. išleido tris antiliuteroniš-

Von dem grossen
Lutherischen Narren wie in
docto: Murner beschworen hat.

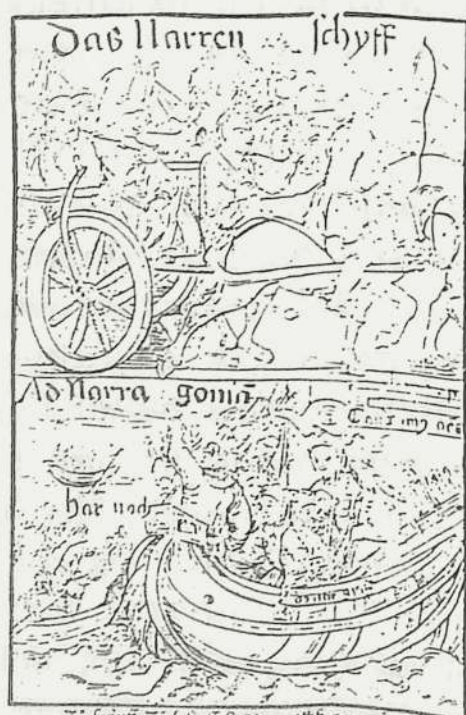

Murner, "Apie didelį liuteronų kvailį"

kus pamfletus. Jo satyriniai raštai buvo nukreipti prieš reformaciją ir Liuterį ("Apie didelį liuteronų kvailį" – 1522). Murneris buvo šiurkštus ir nesąžiningas savo puolimuose prieš Liuterį. Šalia Murnerio satyri-

Nikolaus Manuel (autoportretas)

Brant, "Kvailių laivas"

Sebastian Brant
(graviūra medyje, 1590,
iš Reußnerio "Icones"

nių veikalų atsiranda užgavėnių vaidinimai. Šveicarų tapytojas ir rašytojas Nikolaus Manuel (apie 1480–1530) buvo reformacijos šalininkas ir garsus dramaturgas, parašęs kritišką vaidinimą apie popiežių ir dvasininkiją. Protestantas Pamphilus Gengenbach (apie 1480–1524) parašė užgavėnių vaidinimą “Kvailių Pieva” (Die Gouchmatt– 1516). Rašytojas Burkard Waldis (1495–1557), buvęs Pranciškonas ir tapęs liuteronų kunigu, sukūrė alegorinio pasakojimo svarbiausią inscenizavimą apie “paklydusį sūnų” (Der verlorene Sohn – 1527). Jis dar išleido reformacijos laikotarpio garsią fabulų knygą “Esopus” (1548). Liuterio šalininkas Hans Sachs (1494–1576) (jis su dideliu entuziasmu priėmė reformaciją) išleido alegoriją “Wittenbergo Lakštingala” (1523). Šitoje popiežius (liūtas) ir kunigai (vilkai) skleidžia klaidingą doktriną. Tačiau lakštingala dainuoja garsiai ir skaidriai, skelbdama naujos dienos pradžią. Sebastian Brant (1457–1521), parašęs satyrą “Kvailių Laidvas” (1494), išjuokdamas žmonių kvailumą, davė “kvailybės literatūros” žanrui pradžią. Protestantų kunigas Paul Rebhuhn (1505–1546) ir rašė satyrinius, realistinius bibliškus vaidinimus. 1536 metais išėjo jo parašytas vaidinimas “Susanna”, Šios Biblijos medžiagos dramatinis

Die Wittenbergisch Nachtigall
Die man yet höret vberall.

Sachs, “Wittenbergo lakštingala”

Gengenbach, “Kvailių pieva”

perdirbimas. Abidvi kovojančios pusės išmėgino visus galimus literatūrinius žanrus – polemiką, parodiją, sarkazmą, satyrą, farsą, alegoriją – tam, kad pasiekti savo mokslo skelbimų tikslus. Jie viens kitą kaltino, smerkė, suklastojo, verbavo, įtikino. Lygiai kaip šioje plačioje Reformacijos literatūroje, nemažai yra poleminių pareiškimų ir Liuterio pamoksluose.

Polémika Liuterio pamoksluose ir jo kituose teologiniuose raštuose

yra nukreipta prieš savo priešus, t. y. Dievo priešus. (9) Savo pamoksluose jis perspėja klausytojus saugotis nuo nesusipratimų ir klaidingų mokslų. Užtat pamokslas yra pilnas žodžių bei išsireiškimų, kurie atkreipia dėmesį į Dievo priešus. Liuteris, pavyzdžiui polemizuoja prieš popiežių; ekstazę; mirtį; indulgenciją; šventųjų garbinimą; vienuolynus; pavydą; neapykantą; išdidumą; šykštumą; žemiškus turtus; pagiežą; girtuokliavimą; neištikimybę; gundymą; burtus; édrumą ir t. t. (10).

Liuteris gali piktai kliedėti ir siautėti: "Tie, kurie nėra krikščionys, yra apgavikai ir žmogžudžiai, taip kaip jų tėvas velnias... kaip rاندame tarp dvasininkų, vyskupų ir valdovų pasipūtusių pėdsekių". (11) "Vienuolynai yra pilni smarvės ir velnio tinkama prieglauda". (12) "Visi vienuoliai ir vienuolės yra velnių apsėsti". (13) Liuterio grubi kalba patvirtina jo nekantrumą savo priešininkams. Jie dažnai mini velnią ir rašo prieš jį ir jo draugus: "Velnias yra jūsų priešas; jis be to irgi yra blogas, kad visa jo blogybė yra nukreipta prieš mus, mums daryti žalą. Kada jis jau sielą pagriebė, tada jis užgrobs ir kūną ir atsiųs badą ir vargą". (14)

De parabell vam vorlorn Szohn

Luce am en. gespelec vund Christlich gehandelt
 nha ynnhole des Teres, ordentlich na dem
 geystlichen vorkhande sambe aller vñz
 standicheit vshgelacht. Tho
 Vega ynn Lifflande. Am
 xvij. dage des Monats
 Seduaris.
 M. D. cccij.

Waldis, "Paklydęs sūnus"

Liuteris buvo energingas, galingas kovotojas už gryną Dievo žodį ir tikrąją Evangeliją: "Niekas negali būti palaimintas per savo darbus, bet tik per Dievo žodį ir tikėjimą į Dievą" (15) Viskas, kas yra padoru ir gera kyla iš Dievo; viskas, kas yra žalinga ir mirtina ateina iš velnio – Liuteris ryžtingai puola nuodėmę, mirtį ir velnią. Savo poleminiu raštu, piktu žodžiu jis nori sunaikinti blogybę. Užtat galima jo poleminių stilių

suprasti; todėl jo kalba turi būti grubi,

Liuterio agresyvus pasipriešinimas savo oponentams atsispindi ypač jo poleminiėje kalboje. Jo smarkūs, įžeidžianti išsireiškimai yra surišti su rimta kova už Dievo žodį. Liuterio puolimai yra tiek aštrūs tiek ir persisunkę šiurkštu rimtumu ir patologiniu humoru. Jo poleminė kalba pamoksluose yra grubi, atvira, nuoširdi, paprasta ir naivi, išreikšdama jo tvirtą valią. Savo poleminiėje prozoje Liuteris taip pat buvo kalbos kūrėjas, nes jo kalba išsivystė betarpiškai iš sielos ir tvirto būdo. (16). Laikui bėgant, jo polemikos stiliaus šiurkštumas bei žiaurumas smarkėjo. Jis tapo grubesniu, piktesniu ir netolerantesniu. Tačiau jis niekuomet nebuvo nešvankus, nors kartais galėjo būti gan vulgarus. Svarstant aktualius klausimus bei problemas ir šio amžiaus sąlygas yra aišku, kad vienintelis galimas nugalėtojas buvo žmogus kaip antai Liuteris. Be jo tvirto, brutalaus užsispyrimo ir kovojančio charakterio, gal jo Reformacija nebūtų išsilaikiusi, nebūtų padėjusi pagrindą kitiems pamokslininkams bei reformatoriams. Davęs Vokietijoje reformacijai pradžia, Liuteris savo poleminiuose pamoksluose turėjo didelę įtaką ir reikšmę kitiems protestantų reformatoriams, kurių reformacijos išplito kituose Europos kraštuose – Šveicarijoje (U. Zvingli ir J. Kalvinas), Škotijoje (J. Knox) ir pagaliau Rytų Europoje, pavyzdžiui Prūsijoje, kur kunigaikštis Albrechtas išplėtė Liuterio tikėjimą.

Pastaba

- (1) *Predigt auf dem Schloß Pleissenburg zu Leipzig*, 24. Mai 1539.
- (2) *Die andre Predigt Martini zu Weimar in der Pfarr an genanntem Sonntagnachmittag* getan, 19. Oktober 1522.
- (3) *Eine Predigt von Nüchternheit und Mäßigkeit wider Völlerei und Trunkenheit. Am Sonntag nach der Himmelfahrt Christi*, 18. Mai 1539.
- (4) *Die andre Predigt Martini . . .* 19. Oktober 1522.
- (5) *Die andre Predigt Martini . . .* 19. Oktober 1522.
- (6) *Summa des christlichen Lebens, aus S. Paulo 1. Timoth., neulich gepredigt*, 24. November 1532.
- (7) Naujasis Testamentas išėjo 1522 m.; visa Biblija 1534 metais. Wittenbergo leidejas Hans Lufft 1534 metais išleido pirmą pilną Biblijos vertimo leidimą su medžio graviūromis iš Luko Cranach dirbtuvės. Sekančiuose 12 - uose metuose išėjo dar 20 pilnų leidimų ir

daugiau kaip 300 naujų laidų. Liuteriui truko 17 metų šį darbą atlikti. Jis iki mirties (1546) pastoviai peržiūrėjo ir pagerino savo vertimą.

(8) Trys pagrindiniai protestantų reformacijos raštai, išėję 1520 m.

Liuterio:

1. *An den Christlichen Adel deutscher Nation: von des Christlichen standes besserung.*

2. *De captivitate Babylonica ecclesiae.*

3. *Von der Freyheytt eyniss Christen menschen.*

(9) Žodis *polemika* kilęs iš graikų *polemos* ("karas") ir reiškia mokslinį išleistą ginčą arba kivirčą; įžeidžiančią agresyvią kalbą.

(10) Paimti iš įvairių pamokslų.

(11) *Aus den Wochenpredigten über Matth. 5 -7, gehalten 1530 -1532.*

(12) *Aus den Wochenpredigten - 1530 - 1532.*

(13) *Die andre Predigt Martini . . . 1522.*

(14) *Sermon von den Engeln am Michaelstag, 29. September, 1530 über Matth. 18, 1 - 10.*

(15) *Sermon D. Martini Luthers, geschehen zu Erfurt am Sonntag Quasimodogeniti, 7. April 1521 über Joh. 20, 19ff.*

(16) Fritz Martini, *Deutsche Literaturgeschichte*, (Stuttgart: 1963), p.

Panaudota Literatūra

Die andre Predigt Martini zu Weimar in der Pfarr an genanntem Sonntagnachmittag getan, 19. Oktober, 1522.

Sermon D. Martini Luthers, geschehen zu Erfurt am Sonntag Quasimodogeniti, 7. April, 1521 über Joh. 20, 19ff.

Predigt am Matthäustage, 21. September, 1530 über Matth. 9,9.

Aus den Wochenpredigten über Matth. 5-7, gehalten 1530 -32.

Summa des christlichen Lebens, aus S. Paulo 1. Timoth. neulich gepredigt, 24. November, 1532. ...

Sermon von den Engeln am Michaelstag, 29. September, 1530 über Matth. 18, 1-10.

Eine Predigt von Nüchternheit und Mäßigkeit wider Völlerei und Trunkenheit. Am Sonntag nach der Himmelfahrt Christi, 18. Mai, 1539.

Predigt auf dem Schloß Pleißenburg zu Leipzig, 24. Mai, 1539.

Von dem Wassersüchtigen am Sabbat geheilet, 5. Oktober, 1544.

Die letzte Predigt, gehalten in Eisleben am 15. Februar, 1546.

- Johannes Meyer, *Luthers Großer Katechismus*.
- Erwin Arndt, *Luthers deutsches Sprachschaffen*.
- Theodor Knolle, *Luther - Jahrbuch 1939*, pp. 28 - 72.
- Franz Lau, *Luther - Jahrbuch 1967*, pp. 117 - 141.
- Roland H. Bainton, *Here I stand - A Life of Martin Luther*, (New York, 1960), pp. 348 - 373.
- Hans-Martin Barth, *Der Teufel und Jesus Christus in der Theologie Martin Luthers*, pp. 67 - 82; p. 113; p. 115; pp. 118 - 121; pp. 203 - 208.
- H.H. Borchardt und Georg Merz, *Martin Luther, Ausgewählte Werke*, (Leipzig, 1929), 6. Band, Predigt.
- Fritz Martini, *Deutsche Literaturgeschichte*, (Stuttgart, 1963), p. 119.
- Alfred Biese, *Deutsche Literaturgeschichte*, (München, 1914), Band I, pp. 300 - 330.
- Wilhelm Scherer, *Geschichte der deutschen Literatur*, (Berlin, 1905), pp. 275 - 294.
- Gero v. Wilpert, *Deutsche Literatur in Bildern*, (Stuttgart, 1965), p. 67; p. 77; p. 79; p. 81.
- W. Grabert und A. Mulot, *Geschichte der deutschen Literatur*, (München, 1968), pp. 95 - 96; pp. 98 - 99.
- J. G. Robertson, *A History of German Literature*, (London, 1968), p. 149; p. 155; p. 163.
- Knaurs Lexikon*, (München, 1949), p. 191; p. 978; p. 1078; p. 1915; p.

Kun. dr. E. Gerulis

GRĮŽKIME PRIE KRIKŠČIONIJOS VIENIJIMOSI PASTANGŲ*)

Gal sakysite, kad ir čia girdime panašius vienybės šūkius: "VIENAS DIEVAS – VIENA DVASIA! VIENAS TIKĖJIMAS – VIENAS KRIKŠTAS! VIENAS VIEŠPATS – VIENAS DIEVAS!" (Ef 4: 4).

Tad, kuo gi skiriasi krikščionių vienybės samprata nuo diktatorių?!

Diktatoriai smerkia įvairumą, gi krikščionijai įvairumas – tai palaima! Įvairumas mūsų dvasią turtina! Lampades multae – una lux! (Jn 8: 12 & Pa 26–17; 1).

Kokia yra krikščionijos vienybės samprata – šiandieną girdėjome, besiklausydami Šventojo Rašto skaitinio, kur Dievas per apaštalą Povilą

aiškiai mums atskleidė, jog krikščionija – tai lyg vienas kūnas, bet jį sudaro daugelis sąnarių. O kad tas kūnas prideramai funkcijuotų, sąnariai privalo solidariai laikytis harmonijos (1 Kor 12: 12–27).

Ką šiandieną apie įvairumą ir vienybę sako dabartinis Popiežius?

JONAS PAULIUS II savo naujausioje 1994 metų knygoje, kurios vardas "ŽENGIANT PER VILTIES SLENKSTĮ, klausia: "Kodėl Šventoji Dvasia leido krikščionijai susiskaldyti?!" (152 psl.).

Popiežiaus nuomone, čia galėtų būti du atsakymai:

Negatyvusis atsakymas – krikščionijos susiskaldymas, tai kartus vaisius mūsų nuodėmių.

Pozityvusis atsakymas – krikščionijos susiskaldymas palaimingai atskleidžia įvairumą, kuris veda Bažnyčią į neapsakytus dvasinius lobius randamus Kristaus Evangelijoje!

"Gal visas šis turtas nebūtų išvydęs šviesos", – rašo Popiežius, – jei nebūtų įvykęs susiskaldymas (155 psl.).

Todėl Popiežius ir ragina mus siekti vienybės per įvairumą. Įvairiais mąstymais ir įvairiu veikimu dvasiniai turtėkime. Statykime ne kliūsis, bet tieskime takus. Išmokime kartu susirinkti ir bendrai melstis. Taip ragina mus dabartinis Popiežius.

Jis primena mums apaštalo Povilo žodžius:

Siekdami tiesos, aukime meile visais atžvilgiais tame, kuris yra GARBA – KRISTUJE! (Ef 4: 15).

Šios dienos mūsų apmastymą baikime malda:

MŪSŲ MYLIMAS DIEVE TĖVE!

Apšviesk mūsų protus ir širdis, kad mes visi artėtume prie TAVĖS, broliškai, vieningai, meilingai žengdami KRISTAUS KELIU!

To nuolankiai TAVĖS meldžiame. Palaimink mus savo Vardo garbei ir mūsų sielų džiaugsmui! Per mūsų VIEŠPATĮ ir BROLĮ JĖZŲ KRISTŲ!
A m e n .

**) Pamokslas buvo pasakytas per pamaldas katalikų bažnyčioje St. Peterburg, FL, švenčiant KRIKŠČIONIŲ VIENYBĖS OKTAVĄ 1995 m. sausio 22 d.*

* * *

Kun. Dr. E. Gerulis

LAMPADES MULTAE – UNA LUX

GARBĖ JEZUI KRISTUI! Viešpaties Jėzaus Kristau malonė, Dievo Tėvo meilė ir Šventosios Dvasios bendrystė tebūna su mumis visais! (2 Kor 13: 14)

MIELI BROLIAI IR SESĖS KRISTUJE!

Kasmet, maždaug sausio mėnesio viduryje, krikščionija švenčia KRISTŲ

KŠČIONIŲ VIENYBĖS OKTAVA. Šios oktavos proga yra organizuojamos bendros ekumeninės pamaldos. Pamaldų tikslas – Šventajai Dvasiai vedant, siekti įvairių krikščionių broliško suartėjimo, bendromis pastangomis siekti tiesos, siekti vienybės, kaip kad to pageidavo Kristus (Jn 17: 21).

Ar Lietuvoje tarp krikščionių išvelgiama kokių nors ekumeninių prošvaisčių?

Vatikano II susirinkimo dvasia į Lietuvą žengia labai lėtai. Tačiau ekumenizmo linkme žengtas pirmyn didelis žingsnis: evangelikų ir katalikų bendra komisija šiais metais išleis bendrą viso Šventojo Rašto vertimą, skirtą katalikams ir evangelikams. Tai labai svarbus, reikalingas ir džiugus įvykis Lietuvos krikščionių gyvenime!

1966 m. sausio 21 d. sueis 29 metai, kai išeivijoje, Čikagoje, buvo įsteigtas pirmasis lietuvių krikščionių ekumeninis būrelis, dalyvaujant kun. licenciatui V. Bagdanavičiui, prof. A. Liulevičiui, dr. A. Liulevičienei, supt. kun. P. Diliui ir man. Neteko girdėti, kad ekumeninei veiklai plėsti Lietuvoje steigęsi būreliai. Popiežius, viešėdamas Lietuvoje, ekumeniškai susitiko su evangelikų Bažnyčios atstovais. Vatikane turėjau progos du kartus pasikalbėti su Popiežiumi. Vykdamas iš Lietuvos, Popiežius Romon išsivežė savo lietuviškos motinos Emilijos Kačarauskaitės portretą, kurį nupatė evangelikų reformatų kunigas. Tai vis įvykiai susiję su ekumenizmo apraiškomis.

Kalbant apie vienybės reikalus, įdomu, kad ne vien krikščionys, bet ir mūsų laikų diktatoriai kėlė vienybės svarbą. Pasimokinkime iš jų klaidų.

Atsiminkime, kaip išdidžiai Hitleris šaukdavo: "EIN VOLK, EIN REICH, EIN FUEHRER!" Stalinas, iškėlęs kumštį, dusliu balsu sakydavo: "VISŲ ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITĖS!", o jo klusnūs tarnai atsiliepdavo: "TEGYVUOJA VIENA PARTIJA ir VIENAS MOKYTOJAS – VISŲ TĖVAS!" Mao Tsetungas iš kiniečių reikalaudavo ne vien vienodos mąstysenos, bet ir vienodo apsirengimo.

Įsidėmėtina: visi diktatoriai neapkenčia individualumo ir įvairumo.

EKUMENINĒMS PAMALDOMS ST. PETERSBURG 1995. 01. 22.

I. Susiglauskim i vienybē
Dievo mylimi vaikai.
Viešpačiui ištikimybē
Pažadēdami naujai.
O jei mūsu meilei stinga
Tikro mokinio jēgos,
Melskimēs dvasia vieninga,
Kad mums Jēzus duoty jos.

II. Ryšio dvasioje ieskokim,
Susi jungē širdimis.
Išganytojui liepsnokim
Skaisčios meilēs ugnimis.
JIS GALVA, o mes JO kūnas,
SAULĒ JIS, mes spinduliai.
VIEŠPATS JIS, tiesos galiūnas,
Broļiai mes, JO mokiniai.

LIETUVIŲ EV. LIUTERONŲ BAŽNYČIOS SINODAS IŠEIVIJOJE

SINODO ŠŪKIS: "VIENAS KŪNAS - DAUG NARIŲ". 1 Kor 12.

8-tas lietuvių ev. liuteronų Bažnyčios Sinodas š. m. birželio mėn. 23-25 d. įvyko Ziono ev. liuteronų bažnyčioje Oak Lawn, IL. Sinode dalyvavo sinodininkai (atstovai) iš Tėviškės bei kitų liuteronų parapijų Čikagoje, įvairių U.S. A. valstijų, Kanados ir Vokietijos.

Birželio 23-24 d. buvo atstovų pranešimai, einamųjų reikalų aptarimai, rinkimai - Vyskupo, viceprezidento, vyriausios bažnytinės Tarybos ir sveikinimai žodžiu bei raštu. Lietuvių ev. reformatų Bažnyčios Kolegijos vardu Sinodą pasveikino Erika Dilytė Brooks.

Kun. Hansas Dumpys tapo vėl išrinktas vyskupu, o kun. A. Žilinskas iš Toronto, Kanados - pirmuoju viceprezidentu.

Birželio 25 d., sekmadienį buvo iškilmingos pamaldos Ziono bažnyčioje. Religines apeigas atliko vysk. H. Dumpys, kun. J. Juozupaitis, kun. Tamara Schmidt, kun. dr. A. Jurėnas, kun. V. Aušra. Po pamokslo, kurį pasakė prof. dr. A. Jurėnas tema "Tarnavimas Kristui yra mūsų pareiga ir privilegija", įvyko vyskupo įvedimas į pareigas.

Pamaldų metu Tėviškės ir Ziono parapijų jungtinis choras puikiai atliko J. Haydn'o "Būk pagarbintas" ir "Jezau tik Tau vienam" - Helmut Stefan (žodžiai E. Žiobrienės) ir "Pranaše Didis" iš Vlodo Jakubėno kantatos. Choro dirigentas mok. H. Stefan, akomponiatorius muz. R. Sokas. Prie vargonų W. Chesna.

Bažnyčia buvo pilnutėlė. Teko net pristatomų kėdžių įnešti.

Po pamaldų Sinodo dalyviai susirinko bažnyčios salėje pietums, kurių metu buvo pakili, maloni, nuoširdi nuotaika.

Matas Naktinis

KAS BUVO TIE 1941M. LIETUVOS REPATRIANTAI?

(Trumpa protestantų repatriantų likimo apybraiža)

1939 m. prasidėjus II -am pasauliniam karui, Vokietija sudarė su įvairiomis Europos valstybių vyriausybėmis, kuriose gyveno vokiečių ar jų kilmės asmenų jų repatriacijai į Vokietiją sutartis. Tokia sutartis buvo sudaryta ir su dviem Pabaltijo valstybių vyriausybėmis - Estija ir Latvija.

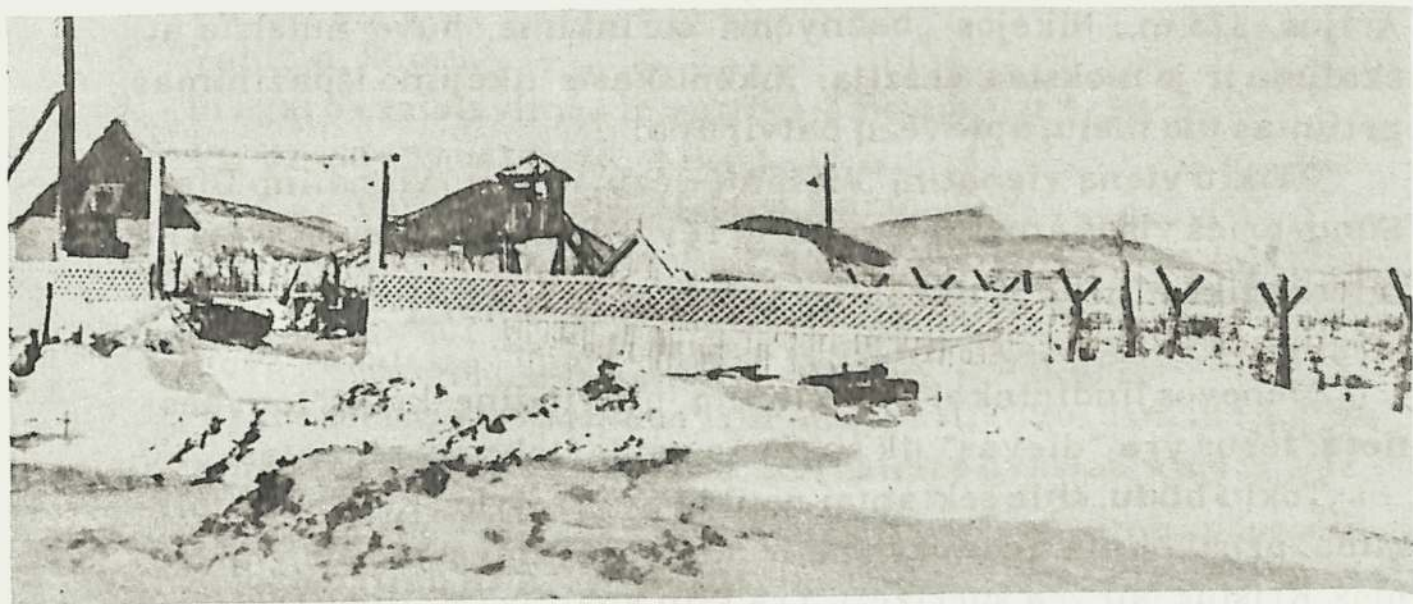
Prieš eidami giliau į Lietuvos repatriacijos analizę, susipažinkime su to laiko istorinių įvykių eiga, kurios išdavoje ši reptariacija gimė, pasinaudodami to laiko istoriniais dokumentais ir ypač von Ribbentropo ir Molotovo – Vokietijos ir Sov. S-gos užsienio reikalų ministrų – pasirašytais slaptais protokolais, kurie po karo pabaigos – Nuernbergo teismo posėdžių metu išėjo viešumon. Šie protokolai daugiausiai liečia jų planuotų įtakos sferų Rytų Europoje pasidalinimą.

Pačiu svarbiausiu dokumentu tenka laikyti 1939 m. rugpiūčio 23 d. Maskvoje pasirašytą abiejų – Vokietijos ir Sov. S-gos užsienio reikalų ministrų nepuolimo sutartį su tos pačios datos slaptu papildomu protokolu, liečiančiu abiejų šalių įtakos sferų Rytų Europoje pasiskirstymą, kurio 1 str. nurodo, kad “. . . Tuo atveju, jeigu įvyktų teritorinių ar politinių pasikeitimų teritorijose, priklausančiose Pabaltijo valstybėms – Suomijai, Estijai, Latvijai ir Lietuvai, Šiaurinė Lietuvos siena bus Vokietijos ir Sov. S-gos įtakos sferų riba. Ryšium su tuo abi šalys pripažįsta Lietuvos interesus Vilniaus teritorijoje.”

Kita Vokietijos – Sov. S-gos sienų ir draugiškumo sutartis 1939 m. rugsėjo 28 d. Ribbentropo ir Molotovo pasirašyta Maskvoje. Tos pačios datos konfidencialus protokolas pažymi, kad “Sov. S-gos vyriausybė nedarys jokių kliūčių Reicho piliečiams ir kitiems vokiečių kilmės asmenims, gyvenantiems sovietų įtakos sferoje ir norintiems išsikelti į Vokietiją arba į Vokietijos įtakos sferą. Sov. S-gos vyriausybė sutinka, kad tokie perkėlimai bus vykdomi Reicho vyriausybės pareigūnų, bendradarbiaujant su vietinėmis įstaigomis, ir kad emigrantų nuosavybės teisės bus apsaugotos”.

Šios abi sutartys Vokietijai davė progą 1939 m. rugsėjo 1 d. pradėti karą prieš Lenkiją. Tikėdama, kad šiame kare prieš Lenkiją patikimas sąjungininkas bus Lietuva, Vokietija apsiriko. Ji tris kartus siūlė Lietuvai skelbti karą Lenkijai ir atsiimti Vilnių, pažadėdama karinę Vokietijos paramą ir užtikrindama saugumą nuo galimo sovietų pavojaus. Lietuva tris kartus pakartojo savo neutralumą Vokietijos – Lenkijos kare. Tada Ribbentropas pats 1939 m. spalio 21 d. pasikvietė atstovą K. Škirpą į Zappotą prie Danzigo ir pakartojo Kleisto pareikštus pasiūlymus. Žadėjo derybas su Rusija paveikti, kad Rusijos kariuomenė, kuri buvo užėmusi Lenkijos rytinę dalį ir Vilnių, Vilnių perleistų Lietuvai. Kvietė tam reikalui atvykti užsienio reikalų ministrą J. Urbšį. Lietuvos vyriausybė per Vokietijos atstovą Kaune pakartojo savo neutralumą ir dar daugiau – davė prieglaudos teisę besitraukiantiems Lenkijos kariams. Tada Ribbentropas pranešė, kad Urbšio kelionė būtų beprasmė.

Lietuvos pasirinktas neutralumas sustiprino Rusijos pretenzijas itakos sferos praplėtimui į Lietuvą. Rusams spaudžiant ir Vokietijos pastangoms paveikti Lietuvą atsisakyti jos neutralumo likus be prasmės, 1939 m. rugsėjo 28 d. Ribbentropas ir Molotovas Maskvoje pasirašė antrą slaptą protokolą, kuris pakeitė pirmąjį, pasirašytą 1939 m. rugpiūčio 23 d. ta prasme, kad Lietuvos valstybės teritorija pereina į Sov. S-gos įtakos sferą. Lietuva gi neturėjo galimybių pasipriešinti.

Vieno iš daugelio komunistinių Šiaurės lagerių vaizdas, kurių teroru ir mirtimi gresiantis pavojus dešimtims tūkstančių lietuvių buvo priežastimi pasirinkti repatrianto kelią

(Bus daugiau)

Jonas Gylys

KAS YRA TIE JEHOVOS LIUDYTOJAI!

Jehovos liudytojų kilmė yra Amerikoje. Charles Taze Russell įsteigė "Sargybos Bokšto Biblijos Draugija" 1884 m. Pensylvanijos valstijoje. "Sargybos Bokšto" žurnalas dar spausdinamas įvairiose kalbose. Russell'is save vadino "pastoriu" bet niekuomet nebuvo pašventintas ir nelankė jokios seminarijos. Buvo prekybininkas. Užaugo "susirinkimininkų" ("Congregational") bendruomenėje bet savotiškai pradėjo aiškinti Šv. Raštą. Iš pradžių jo sekejai buvo vadinami "Russell'istai", vėliau "Biblijos tyrinėtojais", o dar vėliau "Jehovos liudininkais". Jų maldų namai – "Karylystės Salės".

Po Russell'io mirties Joseph Franklin Rutherford, leidėjas, užėmė tos draugijos vadovo vietą.

Šitie sektantai yra energingi, spausdina daug knygų ir bro-

šiūrų. Net išleidžia savo Biblijos vertimą, nes nepasitiki kitų, ir ginčiuose su tikinčiais visuomet vartoja savo (vietomis ne tikslių) vertimą.

Sunku "Jehovos liudininkus" vadinti kokia tai krikščionybės atskala, nes jie atmeta krikščionybės pagrindus. Tarp šitų yra tikinčiųjų patvirtinimas, kad Jėzus Kiristus yra Dievo Sūnus. "Jehovos liudininkai" nepriima Jėzaus dieviškumą. Toj prasmėj jie turi daug panašumų su Arijaus (iš Aleksandrijos) doktrinomis. Arijus, 325 m., Nikėjos bažnyčios surinkime, buvo nuteista atskalūnu ir jo mokslas, erezija. Nikėniškasis tikėjimo išpažinimas, priimtas tuo metu, apie Jėzų patvirtina:

"Tikiu vieną vienatinį Viešpatį Jėzų Kristų, vienatinį Dievo Sūną, prieš visus amžius gimusį iš Tėvo; Dievą iš Dievo, šviesą iš šviesos, tikrą Dievą iš tikro Dievo, bet ne sukurtą, esantį vienos prigimties su Tėvu. Per Jį visa yra sutverta."

"Jehovos liudininkai" neigia šitą pagrindinę krikščionybės tiesą. Jėzus yra "dievas" tik su maža raide, Jehovos sukurtas.

Tokiu būdu, šitie sektantai netiki į Šv. Trejybę, Kristaus atpirkimą, prisikėlimą, ir laukiamą ir matomą antrą atėjimą (pagal juos, Kristus jau yra sugrįžęs). Yra kitų ypatingų požiūrių. Pragaras yra tiktai kapas; nebus jokio teismo. Šėtonas savo laiku buvo taip pat Dievo sūnus. Nėra amžinos arba nemirtingos sielos. Draudžiama gerbti tautos vėliavą. Draudžiama taip pat kraujo transfuzijas (perpylimus), nors Biblijoje draudžiama "valgyti" krautik iš pagonių aukotų gyvulių. Būsimoje Dievo karalystėje bus tiktai 144, 000 žmonių.

"Jehovos liudininkai" užpuola visus krikščionis – katalikus ir evangelikus. Kaip atsakyti? Su įsitikinusiais fanatikais visuomet sunku. Reikia vengti jų metodų, bet reikia taip pat drąsiai bet švelniai patvirtinti "Nesigėdžiu, nes žinau, kuo įtikėjau, ir esu tikras, kad Jis gali išlaikyti man patikėtąjį turtą iki anos dienos". (1 Tim 1, 12).

Pažinkime mūsų istorinius tikėjimo išpažinimus. Tai mūsų doktrinų santrauka.

Bet susipažinkime giliau su Šv. Raštu! Pasigelbėdami su "Jehovos liudininkais" ir kitais sektantais bus naudinga atsiminti sekančias vietas:

1. Trejybe. Jn 1, 1; Pr 1, 26; 11, 7; Iz 9, 6; Mt 28, 19; Jn 14, 16 ir 26.

2. Kristaus dieviškumas. Jn 1, 1 ir 14 ir 18; 5, 18; 8, 58; 20, 28; 17, 1-5; Fil 2, 8-11; Kol 2, 9; Žyd 1, 1-4.
3. Atpirkimas. Jn 1, 29; Apr 13, 8; Kun 17, 11; Žyd 9, 22; Pet 2, 24; Kol 1, 2o; 2 Kor 5, 15.
4. Kristaus matomas antrasis atėjimas. Mt 24, 30; Apr 1, 7; 1 Tes 4, 16-17; Zch 12, 10.
5. Kristaus kūniškas prisikėlimas. Jn 2, 17-19; 20, 27-28; Lk 24, 39-44; Mk 16, 14; 1 Kor 15, 15.
6. Valdžia. Rom 13, 1-7.
7. Pragaro egzistavimas ir amžina bausmė. Mt 5, 22; 8, 11-12; 13, 42-50; 25, 41 ir 46; 2 Pet 2, 17; Jud 13.
8. Šėtonas, Velnias. Mt 25, 41; Apr 20, 10.
9. Siela ir sąmoningumas. Pr 1, 26; 5, 1; 1 Kor 11, 7; Job 32, 8; Apd 7, 59; 2 Kor 4, 12-13.
10. Dievo karalystė. Lk 17, 20-26; Apr 32, 1-5 ir 14.

Ap. Pauliaus perspėjimas jaunam dvasininkui Timotiejui yra tinkamas žodis mums, svarstant tas įvairias dvasias, kurios vargina tikinčiuosius: "Sergėk tau patikėtą turtą, vengdamas pasaulio tuščiažodžiavimo ir tariamojo pažinimo prieštarinčių teigimų, nes kai kurie, jį pamėgę, nuklydo nuo tikėjimo. Malonė su jumis!" (1 Tim 6. 20)

Straipsnio autorius Jonas Gylis su žmona Carol

* * *

Jei kūrybą derinsim su gyvenimu, tai ji bus gyva, o gyvenimas – kūrybiškas.

Irena Jašinskaitė

*

IŠ LIETUVOS REFORMACIJOS ISTORIJOS IR KULTŪROS DRAUGIJOS 1992–94 M. VEIKLOS (Ištraukos iš D-jos pirmininko prof. S. Kregžės pranešimo ataskaitiniam suvažiavimui)

Steigiamajame suvažiavime buvo pasakyta daug entuziastiškų žodžių apie produktyvias reformacijos idėjas bei jų vaidmenį Lietuvos istorijoje, švietime, kultūriniame gyvenime, akcentuota, kad šios idėjos yra ne tik istorinė idilija, bet kad jose glūdi reikšmingos potencijos ir šiandieniniam respublikos atgimimui. Ypač tai reikšminga skatinant toleranciją kitaip galvojantiems, mokant surasti ir gerbti kitoniškumą. Šie siekiai buvo pakankamai aiškiai ir įtaigiai išsakyti draugijos įstatuose, bei programoje.

Draugija įsisteigė, o kaip ją priėmė visuomenė?

Reikia pasidžiaugti, kad Reformacijos draugijos gimimas didžiausia dalim atvejų buvo sutiktas labai geranoriškai. Registracija vyko be jokių problemų. Lietuvos periodiniai leidiniai, radijas ir televizija šios naujos draugijos atsiradimą pagarsino ir atvėrė savo puslapius prisistatymu, informacijai, renginių, idėjų aptarimui. Tai "Literatūra ir mena", "Vakarinės naujienos", "Tiesa", "Lietuvos rytas", "Gimtasis kraštas", "Voruta", "Dialogas", "Moksleivis", "Ūkininkas", "Kauno laikas", "Biržiečių žodis", "Biržų žinios" ir kt. Neužmiršo mūsų užsienio lietuvių spauda – "Mūsų sparnai", "Lietuvis žurnalistas", "Tėviškės žiburiai", "Draugas" ir kt.

Ypač reikšminga buvo draugijos veiklai pozityvi daugelio Lietuvos mokslininkų, menininkų, rašytojų, visuomenės veikėjų pozicija bei dažnas aktyvus įsijungimas į jos renginius.

Viena iš pagrindinių veiklos kryptių ataskaitiniais metais buvo šviečiamoji ir kartu savišvietos. Buvo siekiama populiaria forma per spaudą bei viešose paskaitose pasakyti kas gi buvo tas protestantizmas, jo esmė, raida ir prasmė šiandien.. Aukščiau suminėtuose periodiniuose leidiniuose paskelbta apie 50 publikacijų, perskaityta virš 30 paskaitų. Norėčiau pažymėti grupinį interviu "Literatūroje ir mene", kur protestantizmo esmę atskleidžia

H. Arnašius, šnekinamas poeto E. Matuzevičiaus, įsiterpiančiam ir kitiems daugijos nariams. Gausus būrys vilniečių išklausė prof. H. Arnašiaus, A. Baublio paskaitą apie Radvilų vaidmenį Lietuvos reformacijai, prof. L. Vladimirovo – apie seniausius protestantiškuosius leidinius Vilniaus universiteto bibliotekoje. V. Gocentas paminint Reformacijos dieną padarė pranešimą “A. Kulviečio kolegija Vilniuje Lietuvos mokslininkų akimis”, menotyrininkė A. Kasperavičienė ir architektė G. Miknevičienė padarė pranešimus apie senųjų Vilniaus evangelikų kapinių tyrimus ir pateikė tris šių kapinių restauravimo variantus. D. Pociūtė perskaitė pranešimą iš savo tyrimų apie XVI ir XVII a. protestantų giesmynus. Panašūs šviečiamąjį pobūdžio ir kiti renginiai vyko Kauno ir Biržų draugijos skyriuose.

Ypatingą reikšmę teikiame įvykusiai mokslinei konferencijai, kurioje buvo perskaityti 27 pranešimai. Juos skaitė be Lietuvos, dar ir Vokietijos, Lenkijos, JAV ir Ukrainos mokslininkai, nagrinėję Reformacijos istorines bei etines problemas, jos įtaką Lietuvos kultūros, meno, švietimo raidai. Autoriai, remdamiesi archyvine medžiaga arba išsakydami teorinius samprotavimus, ar pateikdami savo autentiškus prisiminimus, praturtina informaciją apie protestantizmą Lietuvoje bei jo reikšmės vertinimą. Dėka atsakingosios redaktorės I. Lukšaitės darbo, mes galime turėti turiningą, 10 spaudos lankų knygelę “Protestantizmas Lietuvoje: Istorija ir dabartis.” *) Ja galės naudotis mokslininkai, studentija, platus inteligentijos ratas. Mūsų draugijai tai pirmoji mokslinė žvalgyba. Kas ką tyrinėja, ką galima pasikviesti į savo skyrių paskaitai, pokalbiui, pasvarstymams.

Draugija orientavosi ir į meninę-kultūrinę veiklą, dalyvaujant žinomiems Lietuvoje atlikėjams Nijolei Dainienei, Reginai Maciūtei, Virginijai Daugirdienei, Juozui Malikonui bei kt.

Su pakilumo jausmais skirstomės iš LMA filosofijos, sociologijos ir teisės instituto salės po mūsų mielo poeto Petro Zablocko vakaro, apmąstydami sunkioje politinėje dramoje gimusius posmus.

Nuostabi buvo Kosto Fedaravičiaus ir jo bendraminčių organizuota “Krentančio lapo” poezijos diena Jonavoje, pašvęsta Reformacijos pradininkui Lietuvoje Abraomui Kulviečiui. Jaudinantis paminklo atidengimas ir taurūs vyskupo Jono Kalvano šio

*) Žiūr. MS nr. 73 psl. 92 plačiau apie šį leidinį.

monumento pašventinimo žodžiai. Vėliau Reformacijos pradininko Žemaitijoje J. Tartylos paminklo atidengimas ir pašventinimas Šilalėje, kurio iniciatoriai buvo kauniečiai. Dar prisiminsime ekskursijas į Vilniaus universiteto bibliotekos retų spausdinių skyrių, į Vilniaus žemutinės pilies archeologinius kasinėjimus, vėlinių žvakutės senosiose protestantų kapinėse, vieną kitą draugijos nario kuklų jubiliejaus paminėjimą. Visus turtino mūsų svečiai ir mūsų ryšiai su užsieniu, tiek tautiečiais, tiek ir tikrais užsieniečiais. Konstruktyvius apmąstymus mums kelia nors ir trumpas pabendravimas su gyv. J.A.V. Hypatia Yčaitė, kun. dr. Eugenijum Geruliu, D. Bobeliene, Jonu Gyliu, Mykolu Zablocku, dr. Gražina Slavėniene, Jaunium iš Kanados ir kt. Net visą seriją projektų kuriame paremiami Šlezvigo-Holšteino LIONS klubo. Įdomias mintis gimdo Greimo mokinio prancūzo prof. Žak Eskande pranešimas apie protestantišką misioriavimą Afrikoje, akad. A.Nepokupno paskaita apie Vilniaus protestantų įtaką T. Ševčenkos kūrybai. Turtingiausia dovana buvo vokiečių dr. K. D. Schmidt, kun. D. Freudenberg, M. Tydecks, E. Kussau, lenkų prof. H. Wisner pranešimai ir moksliniai straipsniai konferencijai.

Pagrindinis mūsų turtas tai mūsų draugijos nariai – aktyvūs, kūrybingi, kiekvienas pagal savo galimybes. Jie atėjo į draugiją vadovaudamiesi idealistiniu požiūriu į visos žmonijos, Lietuvos ateitį, į gražų, geranorišką bendravimą su savo artimu, nežiūrint jo konfesijos, tautybės, politinių įsitikinimų. Tokių mūsų yra arti 300. Šiuo metu jau veikia 3 skyriai – Vilniuje, Kaune ir Biržuose. Nesunkiai susiradome rėmėjus. Atviros Lietuvos fondas tarptautinei mokslinei konferencijai skyrė 850 JAV \$, Šlezvigo-Holšteino LIONS klubas mus sušalpė 1000 Vokietijos markių, St. Peterburgo JAV evangelikų parapijos pirmininkė Irena Macytė-Mačionienė per kun. dr. E. Gerulį persiuntė 100 \$. Jaunius iš Kanados mums padovanojo 100 \$. Jeigu pridėsime mūsų narių stojamuosius ir metinius mokesčius – tai ir bus visas mūsų biudžetas.

Tačiau tai dar ne viskas. Lietuvos Evangelikų reformatų ir liuteronų bažnyčių komitetai, Mokytojų namai, Vilniaus pedagoginis universitetas, Lietuvos Mokslų akademija, Vilniaus universitetas paremia mus patalpomis – neretai veltui. Kauno skyrius sušalpė mus popieriumi konferencijos medžiagos leidiniui. Nuoširdus ačiū mūsų geranoriškiems rėmėjams, o taip pat daugeliui mūsų narių kurių tiek daug, kad aš ir nesiryžtu išvardinti, už į-

vairiausio pobūdžio paslaugas ir paramą. Svarbiausia mums tai, kad pavyko išlaikyti draugijoje, jos valdybos veikloje, jai kuriantis deklaruotą tolerancijos ir geranoriškumo dvasią, būdingiausių protestantizmo bruožų, tai, žinoma, nereiškia, kad apie viską mes vienodai manome, tačiau noras suprasti vieni kitus, greitai leisdavo rasti kompromisą ir konstruktyviai veikti. Šito mūsų visuomenėje taip stinga, tačiau visi to labai pasiilgę. Tai ir buvo viena iš pagrindinių priežasčių, kad draugija pradžioje buvo šiltai priimta, o vėliau geranorių draugų ratas vis plėtėsi. Malonių aidų skamba iš užjūrio sistemingos informacijos apie mūsų draugiją talpinamos "Mūsų sparnuose" "Mūsų sparnų" redaktorius Mykolas Zablockas rimtai svarsto apie mūsų užuominą sukurti Reformomemacijos draugijos skyrių Čikagoje Tokius pat šiltus žodžius skaitome apie mūsų draugijos produktyvius ryšius su Vlodo Jakubėno draugija Irenos Skomskienės straipsnyje "Dirvos" 1993 m. liepos 15 d. numeryje.

Draugijos valdybos veikla buvo kiek spontaniška. Turėjo gana aiškias idėjas ir tikslus, tačiau jų realizacija vyko kiek stichiškai. Įvyko virš 20 posėdžių. Tai buvo tiesiog diskusijų klubai. Tačiau ateityje, matyt, būtina, kad darbo grupės būtų gausesnės, savarankiškesnės, tada išaugtų veiklos produktyvumas. Aktyvūs ir kūrybiški nariai teikdavo mums valdybai įdomių ir reikšmingų pasiūlymų, tačiau mes gal kai kada juos ir kiek nuvildavome. Jiems pritarę, neretai siūlydami šiuos smanymus realizuoti patiems. Draugija visuomeninė organizacija ir turi kuklius rezervas tiek materialinius, tiek dvasinius visoms geroms idėjoms realizuoti. Taip tikriausia ir toliau bus.

Mūsų svajonė buvo bent kukli pastovi draugijos bustinė. Tai be abejonės svarbu ryšiams, paštui, susitikimams, dokumentams, elementariam draugijos turtui ir pan. Daug kur kreipėmės, tačiau konkrečiai klausimas taip ir liko neišspręstas. Nuomoti būstą, mes, žinoma, nesam pajėgūs.

Suprantame, labai praverstų ir stipresnė materialinė bazė, dosnūs sponsorai.

Ko norėtų palinkėti senoji valdyba, buvęs pirmininkas, naujam pirmininkui ir naujai valdybai?

Reikėtų kaip reikiant pasiruošti pažymėti būsimos sukaktuvės konferencijomis, paskaitomis ir kitais renginiais, netgi paminklų projektų iniciacijomis.

* * *

ŠIRDŽIŲ IR RANKŲ ŠILUMA

Keli štrichai Klaros ir Jono Šepečių portretui

... Nuo vaikytės susigyvenau su vienu tautodailės darbeliu. Kiekvieną dieną matydavau mamos išsiuvinėtą laikraštinę. Standi medžiaga laikraščams sudėti, medžio staklėmis nutekinta lazdelė virvelei pritvirtinti ir su spurgais drobulės gabalas ant viršaus. Drobė ir buvo pagrinė puošmena.

Joje pavaizduotos kelios eglaitės, įvairiarūšiai grybai ir gėlės o šio gamtos kampelio centre ant kelmo sėdi didas ir skaito laikraštį. Iš perlenkto leidinio matyti, jog tai "Lietuvos žinios".

Klara Šepetienė

Namuose buvo ir daugiau rankdarbių: ties lova pakabinamas sieninis kilimėlis, drobulė nedideliame staliukui užkloti ir net krosnies angai, kur kepama duona, uždengti. Tačiau laikraštinė labiausiai traukė akį. Ir visi darbai, tegu jie ir nepretenduoja į didelį meną, sukurti su skoniu, paprasti, bet ir įtaigūs. Darbeliai be saldžių žodžių, mėnesienų, lėkštos romantikos. Žodžiu, ne turgaus menas.

Visa tai pasakoju ne todėl, kad norėčiau išaukštinti motinos sugebėjimus. Anaipatol. Tikslas visai kitas. Siuvinėti ją išmokė Klara Šepetienė, kunigo Jono Šepečio žmona.

Nemažai metų Šepečiai praleido Papilyje, o ir gyveno nuo mano tėvų ir seselių visai netoli – kitoje gatvės pusėje, tik šiek tiek giliau – už evangelikų reformatų bažnyčios, medžiais apšodintoje klebonijoje.

J. Šepečiui Papilys buvo paskutinė gyvenimo vieta. Žmogui, mačiams nemažai pasaulio, valsčiaus miestelis nebuvo nykus. Be sielovados reikalų, nepamiršo ir visuomeniško darbo. Tačiau sveikata buvo nebe ta. O ir parapijos žmonės toli gražu ne visi žinojo ir suvokė praeities nuopelnus Lietuvai.

Ko ir stebėtis: neperdaugiausia mokslo krintę žmoneliai dėjosi į galvą tai, ką matė, ką patirdavo betarpiškai bendraudami.

Ypač visiems patiko kunigo žmona Klara Šepetienė. Iš profesijos mokytoja. Ji mokėjo bendradarbiauti su žmonėmis. Mokykloje K. Šepetienė užleido vietą bendradarbiams. Po 1930 m. tokia nusistovėjo tvarka. Tie pedagogai, kurie turėjo mažiau pamokų, neperdaugiausia uždirbo. Prieškario spaudoje (beje ir valdžiai artimuose laikraščiuose) buvo rašoma, jog mokytojai uždirbdavo mažiau už policininkus, o mokyklos vedėjas – už policijos nuovados viršininką.

O bažnyčia turėjo žemės, kunigas laikė gyvulių, gavo pajamų už paslaugas. Be to iš valstybės išdo jiems buvo mokami atlyginimai. Tad Klara geranoriškai atsisveikino su bendradarbiais, tačiau nei mokyklos, nei vaikų nepamiršo. Dažnai joje lankėsi, patarė jaunesniems kolegoms. Pamačiusi, kad krautuvėje vaikas seilę varvina, žiūrėdamas į saldinius ar kitus skanėstus, nieko nelaukus, jam nupirkdavo geidžiamą prekę. Dažnai lankėsi pas ligonius. Taip pat neskirdavo ar jis katalikas, ar reformatas, Pasėdėdavo, savo švelniais žodžiais ir patarimais pakeldavo ligonių ūpą. Sveikstantiems atnešdavo ką gardesnio pavalgyti ir ir būtinai bažnytinio ar kitokio gero vyno. Kad greičiau stiprintų nusilpusį organizmą, kad daugiau valgytų.

K. Šepetienė užsiiminėjo ir kita labdaros veikla. Sušelpdavo neturtinguosius. Mokė, kaip auginti gėles, švariai ir tvarkingai darbuotis apie sodybas. Net elgetų ji nesibodėdavo. Sunku pasakyti – ko per kermošius ir pamaldas būdavo daugiau prie mūsų bažnyčios – reformatų ar katalikų, nes savuosius kunigo žmona sugebėdavo pamaloninti anksčiau arba taip, kad niekas nematytų.

– Vargu ar kitą tokią veiklą ir gerą moterį daugiau kada turėsime. O kaip šiais laikais reikia atjautos ir paramos, kuri kaip ir tš širdies plaukiantis žodis visų vargų nenustumdavo į šalį, tačiau suteikdavo šviesesnę viltį, pasitikėjimą savo jėgomis “Rodos, ir gyventi susitikus Šepetienę, tapdavo lengviau”, kalba ne vienas miestelio ir apylinkių gy-

vento jas.

Vyras ir žmona gražiai papildė vienas kitą. J. Šepetys tvarkė bažnyčios reikalus, o žmona rūpinosi namų ūkiu, gyveno visuomenės, jauniosios kartos rūpesčiais. Pas Šepečius labiau išprūšę galėjo pasiskaiyti knygų ir laikraščių, pasiskolinti jų gerą puodą. Nerūstaudavo, jeigu ne visi sugrįždavo atgal, ar būdavo aplamdyti..

O jau kulinariniais sugebėjimais K. Šepetienės niekas negalėjo pralenkti. Susikviesdavo ji mergaites ir tarsi mokykloje mokė gaminti įvairius valgius, visų pirma tokius, kurių namuose netekdavo valgyti. Mokė virtuvėje, kruopščiai liepė užsirašinėti į storus kietais viršeliais sasiuvinius, jos pačios nupirktus. Receptai, receptai. Vienas toks sasiuvinis kaip brangi relikvija yra ir mano namuose. Kiek jam dabar metų? Beveik septyniasdešimt. Nesudūlėjo, nors matė ir šilto ir šalto. Karo metais buvo užkastas tarp kitų daiktų į žemę. Net kaikurios nuotraukos išbluko, tačiau sasiuvinis išliko drėgmės nepalietas. Matyti mama jį labai brangi. Šioje vietoje derėtų plačiau papasakoti, nes istorija seka istoriją Nors ir su klaidomis rašė motina, bet kaligrafiškai. O toje kulinarijos knygoje ypač stengėsi dailiai rikiuoti eilutes.

Ir buvo sasiuvinis ne šiaip sau ankstyvos jaunystės prisiminimas, o nuolat paskaitomas ir vėl dedamas į spintoje stovėjusią metalinę dėžutę. Šventėms, kūlės patalkiams ar šiaip padirbėjusiam žmogui bent vienas valgis būdavo sutaisomas pagal kadaise užsirašytą receptą.

Paūgėjęs ir aš įsitikinau šio sasiuvinio nauda. Ne pagal savo pečius gerą pusdienį mėžes mėšlą, aręs ar pjovęs šieną, pietų gaudavau kvapnių kotletų su padažu, kartais plonai išmuštos ir pakepintos veršienos, įvairiausių salotų. Kaip kitaip, darbininkas juk sunkų darbą dirbo.

Mane mama visad mokė, o jei neklausiau barė, kad bulvių nedėčiau į šaltą vandenį. Būtinai tik į verdantį. Taip geriau išsilaiko vitaminai, bulvės būna maistingesnės. Šią pamoką ji gavo kai kurį laiką Šepečiams padėjo namų ruošoje. Ir prie gyvulių ir virtuvėje.

... Kartą mama nepaklausė Klaros, ėmė ir sudėjo nuskustas bulves. Kai atėjo šeimininkė ir paklausė, į kokį vandenį ji sudėjusi bulvas, motina prisipažino. Apskritai ji nemokėjo meluoti, jeigu ir bandydavo, iš veido matydavosi, jog sakė netiesą.

Teko virti iš naujo, o anos bulvės atiteko kiaulėms. Ir pylos gavo. Bet barė nepiktai, pamokomai. Todėl ir įstrigo visam gyvenimui.

Mama klebonijoje ne tiek dirbo, kiek svečiuodavosi, mokėsi siuvinėti ir šeimininkauti. Grįždavo namo pamaitinta ar kokį rublį gavusi. Matyti, kad abi neblogai sugyveno Ir ne pati blogiausia mokinė buvo mano motina. Išaugusiai mergaitei, jai visko daugiau reikėjo, o paimti nebu-

vo iš kur,

K, Šepetienė motiną rekomendavo virėjos pareigoms Biržų gimnazijoje. Ten niekas nesiteiravo ar sugebės. Šepetienės autoritetas buvo didelis. Jeigu jau siūlo, drąsiai galima priimti.

Virėjos pareigas ji ėjo dvejus, gal trejus metus. Kol buvo netekėjusi, o gyveno Klausučiuose, ir tais laikais į toloką Papilį per rudens darganas ir žiemos speigus retai parvykdavo. Tad reikėjo verstis savo galva. Matyti išėjo.

Mamos šeiminkavimas gimnazijos bendrabutyje aidu atsikartojo po gero dešimtmečio, jau pokario metais. Ir jos ir mano širdyje.

Prieš pat mokslo metų pradžią man suėjo septyneri. Bet į mokyklą mama dar neleido. "Dar palūkėk", – sakė, – "kai sustiprėsi, tada ir galėsi eiti." Tuo metu buvau silpnokos sveikatos, dažnai sirgdavau. Laukti tai tai laukti. Anokia čia bėda. Bet kai matydavau į mokyklą einančius ar grįžtančius vaikus, širdį suspausdavo. Nesvarbu, kad kiti daug didesni, bet taip norėjosi su jais kartu skubėti ten, kur kvietė varpelis. Susitaučiau su mintimi, jog reikės palaukti metelius...

... Kartą, bene spalio pradžioje, kartu su motina nuvažiavome į Biržus. Man buvo viskas įdomu. Apėję daktarus, pasidairę po krautuves, užsukome į muziejų. Ilgokai ten užtrukome. O kai apleidome paslaptinųjų daiktų ir žvėrių iškamšų buveinę, mama nei iš šio, nei iš to pasakė:

– O abar važiuojam į gimnaziją.

Matyti ją traukė jaunystės prisiminimai. Iš pradžių be jokio tikslo vaikštinėjome koridoriais, dairydami į stendus, mokytojus ir moksleivius. Niekas į mus nekreipė dėmesio. Nebent iš smalsumo kai kas pasižiūrėdavo – ko jiems čia reikia?

Staiga vos ne kaktomušomis susidūrėme su apyjauniu malonios išvaizdos mokytoju.

– O, mūsų virėja apsilankė! – linksmi pasisveikino vyriškis.

– Kiek metų praėjo...

Ilgai užtruko pokalbis. Ne viską pamenu, ne viską ir girdjau. Senasis pažįstamas, matyti prieš karą buvęs gimnazistas, ilgai nepaleido mūsų. Supažindino su savo draugais. Tikriausiai ir mane paragino leisti į mokyklą.

Rytojaus dieną tarsi susitarę su mama prkalbome apie "pakalninę". Net blynų nespėjęs suvalgyti, išlėkiau paskui būrelį mokinių. Dėl praleisto mėnesio nieko blogo neatsitiko. Tais laikais nemažai tokių pasitaisydavo. Pirmąją klasę baigiau tarp geresniųjų. Nors vėliau visko pasitaikė.

Matyti, per toli nuklydau į šoną, pasidavėme asmeniškumams. Bet tai ką papasakojome, susiję su Klara Šepetiene. Jos geroji dvasia tebesklandė Biržų padangėje.

Šepečiai neapsiribojo Papiliu. Jie mėgo pasižmonėti. Jei kas įdomaus vykdavo Biržuose, nedvejodami važiuodavo. Ir pas juos netrūko svečių. Ne tik kunigų, mokytojų. Į tolimą Lietuvos pakraštį užklydavo nemažai iškilių asmenybių. Vieni su šeiminkais buvo pažįstami iš anksčiau, kiti, nors ir pirmą kartą atvykę, greitai surasdavo bendrą kalbą.

Pas Šepečius atvažiuodavo ir Kipras Petrauskas. Šnekos būdavo iki vėlaus vakaro. Tokia proga šeiminkai sukviisdavo daugiau svečių. Užstalėn pasodindavo ir paprastų papiliečių.

Tokuose susitikimuose yra tekę dalyvauti ir motinai. Patarnauti svečiams, o tai ir prie stalo prisėsti. K. Petrauską visi prašydavo padainuoti. Bet maestro spirdavosi ir tiek. "Po tokio ilgo kelio negi imsi gerklę laidyti" – sakydavo dainininkas. Gal buvo ir kita priežastis. Artistai nėra linkę pildyti užgaidų.

Bet kai išgerdavo keletą stiklinių papilietiško alaus, Kipras kartu su visais, žiūrėk, ir traukia Papilio himną "Trauk parkūnai, panala jaunoji". Traukia iš visos dūšios, nė kiek neblogiau negu Operos scenoje. Vėliau ateidavo eilė ir kitam šiame krašte populiarioms dainoms.

Klebonijoje lankydavosi ir Pupų Dėdė. Jam čia buvo jauku. Be to surasdavo peno savo šmaikštiems kupletams. Šeiminkų, aišku, neliesdavo. Ne iš mandagumo ar pagarbos, bet Šepečiai gyveno dorai ir tvarkingai. Prie jų nelipo paskalos. Net ir norėdamas negalėtum prikibti.

Pasivaikščiojęs po miestelį pakalbėjęs su žmonėmis, Pupų Dėdė, žiūrėk, jau ir turi rieškučias faktų, faktelių, įdomių, kurioziškų atsitikimų. Apie papiliečių ydas ir nederamus polinkius. Daugiausia kliūdavo valsčiaus ir kitų įstaigų tarnautojams, kartais kunigams.

Vėliau svetingoje Šepečių šeimoje gerdamas arbatą, artistas mintyse kūrė kupletus, derino liaudies dainų ar savo paprastas, bet gerai įsimenčias melodijas. "Mokslas traukia, miškas stumia, švinta dvasia rogas guli" – kartą jis taip sueiliavo. Mokslas – mokytojaa, miškas – girininkas, o rogutėse "nusilpęs" per pobūvį kunigas.

Derėtų nors kiek pakalbėti apie Jono Šepečio veiklą. Dideli jo nuopelnai jaunystėje ir brandžiame amžiuje. 1907 m. jis pradėjo leisti ev. reformatų leidinį "Psiuntinys". Tai buvo bene pirmasis reformatų periodinis leidinys Lietuvoje po spaudos atgavimo. Jis buvo spausdinamas Kaune, o išsiuntinėjamas iš Švobiškio.

(Bus daugiau)

KOMPOZITORIAUS VLADO JAKUBĖNO DRAUGIJA LIETUVOJE

1991 m. vasarą lankėsi Lietuvoje kompozitoriaus Vlado Jakubėno draugijos įkurtos 1981 m. Čikagoje pirmininkas Edvardas Šulaitis. Susitikęs su muzikologe Rita Nomicaitė bei teatro ir muzikos muziejaus mokslinė bendradarbe chorvede Irena Skomskienė paskatino jas šios draugijos skyrių įkurti Vilniuje. Jos mielai ir labai aktyviai ėmėsi kompozitoriaus V. Jakubėno atsiminimo populiarinimo veiklos, nes per prėjusių 50–metį komp. prof. V. Jakubėnas nebuvo minimas Lietuvoje.

1991 m. gruodžio 13 d. buvo labai iškilmingai paminėtos kompozitoriaus V. Jakubėno 15–sios mirties metinių sukaktuvės Biržuose. Buvo atidengta memorialinė lenta prie namo – ev. reformatų klebonijos – kuriame kompozitorius 1904 . 05. 15 d. gimė, laikomos pamaldos ev. reformatų bažnyčioje ir surengtas prisiminimo vakaras – koncertas, išklausančias muzikologės R. Nomicaitės pranešimas apie V. Jakubėną ir atliekamų jo kūrinių.

1992 m. 05. 27 d. buvo švenčiama 88–tas komp. Vl. Jakubėno gimtadienis Kaune. Ta proga buvo atidengta memorialinė lenta prie namo, kuriame kompozitorius gyveno, laikomos pamaldos bažnyčioje, atliekami V. Jakubėno kūriniai vakaro programoje menininkų namuose.

1992 m. lapkričio mėn. įvyko oficialus kompoz. V. Jakubėno draugijos skyriaus Lietuvoje steigiamasis susirinkimas. Į valdybą buvo išrinkti: muzikologė R. Nomicaitė, pianistas R. Biveinis, muzikologė J. Gudavičiūtė, muzikologė D. Petrauskaitė, teatro muzikos muziejaus mokslinė bendradarbė J. Skomskienė, P. Jakubėnas ir A. Balčiauskienė. Draugijos pirmininku išrinktas R. Biveinis, tarpininkavimui tarp Lietuvos ir USA paskirta I. Skomskienė.

Draugijos veiklą ir toliau energingai vystė I. Skomskienė. Jos rūpesčiu 1993 m. buvo išleistas rinkinys "Jėzau, Tu mano gyvybė", lietuvių evangelikų giesmių harmonizacijos mišriam chorui.

1993 m. vasarą V. Jakubėno draugijos pirmininkas E. Šulaitis buvo atvykęs į Vilnių. Čia buvo sudarytas V. Jakubėno jubiliejiniam 90–mečio paminėjimui renginio organizacinis ko-

mitetas Lietuvoje. Pirmininku išrinktas prof. V. Laurušas. Dėl lėšų šiam renginiui tiksliai nebuvo susitarta. Komiteto pirmininkas komp. prof. V. Laurušas kreipėsi dėl lėšų į kultūros ministeriją, kuri pažadėjo jas paskirti.

V. Jakubėno 90-mečio proga, I. Skomskienės didelių pastangų dėka, buvo paruošti 2 lietuvių liaudies dainų rinkiniai: "Už jūrų marių" ir "Vai eičiau, eičiau". Dėl lėšų stokos pavyko išleisti tik vieną rinkinį "Už jūrų marių".

Paruošta monografija apie komp. V. Jakubėną, 350 psl. knyga, kurioje yra daug nuotraukų, gautų iš sesers Halinos Dilienės. Muzikologas Algimantas Kalinauskas parašė šiai knygai įvadą ir apie V. Jakubėno simfoninę muziką. Muzikologė Ona Juozapaitienė – apie baletą "Vaivos juosta", komp. Vytautas Kairiūkštis – apie solines dainas, chorvedys Anicetas Arminas – apie chorines dainas, chorvedė Irena Skomskienė – apie Mažosios Lietuvos choralus V. Jakubėno kūryboje. Eilė žmonių paruošė savo atsiminimus apie kompozitorių Vladą Jakubėną. Surinkta nemažai dokumentinės medžiagos, kaip Rygos ir Berlyno konservatorių diplomai, įvairūs laišakai. Leidybos reikalams ieškomi rėmėjai. Dar tebesame skolingi biržiečiui dailinikui Skujai už leidinio "Už jūrų marių" viršelio apipavidalinimą.

Komp. V. Jakubėno baletas "Vaivos juosta", pagal Vinco Krėvės pasaką – legendą, "Perkūnas, Vaiva ir Straublys", sukurtas 1942–43 m. Liko tik klavyre. Premjerą sutrukdė II pasaulinis karas. Įsikūrus draugijos skyriui Lietuvoje paprašėme p. Brooks atsiųsti mums baletą klavyrą. Kompozitorius J. Juozapaitis kaip simfoninės muzikos kūrėjas ir baletą "Andromeno" autorius, buvo paprašytas baletą "Vaivos juosta" suinstrumentuoti. Jis giliai įsijautė į šį kūrinį ir vienu metų laikotarpyje šį darbą atliko. Baletą libretą ir choreografiją sukūrė baletas J. Katakinas. Viskas padaryta, visas sceninis darbas atliktas ir 1994 metų pabaigoje buvo numatyta baletą premjera, tačiau – dėl finansinių sunkumų premjera atidėta 1995 metams.

Komp. V. Jakubėno 90-metis praėjo, tačiau darbai tik įpusėjo, norint sutvarkyti kompozitoriaus palikimą iki galo. Ieškome mecenatų ir rėmėjų, kurių pagalba nuostabus baletas "Vaivos juosta" išvystų rampos šviesą, tuo papildydamas tautos ir kultūros lobyną.

1995. 05. 22

JAUNIMO MOKYTOJAS IR VADOVAS ALFREDAS ŠLIKAS

1935 m. birželio 3 d. išleistame tautinės jaunuomenės žurnale – savaitraštyje “JAUNOJI KARTA” (Nr. 25) nemažai vietos skirta Biržams bei biržiečiams. Tai proginis Biržų Jaunalietuvių veiklos penkmečiui skirtas numeris. Tarp įvairių publikacijų – A. Šliko daugiau kaip du puslapius užimanti legenda “Biržų pilies paslaptis”. Iš ten pat išspausdintos nuotraukos sužinome, kad A. Šlikas priklausė pirmajai Biržų jaunalietuvių vadovybei.

Be jau minėtos A. Šliko legendos, žurnale išspausdinti trys biržiečių autorių eilėraščiai, taip pat reportažai, ataskaitiniai straipsniai apie tai, kas padaryta sporto ir kultūros srityje per pusmetį. Į visa tai būtų galima žiūrėti kaip į gražią mūsų krašto istorijos atkarpėlę, šlovingą vyresniosios kartos žmonių praeitį, jeigu tame pat žurnale tarp visos kitos biržietiškos medžiagos nebūtų propaguojančio straipsnio “Biržų rajono jaunalietuviai 1945 metais”. Kokie gražūs bus Biržai ir gerai organizuoti, drausmingi uniformuoti jaunalietuviai. Visur džiaugsmingi sveikinimai, gėlės, spalvotos iliuminacijos. . .

Svajojo jauni žmonės. Ir kaip matyti iš keliolikos nuotraukų, savo siekius atkakliai stengėsi įgyvendinti. Štai papiliečių sporto šventė, jų vienas skyrius su orkestru priešakyje, Anglininkų skyriaus orkestras, Geidžiūnų skyriaus styginis orkestras Kilučiai, Šleideriškis, Pabiržė. . . Visų neišvardinti. Visur gražūs, tvarkingi jauni žmonės. 48 skyriuose mergaičių buvo 392, vyrų – 742. Jaunalietuviai turėjo 4 orkestrus, 4 chorų, 40 meno ir vaidybos sekcijų, 20 knygynų (gal bibliotekų). Pažangūs biržiečiai sporto atžvilgiu. Gyvenant, veikiant su šūkiu “Tautai jaunąsias jėgas” 1945 metais šie skaičiai turėjo būti dar įspūdingesni, bet išėjo visai kitaip.

Prasidėjus Lietuvos išsilaisvinimui iš “broliškų tautų glėbio”, 1989 m. Užušiliuose, kur kadaise stovėjo Alfredo Šliko gimtoji sodyba, buvo pastatytas galingo ažuolo koplytstulpis. Kas vasara birželio 14-tąją ten gausiai sueina, suvažiuoja biržiečiai. Dedamos gėlės, dalijamasi prisiminimais, dainuojamos tremtinių ir kitos liūdnos dainos. Taip pager-

biamas ne tik mokytojas, literatas, visuomenės veikėjas Alfredas Šlikas, bet ir visi Biržų krašto mokytojai, inteligentai, kiti šviesuoliai, kurių šimtai buvo ištremti į šaltą Sibirą, įkalinti lageriuose arba jų išniekinti kūnai sumesti sudegintų Biržų centre. Štai koks kontrastas apie tai, ką svajojo geriausias tautos žiedas – 1935–jų metų jaunimas. Ir ką jam lėmė likimas po dešimtmečio.

* * *

Po 1935 m. A. Šlikas į Biržų jaunalietuvių vadovybę nebeįėjo. Vargu tai galima paaiškinti tik amžiumi, darbų baro užleidimu jaunesniems. Energingas mokytojas daug laiko ir jėgų skyrė “Radvilos” draugijai. Kartu su kunigu Aleksandru Balčiausku redagavo, pats rašė straipsnius “Sėjėjo” jaunimo skyriui “Pakilti iki aukščiausio krikščioniško tobulumo, myleti savo gimtąjį kraštą, būti kultūringais visuomenės ir šeimos nariais” – kvietė A. Šliko straipsniai.

“Radvilos” draugijos, įsteigtos 1931 m. gruodžio 20 d., Centro valdyboje A. Šlikas kartu su kunigais A. Balčiausku, F. Barneliu, mokytojais N. Jasiukėnaite, P. Bružu ir kitais, kuriems rūpėjo jaunimą “dorinti ir šviesti” išbuvo iki ją 1941 m. okupacinė valdžia uždarė. 1939 m. tai buvo draugija, kuri savo 22–se skyriuose jungė 812 narių. Nežiūrint to, kad A. Šlikas, jau artėdamas prie savo keturiasdešimtmečio, buvo amžiumi vyriausias iš tų, kuriems vadovavo, jo patirtis, dalykiškumas draugijos centro valdyboje buvo labai reikalingi ir daug pasitarnavo, ugdant jaunimo pilietinę savimonę. Vienu iš reikšmingiausių darbų šia linkme reikėtų laikyti solidžios apimties knygą “Mūsų Jaunimo Vadovas”, kurią su kun. A. Balčiausku, kitais “Radvilos” draugijos aktyvistais paruošė, ir, A. Šlikui suredagavus, 1939 m. išleido Lietuvos evangelikų jaunimo “Radvilos” draugija. Knygoje yra ir paties A. Šliko du straipsniai: didžiulis “Mūsų pramogos ir jų organizavimas” ir “Proto darbo abėcėlė”. Pavadinimai kalba patys už save.

A. Šlikas ne tik laikraštyje “Biržų žinios”, bet ir “Sėjėjo”, “Jaunosios kartos” žurnaluose, rašė straipsnius į vienkartinius leidinius. Dalis jo literatūrinių darbų buvo išleisti atskirais leidiniais. Tai geografinė apybraiža “Kaip lietuvis knygnešys kovėjo su caro galybe” – apie garsųjį mūsų kraštietį Jurgį Bielinį ir kitas knygutes.

Pradėjęs spaudoje réikštis 1923–siais, per septyniolika metų parašė ne vieną brandų, menišką kūrinį, kurie savo įtaigumu aktualūs ir dabar. Tačiau apie A. Šliko darbus ir jį patį nerasime nė vienos eilutės sovietiniais metais išleistose enciklopedijose, žinynuose. Nerasime, matyti, todėl, nes Šlikas – tremtinys, lagerininkas.

Nemažai A. Šliko pasidarbuota savosios Evangelikų reformatų Bažnyčios labui. Ypač jaunimui. Be anksčiau minėto jaunimo skyriaus "Sėjėjuje", veiklos "Radvilos" draugijoje, parašė "Šventąją istoriją evangelikų mokslo amžiaus vaikams". Neatsitiktinai yra klausiama – kaip toks išsilavinęs žmogus buvo suartėjęs su Bažnyčia, ranka rankon dirbo su kunigais, tarpais net daugiau už kaikuriuos iš jų?

Atsakymą į panašius klausimus manau nesunku surasti išsigilinus į jo asmeninį gyvenimą: gimė Alfredas 1902 m. liepos 15 d. Užušiliuose augo, mokėsi reformatų aplinkoje. Dvylikametis neteko tėvo, po metų – brolio Jono. Artėjant frontui, su motina ir abiem seserimis 1915 m. karo pabėgėlių srauto buvo nublokštas į Rusiją, kur abi seserys mirė, o Alfredas padedamas biržiečio kunigo P. Jakubėno mokėsi lietuvių karo pabėgėlių mokykloje Petrograde. Veržte veržėsi į mokslus ir 1918 m. grįžęs į Lietuvą. Motina norėjo, kad vienintelis vaikas neatitoltų nuo žemės,

ūkio, bet vis dėl to Alfredas lankė Biržų gimnaziją. 1924 m., jau atitarnavęs Lietuvos kariuomenėje, pradėjo dirbti Užkapių pradžios mokykloje (Šėtos valsč.) Suprasdamas, kad mokytojo darbui trūksta žinių, po dviejų metų pradėjo mokytis Kėdainių mokytojų seminarijoje, kurią panaikinus persikėlė į tokią pat seminarją Marijampolėje. Besimokydamas įsijungė į literatūrinę veiklą.

Baigęs seminariją, A. Šlikas sugrįžo į Biržus ir dirbo Kuokaviečių, Druseikų pradžios mokyklose. 1935 m. jį perkėlė į Biržų "Aušros" pradinę mokyklą, o 1940 m. A. Šlikas tapo šios priaugančios šešių skyrių mokyklos vedėju.

Tik penkeri metai praleisti Biržuose įsimintini ir reikšmingi tiems, kam teko ši veiklą žmogų, taktišką pedagoga pažinti ir su juo bendrauti, iš jo mokytis. Neatsitiktinai 1994–siais minint Alfredo Šliko penkiasdešimtąsias mirties metines, buvę jo mokiniai – Lietuvos Reformacijos ir kultūros draugijos Biržų skyriaus pirminikas Kostas Dagys, Biržų kultūros namų etnografinio ansamblio vadovė Adėlė Grigaitė-Sadauskienė, kiti A. Šliko gerbėjai ryžosi netradiciniam renginiui: Ansamblio, švenčiančio dešimtmečio sukaktį, jubiliejinę programą sudarė A. Šliko parašyti scenos vaizdeliai – "Karalius Alkolis" (1925) ir "T ikrasis aitvaras" (1935 m.), kuriuos režisavo "Sėlos" muziejaus darbuotoja Snieguolė Kubiliūtė, vadovaujant A. Sadauskienei, apie tris dešimtis saviveiklininkų ilgus rudens vakarus mokėsi naujų rolių, dainų, su jubiliejine programa jie pasirodė Medeikiuose, Kirdonyse, Pabiržės žemdirbiams ir Likėnų sanatorijos darbuotojams bei ten besigydantiems.

Gruodžio 3–ją mokytojo, literato, aktyvaus Evangelikų reformatų

visuomenės veikėjo 50 – ujų mirties metinių paminėjimas įvyko Biržų miesto kultūros namuose, laikraščio “Biržiečių žodis” redaktorius Algirdas Butkevičius gausiai susirinkusiame vakare dalyviams papasakojo apie Rešiotų lagerio kalinio gyvenimo bei visuomeninės veiklos kelią. Paskaitė jo paskutinius laiškus iš lagerio, kur neaiškiomis aplinkybėmis A. Šlikas mirė.

Sutartinai, graudžiai kaip giesmę dainavo ansamblis apie atėjusių išblaškytas šeimas, Po ansamblių Konstantino Šakenio sūnus Rimantas nusakė tolimesnį tremties tragedijos kelią. su Šliko sūnumis Jonu ir Rimučiu jis 1941 m. vasarą tapo ešelonų broliu. Kartu iš Biržų, kartu atskirtas nuo tėvų, kartu kentė tremties vargus. Kalbėjo A. Šliko mokiniai, prisiminimais pasidalijo žmona Ona, buvęs bendradarbis poetas Petras Zablockas. Pastarasis perskaitė savo eilėraštį, parašytą vyresniojo kolegąs atminimui.

Daugiau kaip dvi valandas trukęs renginys niekam neprailgo. Nors nebuvo suvaidinti visi A. Šliko parašyti dramos vaizdeliai, aptarti kiti literatūriniai darbai, išpasakoti prisiminimai. tačiau atėjusiems susidarė apytikris šio Biržų krašto šviesuolio veiklos vaizdas. Svarbiausia – savitai, įtaigiai priminta koki pragarišką laikotarpį turėjo išgyventi A. Šliko karta.

* * *

Kasmetinis tradiciniu tapęs pagarbos atidavimas Užušiliuose – gerai, personalinis vakaras – dar geriau, bet tokie renginiai ateina ir praeina, o daugumai A. Šliko ir į jį panašių šviesuolių sukurtos dvasinės – kultūrinės vertybės tebėra neprieinamos. Sunkiai pas skaitytojus kelią skina si Konstantino Šakenio kūryba. Bent jau šis tas daroma. O apie A.Šliko raštų rinktinę dar nekalbama. Dar prieš kelis metus tai draudė valdžia, dabar kai tas ne tik mūsų neturtingumas. Mano įsitikinimu – tingumas, neveiklumas. Knygų lentynos linksta nuo fantastinės, nuotykinės literatūros. Nemaža menkavarčio skaitalo išperkama. Neteko girdėti, kad kuri leidykla bankrutuotų. O štai knygų, turinčių išliekamąją istorinę vertę, svarių auklėjamąją prasmę leisti vengiama: matyt, greitai iš tokių nepasipelnysi. Nors įdėtos lėšos taip pat turėtų grįžti. Bet . . . Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugija neturi apyvartinių lėšų. Bažnyčios neveiklumas nesuprantamas. Nors kaip tik Lietuvos Ev. reformatų Bažnyčios kolegija turėtų imtis konkrečių darbų, įprasmindama šiai konfesijai daug davusio žmogaus atminimą. 1997 m. minėsime Alfredo Šliko 95-tąjį gimtadienį. Bent jau iki to laiko reiktų surinkti jo literatūrinius darbus ir išleisti atskira knyga.

* * *

DABARTINĖS VILNIAUS EV. REFORMATŲ BAŽNYČIOS 600 METŲ SUKAKTĮ MININT

Šiais metais minint dabartinės Vilniaus ev. reformatų bažnyčios 160 metų sukaktį norisi pirmiausia nors trumpai pažvelgti visą tos bažnyčios istoriją, apie jos persekiojimus, vargus, bėdas, rūpesčius ir koku būdu ji vis dėl to išliko iki šių dienų.

Pirmoji Vilniaus ev. reformatų bažnyčia buvo įkurta 1553 m. gruodžio 2 d. Mikalojaus Radvilos Juodojo pastangų dėka jo paties valdomame dvare Lukiškiuose. Tai turėjo būti palyginant dar nedidelė jo rūmų koplyčia, nes vargu ar ir jis pats tuo metu tikėjosi turėti tokį didelį savo užmojui pasisekimą. Bet pradžioje greit viskas viršijo visus jo lūkesčius ir jau už 4 metų, nuo pirmosios bažnyčios įkūrimo, atsirado jų jau bent kelios dešimtys, taip kad 1557 m. gruodžio 14-tą dieną teko šaukti pirmąjį Lietuvos ev. reformatų Bažnyčios sinodą Vilniuje.

Nors nėra išlikusių pirmųjų mūsų Bažnyčios dokumentų, bet žinant mūsų Bažnyčios tradicijas, galima drąsiai teigti, kad pirmuoju sinodo direktorium yra buvęs kunigaikštis M. Radvila Juodasis, o pirmuoju superintendentu buvo išrinktas jo rūmų pamokslininkas Simonas Zacijus. Kas buvo pirmuoju Konsistorijos prezidentu ir kas sekretorium pasakyti yra jau kur kas sunkiau.

Tokiu greitu tempu plintant Lietuvoje reformacijai, atsirado būtinas reikalas statyti Vilniuje ir didesnę jiems bažnyčią. Tokiai bažnyčiai, atatinčiai M. Radvilos Juodojo garbę ir didybę, buvo numatyta statyti vieta prie jo rūmų, šalia šv. Jono bažnyčios, apie kurią turėjo pripažinti net ir mūsų bažnytiniai priešai, kad esą Radvila stengėsi ją didinę, kad ji būtų matoma iš visų Vilniaus miesto kampelių. Į šią bažnyčią persikelta 1562 m. Yra pasakojama, kad į šias iškilmes jis buvo pakvietęs net patį karalių Žigimantą Augustą. Jam bejojant pas Radvilą, kažkoks katalikų dvasiškis pastojęs jam kelią ir rodydamas ranka į šv. Jono bažnyčią pasakęs: – Stai ten yra toji tikroji bažnyčia, į kurią Jūsų Didenybė, Šviesusis Karaliau, Jūsų Tėvai vykdavo. Karalius, būdamas silpnavalis, minutėlę sudvejojo ir pas Radvilą nebenujojo.

Kad tai būta didingo pastato verčia mus neabejoti, kad ir tokia aplinkybė: – joje jis palaidojo savo žmoną Elzbieta Sidloveckaitę – Radvilienę ir savo paties testamente 1565 m. balandžio 27 dieną jis rašė, kad noris būti palaidotas šalia jo žmonos, Vilniaus rinkos rūmų koplyčioje. Tai koks žmogus nesistengia turėti savo atminimui didingesnio

paminklo? Argi išimtis turėjo būti Mikalojus Radvila Juodasis?

Kad M. Radvilos Juodojo vaikai savo tėvus išvežė į Dubingius iš "pandangtės malkinės" yra netiesa, tai yra tik įprastinis melas ir šmeižtai mūsų adresu. Neatitinka tiesos ir bandymas mums įpiršti, kad viskas yra buvę priešingai – pirmoji bažnyčia yra buvusi šalia šv. Jono bažnyčios, o tik po to ji buvo iškelta į Lukiškes. Mes žinome, kad iš pradžių dar tokių žiaurių susidurimų su katalikais nebuvo, jie tik vėliau, kuometoliau tuo daugiau pradėjo reformatus persekiuoti. Ypač pablogėjo su jais santykiai, kai Valerijono Protasevičiaus atsikviesti jėzuitai atvyko į Vilnių 1569 m. ir įsikūrė šv. Jono bažnyčioje. Jeigu tuo metu reformatų bažnyčia būtų buvusi Lukiškiuose, tai jiems nebūtų buvę reikalo tankiai su jais susitikinėti ir pro šv. Jono bažnyčią lydėti savo mirusiųsius, dėl ko tankiausiai išprovokuojami visi neramumai, apmėtymai akmenimis ir pagaliais.

Kad čia būta ne eilinio pastato liudija kad ir toks aprašymas Marijos Rupeikienės knygoje "M. Gorkio gatvė Vilniuje" (Didžioji g. K. G.) 1984 m. Ji rašo, kad namas 23–15 statytas pagal architekto A. Lašo projektą, prisilaikant anksčiau čia buvusio pastato planui. Kad jis ištysęs pagal M. Gorkio g. (Didžioji g. K. G.) daugiau kaip 90 m. ilgio. Kad jį sutrumpinus optinėmis priemonėmis, jis buvo padalytas vertikaliomis plokštumomis į mažesnes zonas, įgilintos kai kurios dalys. Paaikėjo, kad jis naujai perstatytas į 4 aukštų namą. Siekiant optiškai sumažinti aukštį viršutinio aukšto priekinė tuštuma padaryta su nuolydžiu ir uždengta čerpėmis (mansardas užuomina). Pirmasis aukštas smarkiai įtrauktas per visą pastato ilgį, paliktas pasažinis perėjimas. Po šiuo namu išliko vertingi gotiški rūšiai, perdengti kryžminiais ir cilindriniais skliautais – vietinės reikšmės architektūrinis paminklas.

Nustatyta (architektas L. Purlys, M. Benikovienė, J. Jočienė), kad pirmieji rūšiai išmūryti gotikos laikotarpiu, o pastatas galutinai susiformavo pereinamuoju laikotarpiu tarp baroko ir klasicizmo. Pirmasis mūrinis namas šioje vietoje buvo pastatytas XV a. pab. – XVI a. pr.. Kad čia XVI a. pab. gyveno jo sūnus (M. Radvilo Juodojo KG) kardinolas Jurgis Radvila, sujungęs namus į vieną. Nuo tada pastatas vadinamas "Kardinalija". Nuo 1849 m. perduotas pašto departamentui ir iki antrojo Pasaulinio karo čia buvo Vilniaus centrinis paštas. Per karą nukentėjusio pašto griuvėsiai 1957 m. pašalinti – liko tik pamatų sienos ir mūrinieji rūšiai.

Žodžiu, statyta, statyta ir perstatyta, užmaskuota, kad jokių būdu nebeatpažįstama, kad kadaise čia bažnyčios būta.

M. Radila Juodasis, po savo mirties 1565. 05. 28 (mirė būdama 50 m. amžiaus), dar kuris laikas gulėjo čia, tuose rūsiuose, šalia savo žmonos Elzbietos Šidlovieckaitės – Radvilienės, pagal savo paties testamentą 1565 m. balandžio 27 d. pageidavimą

Tėvui mirus, Mikalojus Krisius Radvila Našlaitėlis liko be tėvų būdamas 16 metų, kiti jo broliai buvo dar jaunesni. Vėliau, vaikams grįžus vėl atgal į katalikų tikėjimą, iš jų buvo pareikalauta, kad būtų panaikinta savo rūmuose tėvo statyti maldos namai. Šiems juos uždarius 1574 m. reformatai išsikėlė į antroje pusėje Didžiosios gatvės, esantį šalia žuvų rinkos Stanislovo Goštauto buvusį sklypą, kuris vėliau buvo pramintas “padangėmis”.

Adomas Honoris Kirkoras savo knygoje “Pasivaikščiojimai po Vilnių ir jo apylinkes”, būtinai nori mums įpiršti, kad Radvila Juodasis su savo žmona buvo palaidoti būtent šioje koplyčioje. Bet tai neatatinka tikrovės, nes kai reformatai atsikėlė į čia, įsirengę laikiną koplyčią, M. Radvila Juodasis jau buvo apie 9 metus laiko kaip miręs ir ramiai jau gulėjo šalia savo žmonos Elzbietos Šidlovieckaitės–Radvilienės, savo paties įrengtame bažnyčios rūsyje, priešais šv. Jono bažnyčią.

“Padangėse” reformatai laikė savo pamaldas apie 7 metus, ligi kol buvo pastatyta nauja bažnyčia priešais šv. Mykolo katalikų bažnyčią kitoje pusėje gatvės. Bet ir šiai nebuvo lemta ilgai ramiai egzistuoti. 1591 m. sukiršintos minios įvyko pirmasis jos užpuolimas. Praslinkus apie 20 metų po pirmojo jos sunaikinimo, sekė antrasis dar žiauresnis jos sunaikinimas. Pretekstą tam žiauriam susidorojimui davė vien tik neapgalvotas jauno italų jaunuolio Frankus di Franko, pasitikusio miesto rinkoje katalikų procesiją su vyskupu Vaina prišakyje pasisakymas, kad jie atlieka pagoniškas apeigas. Vien už tai jam buvo 1611 m. liepos mėn. 10 d. gyvam išplėštas liežuvis ir jo kūnas suplėšytas į gabalus. Ant rytojaus, po Franko nužudymo, jėzuitų studentai, kartu su sukiršinta minia, užpuolė reformatų konferenciją, kun. Balcerį Krosnevičių išmetė iš antojo aukšto gyvenamojo namo, Martyną Tertulianą beveik mirtinai primušė, J. Vendlandtą primušę bandė sudeginti. Dalį knygų sudegino, o kas liko išvogė. Po to dervokšniais padegė bažnyčią, mokyklą, kunigų namus. Šiuo metu buvo sudeginta ne tik biblioteka, bet ir visi archyvai ir niekas už tai nebuvo nubaustas, Kad išvengus didelių žmonių aukų net pats Radvila su kariuomene turėjo įsikišti, išgainioti įsūtusią minią.

Praslinkus 28 metams, už kuosų iš lanko šaudymą, buvo išprovokuotas dar vienas ir galutnis šioje vietoje susidorojimas su reformatais.

Buvo priverstos vienuolės neteisingai prisiekti net ir prieš savo pačių sąžinę. Panaudoti melagingi kaltinimai, neteisingi liudininkai ir t.t. Toji byla tęsėsi nuo 1639 m. spalio 10 d. iki 1640 m. birželio 21 d. ir pasibaigė tuo, kad priteisė reformatams patiems nusigriauti visą savo bažnytinį kompleksą ir išsikelti už miesto sienų į Pylimo gatvėje esančias savąsias kapines, o jų kunigai B. Lebeckis, Jurskis ir rektorius Hartlibas, kad išvengti su jais susidorojimo, buvo priversti bėgti į Brandenburgą, nieko jiems nebegalėjo pagelbėti net pats kunigaikštis Krisius II-asis Radvila, kuris netrukus po tokio sunkaus pergyvenimo 1640 m. mirė.

Nors reformatų bažnyčia buvo ištremta už miesto sienų, bet nebuvo liautasi net ir čia ją persekioti. Ir taip jėzuitų mokiniai, kartu su sukirsišta "juodąja minia" 1682 m. balandžio 2-ą dieną, iš pat ryto, visai netikėtai, vėl užpuolė reformatų bažnyčią ir kitus jai priklausančius pastatus. Pasigrobė varpus ir kryžius, indus, dokumentus, išdą, padarė susirinkimui nuostolių apie 280. 000 auksinų. Nuvertė nuo kapų kryžius ir antkapius, ištraukė iš kapų mirusiuosius, juos apiplėšė, iš jų tyčiojosi, daužė akmenimis ir metė juos į laužą. Kai kurie kunigai, kaip Kristupas Tšebickis Taubmanas paspėjo nepastebėti minios pabėgti, kiti, kaip Mykolas Tšebickis Taubmanas ir Gasparas Pakuckis pasislėpė kapuose, sulysdami į karstus. Tuo tarpu atvykęs katalikų didikas Mykolas Puzyna su savo ginkluotais tarnais tuos vargšus kunigus palydėjo ligi Pranciškonų vienuolyno ir ten laikinai juos paslėpė, ligi kol jie po nakties priedanga galėjo pasislėpti labiau patikimoje vietoje. Kitą dieną išsiutusi minia dar tebetęsė savo pragaištingą darbą, ligi kol atvykęs Kazimieras Jonas Sapięga su kariuomenės daliniu juos išgoniojo, suimdamas kelis svarbesnius nusikaltimo dalyvius. Jiems būtų buvęs teismas, bet buvo sudarytos sąlygos, kad išvengus atsakomybės, pabėgti. Nors bažnyčių naikinimas ir buvo uždraustas, bet mažesni užpuolimai prieš reformatus buvo ir toliau vykdomi. Po šio sunaikinimo, reformatams buvo leista atsistatyti bažnyčią tose pačiose kapinėse, bet už nuostolius taip niekas ir neatsilygino.

Po šio sugriovimo vėl toje pačioje vietoje buvo pastatyta nauja medinė bažnyčia, kuri ten išstovėjo jau apie 150 metų ir dėl savo senumo buvo apleista, pasistatant kitoje pusėje gatvės naują, gražią, mūrinę bažnyčią.

Apie dabartinę mūsų Vilniaus bažnyčią, Lietuvos ev. reformatų Bažnyčios Sinodo kanonai štai ką rašo: . . . – kad 1828 – 1829 m. jai buvo pradėtos kaupti ir vežti statybinės medžiagos. 1830 m. buvo pašventintas kampinis pamatų akmuo. Jos statybai aukoms rinkti knygą sugal-

vojo ir, sinodui leidus, po visą Rusijos imperiją aukas rinko sinodo kuratorius, rusų kariuomenės majoras Povilas Stryienskis. (Vėliau buvo įsteikta dar ir antra aukų knyga K. G.). Vilniaus dabartinės bažnyčios statyba truko 5 metus ir 3 mėnesius.

Senoje medinėje bažnyčioje paskutines pamaldas 1835 m. liepos 21 d. atlaikė kun. Steponas Lipinskis. Po to visi garsiai giedodami eina iš senosios bažnyčios prie naujosios. Bažnytinio turto prižiūrėtojas atkelia vartus. Suėjus į vidų, bažnyčios duris atidaro Vilniaus distrikto superintendantas Rapolas Dovnaras lydimas kuratoriaus Stepono Cedrovskio ir kolumnato Vtenčo. Atidarant duris ima garsiai groti vargonai ir prasideda pamaldos naujojoje bažnyčioje. Iš sakyklos prabyla svečias iš Bielorussijos, vice superintendantas Leopoldas Vannovskis ir tos šventovės fundatorius, kuris sugalvojo ir pravedė tai statybai aukų rinkimą, majoras Povilas Stryienskis. Ir taip po didelių pastangų įdėjimo sinodo paskirto komiteto valdytojo Stepono Cedrovskio, kolegijos prezidento grafo Puttkamerio, Adomo Tstees ir Vilniaus superintendenteo Rapolo Dovnaro pastangų dėka Vilniaus bažnyčia buvo pašventinta. Ją pašventino gen. sup. Aleksandras Aniševskis, kuris pagal sinodo 1635 m. kan. 3 ir pagal 1636 m. kan. 1, po ilgos pertraukos, vėl buvo 1832 m. išrinktas. (Nuo 1751 m. iki 1832 m. niekur tokio titulo neteko pastebėti, kad būtų minimi sinodo kanonuose K.G.)

(Pirmasis Vilniaus superintendantas, kaip žinia, buvo Simonas Zacijus, M. Radvilos Juodojo rūmų kunigas, bet ar jis buvo generaliniu ar dar tik eiliniu superintendentu, yra tik žinoma, kad jau pirmajame sinode dalyvavo iš kelių dešimčių bažnyčių atstovai K.G.).

Ir taip senoji medinė Vilniaus bažnyčia vilniečiams ištikimai tarnavo apie 150 metų, o dabartinioji yra 9-ta iš eilės 6-toje vietoje.

Karų metais Vilniaus ev. reformatų bažnyčia nenukentėjo, ji vėliau po karo buvo XX a. Tarybinių barbarų išniekinta. 1946 m. rugsėjo 6-tą dieną ji buvo kartu su Vilniaus parapija įregistruota Vilniaus Religijų Reikalų Tarybos Įgaliotinio įstaigoje, o jau 1948 m. liepos 21 d. t. y. lygiai po 113 metų po jos pašventinimo, ji buvo tikintiesiems atimta ir pavers-ta grūdų sandėliu, o vėliau kino "Kronika" teatru.

Berods tai buvo 1950 m. kada Biržų vartotojų kooperacijos darbuotojų profsąjungos rajoniniame suvažiavime buvau delegatas į Vilniuje vykstančią jų respublikinę konferenciją, tuo metu Vilniaus Didžioji ir ypatingai Pylimo gatvė dar gulėjo didžiuliuose griuvėsiuose, minima bažnyčia sveikutė sveikutėlė, dėl jos ornamentuoto frontono, trijų statulų virš jo ir didelio panašumo iš fasado į Vilniaus katalikų katedrą,

net pagalvojau ją būsiant katalikų bažnyčia ar kas nors panašaus. Antroje pusėje gatvės esančių kapinių buvo tik viename ir kitame gale kampai kiek daugiau apgriauti, o šalia kapinių, Pylimo gatvėje vienas namas gulėjo ištisai griuvėsiuose. Gatvė ties ta vieta buvo užversta plytgaliais, popieriais ir suplyšusiomis knygomis, tik pats gatvės vidurys šiek tiek pravalytas, kad galėtų pėstieji pereiti.

Kai dabar pagalvoji, kažin ar vien tik atsitiktinumo dėka pastatas – "Kardinalija" ir reformatų kapinės Pylimo gatvėje nuo lėktuvų nukentėjo? Kodėl kitas panašios paskirties objektas, viską griaunanti karo mašina aplenkė? Kam reikėjo sunaikinti kapinės, jeigu jas po karo nesunkiai buvo galima aptvarkyti, kai tuo tarpu toji aikštė dar ir dabar stovi tuščia, niekam nenaudojama.

Kol dar gyvas buvo Papilio kun. M. Frankas, jis žmogus nors kelis kartus metuose atvažiuodavo į Vilnių, kad ten palaikytų pamaldas nors privačiuose butuose. Kai užėjo "pasiutligė" naikinti niekam nekliunantis kapines jis vėl susirūpino dėl perkėlimo gen. sup. kun. Andriejaus Kadero palaikų. Užsiminus tuo reikalu Biržuose, kun. P. Jašinskas tylėjo. Tuomet jis pasisamdęs auto mašiną, su keleta savo parapijiečių nužiaavęs, tuos palaikus atsivežė į Papilį ir palaidojo juos Kubilių naujosiose kapinėse, toliau nuo vartų, pačiame centre, prie pagrindinio tako. Dabar tas gana aukštas rusvo granito kryžius, visų kapų puošmena, išsiskiriantis iš visų kitų paminklų, labai puošia Kubilių kapų centrą.

Ilgą laiką po karo nebuvo jokių tarybinių instrukcijų kuriomis galėtų vadovautis bažnytinis darbuotojas – aktyvistas savo darbe. Tik 1976 m. liepos 28 d. buvo išleista nedidelė knygutė "Tarybinės santvarkos metu religinėms bendruomenėms tvarkytis įstatai", bet ir jie tebuvo tik pas kun. P. Jašinską, kai mums vieną kartą prisėjo su jais susipažinti, teko eiti pas baptistų pamokslininką J. Viederį skolintis. Tik dar kiek vėliau gavau juos nusipirkti Biržu miesto knygyne.

1982 m. birželio 6-tą dieną, Kostui Grundelei tapus Lietuvos ev. reformatų Konsistorijos pirmininku jis kartu su parapijos pirmininke Olga Dagiliene, įsivelia į didelius ir neatidėliotinus mūsų bažnyčios remonto darbus. Remontui buvo pradėta ruošti, atskaičius valstybinius mokesčius ir bažnyčios tarnautojų atlyginimus, turint tik 4.000 rublių santaupų, kai tuo tarpu meistrai už tinko remonto ir dažymo darbus, neskaitant statybinių medžiagų, užsiprašė 15.000 rublių, nori samdyk nori ne, o juk bet ko tokiame darbe nepastatysi, be to daug kas įbauginti bijojo iš vis su bažnyčia ir bažnytininkais turėti kokių nors reikalų. Žmonės sužinoję apie mūsų pasiryžimą ką nors šia kryptimi veikti,

stengėsi savo aukomis gausiau paremti ne tik biržiečiai ir užjūrio lietuviai reformatai, bet ir kauniečiai, panevėžiečiai, Vilnius, kurių didžiąją daugumą sudarė taip pat buvę biržiečiai. Tuo metu, mes jau žinodami vieną Tarybinio įstatymo paslaptį, kad reikalinga surinkti ne mažiau kaip 20 bendraminčių, išsirinkti iš jų tarpo tris komiteto narius ir tris revizijos komisijos, ir jau galima pradėti kreiptis į valstybines įstaigas reikalaujant, kad įregistruotų naują bažnytinę parapiją. Pasinaudodami tuo, mes pradėjome agituoti mūsų mielus aukotojus iš kitų miestų, kad jie pabandytų pasinaudoti šia galimybe, registruojant savo naujai įkuriamas parapijas. Bet kas popieriuje gera ir gražu, ne visuomet taip lengvai įgyvendinama, užsitęsė kiek ilgiau ir šio mūsų sumanymo įgyvendinimas kol jis tapo kūnu.

Buvusių senų parapijų atkuriamasis darbas buvo pradėtas jau dveji metai prieš kun. R. Moro pas mus atvykimą. Tas atkuriamasis procesas ilgokai užsitęsė dėl keletos priežasčių: viena, reikėjo surasti toms parapijoms vadovauti tinkamus žmones, antra, reikėjo nugalėti baimę, kuri mums buvo skiepijama ištiesus dešimtmečius ir įveikti vietinius trukdymus, nes mūsų kelyje Tarybinė vyriausybė ne taip jau lengvai buvo linkusi įžiebtį žaliąją šviesą.

Kaip ten bebuvę, bet jau 1989 m. Vilniuje buvo vėl įregistruota viena "nauja" parapija, o pradėtas nuo 1990 m. pradėdamas atgauti, kai kuris ir bažnyčios turtas, bet tai dar nereiškia, kad jau visi sunkumai nugalėti, jų dar daug prieš akis. Vilniečiai atgavo tik tuščias nuniokotas, savo bažnyčios sienas. Išorėje frontono visa puošmena sunaikinta. Vidaus įrengimai pašalinti sunaikinti. Nėra nei sakyklos, vargonų nei bažnytinių suolų. Patalpos išplanavimas pakeistas. Įžymiųjų vyrų atminimo lentos kažkur išvalkiotos. Donatas Balčiauskas sako, kad jam yra pavykę surasti M. Rėjaus lenta, bet jų berods yra buvę penkios jeigu ne daugiau. Štai jos:

Kunigaikščiui Mikalojui Radvilai Juodajam 1515–1565, Andriejui Volanui 1530–1610, Jonui Laskinui 1499–1560, Mikalojui Rėjui iš Naglovicų 1505–1569, Simonui Konarskiui 1808–1839. Ar visas jas mums kas nors besugrąžins?

Minint Vilnių gal būt vertėtų bent kiek prisiminti ir Vilniaus sinodą, kuris kadaise turėjo 6 distriktus. 1691 m. sinodo metu Kėdainiuose buvo nutarta kiekvienais metais šaukti sinodą iš eilės, kas met vis kitame distrikte. Būtent: Vilniaus distr. – Župranuose, Naugarduko – Bielicoje, Gudijos – Kaidanove, Užvilijos – Biržuose, Pagirių – Zabludove ir Žemaitijos – Kėdainiuose.

Dar prieš antrąjį pasaulinį karą Vilniaus distriktas yra turėjęs 9 parapijas kuriose kunigavo: Vilniuje gen. supt. kun. Mykolas Jastržembskis, Povilas Dilys ir Aleksandras Peseckis. Baltstogėje – supt. kun. Petras Horodiščas, Izobeline – Jonas Kurnatauskas, Lucke – Juozapas Pospešyl, Mikalovkoje – misionierius Tomešas, Boratine – mision. Antanas Balabonas, Kupičovoje – Bronslavas Opočenskis, Padboloceje–Janskus, Kanoje – Sergiejus Švedka, ir 5 filijos: Gardine, Rasnoje, Nepakoičyeuose, Džeranuose ir Punske. Kas iš jų šiandien belikę?

Šia proga tenka paminėti, kad nuo 1751 metų Vilniuje yra kunigavę šie kunigai: 1751 m. Jonas Bitneris (lenkų kalboje), 1752 m. Bačianskis, 1752 m. Boguslavas Bitneris (vokiečių kalboje), 1754 m. Andriejus Borzymovskis, 1755 m. Aleksandras Monkevičius, 1759 m. Rocholis (vokiečių kalboje), 1765 m. Steponas Rečynskis, 1783 m. Filipas Bernadskis, 1786 m. Johanas Nicolai, 1787 m. Mykolas Brantas, 1790 m. Samuelis Nerlichas, 1791 m. Tomas Huisonas, 1793 m. Aleksandras Labovskis, 1808 m. Povilas Ciechanskis, 1815 m. Aleksandras Ciechanskis, 1822 m. Juozapas Kuehn'as, 1823 m. Rapolas Daunoras, 1827 m. Jonas Mandzelovskis, 1834 m. Julijonas Kuncevičius, 1835 m. Steponas Lipinskis, 1841 m. Mykolas Rečynskis, 1852 m. Julijonas Bergelis, 1853 m. Julijonas Lotveizenas, 1855 m. Karolis Nerlichas, 1856 m. Stanislavas Jastržembskis, 1858 m. Andriejus Kadaras, 1860 m. Vladislavas Mendzelovskis, 1870 m. Steponas Lipinskis, 1874 m. Juozapas Glovackis, 1876 m. Vladislavas Ceraskis, 1876 m. Konstantinas Tumas, 1880 m. 1880 m. Julijonas Bergelis, 1889 m. Mykolas Jastržembskis 1894 m. Karolis Močiulskis, 1913 m. Konstantinas Kurnatauskas, 1918 m. Jonas Šepetys, 1928 m. Jonas Kurnatauskas, 1930 m. Povilas Dilys, 1940 m. Aleksandras Peseckis, 1940 m. Petras Horodiščas.

Užvažiuojantys kunigai: 1943 m. Petras Dagys, 1950 m. Mykolas Frankas, 1990 m. Julius Norvila, 1991 m. Reinholdas Moras, 1995 m. Petras Čepas.

Kai kam gali kilti klausimas, kodėl taip tankiai Vilniuje keisdavosi kunigai? Tai buvo todėl, kad Vilniuje visuomet būdavo 2–3 kunigai, be to Vilniuje, kaip distrikto katedroje, prie senų kunigų savo praktiką atlikdavo naujai išventinti diakonai, kurie vėliau gaudavo kitur parapijas. Čia dar nesurašyta pakartotini kunigų sugrįžimai į šią parapiją, jeigu ir tą surašyti, tuomet čia pateiktas sąrašas būtų dar margesnis.

Vilniaus distrikto nuo 1751 metų yra buvę šie vice–superintendantai: 1752 m. Samuelis Bernadskis, 1756 m. Benjaminas Konatas, 1761 m. Aleksandras Monkevičius, 1768 m. Boguslavas Bitneris, 1782 m. Mykolas

Kolyša. 1795 m. Steponas Rečynskis, 1801 m. Jokūbas Krošnovieckis, 1806 m. Boguslavas Bernackis, 1826 m. Rapolas Daunoras, 1828 m. Aleksandras Labovskis, 1832 m. Aleksandras Močiulskis, 1833 m. Gabrielius Balčiauskas, 1841 m. Mykolas Rečynskis, 1845 m. Steponas Lipinskis, 1855 m. Karolis Nerlichas, 1860 m. Konstantinas Močiulskis, 1868 m. Julijonas Bergelis, 1874 m. Juozapas Gloveckis, 1880 m. Julijonas Bergelis, 1886 m. Martynas Cumftas, 1893 m. Konstantinas Tumas, 1902 m. Mykolas Jastržembskis,

Apie vice – superintendentus ir jų kaitą tiek tepasakytina, kad vieni iš jų su savo titulu išgyvendavo iki savo mirties, kiti gaudavo paaukštinimą, dar kiti būdavo perkeliami į kitus distriktus, todėl jie šiame sąrašė ir atrodo tokie neilgaamžiai. Be to reikia neužmiršti, kad jie buvo renkami ir gaudavo šiuos šventinimus jau nebejauni, iš pasižymėjusių Bažnyčios darbe kunigų.

Nuo 1751 m. Vilniaus distrikte yra buvę šie superintendantai: 1751 m. Gabrielius Beniševskis, 1761 m. Samuelis Bernackis, 1768 m. Aleksandras Monkevicius, 1801 m. Steponas Rečynskis, 1828 m. Rapolas Daunoras, 1855 m. Steponas Lipinskis, 1880 m. Juozapas Gloveckis, 1893 m. Martynas Cumftas, 1894 m. Andriejus Kadaras, 1902 m. Konstantinas Tumas, 1907 m. Mykolas Jastržembskis, 1926 m. Felicijonas Kurnatauskas, 1930 m. Jonas Šepetys.

Nuo kandidato į kunigus, ligi paskutiniųjų į superintendentus šventinimų buvo ganz ilgas kunigiškos tarnybos kelias. Pirmiausia jeigu jis mokinosi tik mokytoju, tuomet jis baigęs mokslą gaudavo ir atatinkamus Šventinimus. Jeigu bedirbdamas apsigalvodavo tapti ir kunigu, tuomet turėjo pasiruošti kunigystei ir gauti diakono šventinimus. Kurie iš pradžių mokinosi kunigu, tie baigę mokslą tuojaus gaudavo diakono šventinimus. Buvo ir tokių, kurie kartu baigė abu mokslus, atatinkamai gaudavo ir abiejus šventinimus. Po to sekė į pilnateisius kunigus šventinimai, į vice–superintendentus ir galiausiai į superintendentus. Generalinis superintendantas jau buvo renkamas iš tų 6 kandidatų, nes vyresnio už jį, kas jį šventintų jau nebebuvo. Kadangi superintendantai buvo renkami iki gyvos galvos, tai kitas į jo vietą ateidavo tik šiam mirus. Iš čia pateikto jų sąrašo išimtį sudaro tik Martynas Cumftas, kuris dėl pasikeitusio klimato ir sveikatos buklės negalėdamas Vilniuje gyventi, buvo priverstas atsisakyti šių pareigų ir grįžti atgal į savo N. Radviliškio parapiją, kurioje ir mirė.

Kaip jau buvo minėta, visi mūsų Bažnyčios pirmieji dokumentai nuo 1553 iki 1611 metų buvo antrojo Vilniaus bažnyčios naikinimo metu

sunaikinti, bet kur randasi, arba kada jie buvo sunaikinti, dokumentai nuo 1611 m. iki 1751 metų, taip ir neaišku, nes sinodo memorialų ir kanonų 6 knygos nuorašų atvežtos iš Vilniaus į Biržus apima laiką tik nuo 1751 metų iki 1818 metų. Ankstyvesnių nėra tekę matyti. Todėl daug kur tik šiais kanonais ir tesivadovauju.

Viskas jau atrodo surokuota, suminėta (jeigu ko nors nepraleidau), belieka dar paminėti generaliniai superintendentai. Iš užuominos renkant A. Ališevskį, matyti, kad jie gerais senais laikais yra buvę renkami, bet nuo 1751 iki 1832 metų šis titulas jau niekur nebeminimas. Ten, tuose 1832 m. liepos 24 d. rinkimuose irgi yra taip pasakyta, kad po ilgos pertraukos vėl pirmą syk buvo išrinktas generalinis superintendentas kun. A. Aniševskis. Ir taip nuo to laiko Lietuvoje ev. reformatų Bažnyčioje yra buvę šie generaliniai superintendentai: 1832 m. Aleksandras Aniševskis, 1845 m. Rapolas Daunoras, 1855 m. Mykolas Rečynskis, 1857 m. Steponas Lipinskis, 1880 m. Jonas Mandzelovskis, 1891 m. Konstantinas Močiulskis, 1888 Juozapas Gloveckis, 1893 m. Andriejus Kadaras, 1902 m. Vilhelmas Meškauskas, 1926 m. Mykolas Jastržembskis (Vilniaus sinodo). 1930 m. Povilas Jakubėnas (Biržų sinodo), 1938 m. Konstantinas Kurnatauskas (Vilniaus sinodo).

Iš pradžių jie buvo renkami 1 metams, bet vėliau ir jie buvo pradėta rinkti kas 3 metai, sutaikius jų rinkimą kartu su Kolegijos rinkimais. Nors baigiantis kadencijai, jie kaip ir Kolegijos nariai būdavo statomi ant balsavimo, bet tai buvo daugiau formalumas. Vėliau kaip vieni, taip ir kiti būdavo užtvirtinami tos kadencijos ir taip pat jie likdavo savo postuose ligi pat savo mirties.

Sąryšyje su šiais metais liepos 21 d. Vilniaus bažnyčiai nuo jos pašventinimo dienos 160 metų sukaktį minint, bevartant savo užrašus radau ir daugiau galėjusių arba dar galinčių būti jubiliejų. 1775 m. rugpjūčio 6 d. buvo pašventinta nauja Niepokoicicų bažnyčia. Šiomet jai būtų 220 metų. 1775 m. gruodžio 25 d. buvo pašventinta nauja Zabludovo bažnyčia (taip pat 220 metų). Bet kas mums šiandien iš to beliko tik liūdni nors ir gražūs prisiminimai.

1785 m. birželio 29 d. buvo pašventinta dabartinė Papilio bažnyčia. Karo metu ji buvo paversta griuvėsiais. Dėka papiliečių parapijos ir jos kunigo Mykolo Franko rūpesčio, ji vėl buvo prikelta iš griuvėsių naujam gyvenimui ir atšventinta 1947 m. Bet kiek ilgai ja besinaudos tos kelios dešimtys jau į amžinybę bekeliaujančių senelių?

Pabaigai dar norėtusi prisiminti kiek keistoki mūsų Bažnyčios gyvenimo įvykiai, apie kuriuos pilnai tikiu, kad nedaug kas nežino. Kiek-

vienas kariuomenės dalinys karo metu ypatingai atydziai saugo savo pulko vėliavą. Jeigu vėliava sunaikinama, tai išformuojamas ir visas jai priklausantis dalinys.

Mūsų Bažnytiniame gyvenime šitaip buvo saugomasi, kad neišmirtų abu, superintendentas ir jo pavaduotojas. vienu kartu, nepalikę po savęs savo įpėdinių. Šitaip atsitiko Bielorussijos distrikte, 1886 m. mirė Bielorussijos distrikto superintendentas Jonas Mandzelovskis ir vice-superintendentas Aleksandras Kovelmacheris. Sinodo metu buvo nutarta tą distriktą laikinai prijungti prie Vilniaus distrikto, bet tas "laikusiai" virto amžinybe. Kad taip neatsitiktų ir su Vilnium, 1930 m. Biržų sinodo metu, sinodas išrenka superintendentu kun. Joną Šepetį ir paskiria jį su visa Papilio parapija Vilniaus distriktui. Sėdi kun. J. Šepetys Papilyje ir saugo Vilnių. Bet kai reikėjo Vilnių gelbėti nuo prijungimo prie Varšuvos, po Mykolo Jastrzembaskio mirties (1859–1938), vilniečiai atbėgę į Biržų sinodą prašėsi ne J. Šepečio, bet Konstantino Kurnatausko, kuris tuo metu dar net nebuvo superinendentu.

Atgavus Vilnių dviejų generalinių superintendentų lig ir per daug, buvo sutarta, kad P. Jakubėnas bus tuo darbinium generaliniu, o K. Kurnatauskas nešios tik generalinio titulą. Bet kai iškilo gyvybei pavojus, pasišalino į Vakarus visi trys, palikę mus be vyriausios Bažnyčios vadovybės.

Tai dar ne viskas. Kad būtų dar tvirčiau paremtas Vilnius, 1934 m. Biržų sinodas sutarė su Vilnium pasidalinti parapijomis. Vilniaus distriktui buvo atiduota: Kaunas, Kėdainiai, Kelmė, Seirijai, Deltuva, Šiauliai ir Panevėžys–Naujamiestis, Samogitijos–Biržų distriktas pasi-liko sau tik Biržus, Papilį, N. Radvilišį, Švobiškį, Salamiestį ir Akštalkus. Bet ir iš šito projekto nieko gero neišėjo. Ko nesunaikino karo pabaisa, tą pabaigė nušluoti ateistinis buldozeris. Ir taip buvo sunaikintas visas Vilniaus distriktas ne tik su visomis savo distrikto turėtomis, bet ir su Biržų dovanotomis parapijomis. Biržai liko griuvėsiuose prarasdami tik buvusią Aukštalkų filiją.

Po karo teko ne tik patiems lysti iš po griuvėsių, bet kartu traukti ir kitas parapijas iš ateistinio liūno, kurios pačios jau atsikelti nebegalėjo, tame tarpe ir pats Vilnius.

PASINAUDOTA ŠIA LITERATŪRA:

Adomas Honoris Kirkoras "Pasivaikščiojimas po Vilnių ir jo apylinkes" 1991 m.

Maria Rupeikienė "M. Gorkio gatvė Vilniuje" 1984 .

A. Juškevičius, J. Maceika "Vilnius ir jo apylinkės" 1991 m.

“Vilniaus padavimai“ 1991 m.

Prieškarinis Lietuvos ev. reformatų laikraštis “Mūsų Žodis“

Kun. Ad. Šerno rankraštis “Trumpa Lietuvos reformacijos apžvalga“
1932 m.

“Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios Sinodo kanonai“ 1751 – 1918 m.

Chorvedė Irena Skomskienė

GIESMĖS ABIPUS RAMBYNO

Valterio Kristupo Banaičio choralų kompozicijos

Komp. V. K. Banaitis

Mažoje Lietuvoje pirmoje XX a. pusėje prie namų Altorelių ir evangelikų bažnyčioje dar skambėjo visa eilė giesmių, kurių šiandieną be-

veik nebegirdėt jaunosios kartos tarpe.

Laimei – nemažai šių giesmių savo jaunystėje užrašinėjo Valteris Kristupas Banaitis (gimęs Karaliaučiuje 1918. 09. 26).

Vaikystėje jis iš savo tetos Martos – giesmininkės (kilusios iš Tilžės) išmoko begalę mažalietuvių giesmių, kurias jaunystėje besimokydamas Tilžėje vargonininkų mokykloje (1932–1935) ėmė užrašinėti ir dėmėtis gretimų apylinkių giedojimo tradicijomis.

Šių V. K. Banaičio užrašytų – Kretingalės ir Plikių apylinkėse – melodijų pagrindu, tremtyje yra išleistas giesmių rinkinys.

LIETUVIŲ, EVANGELIKŲ, LIAUDIES

GIESMĖS

LITHUANIAN PROTESTANT HYMNS

Parinko ir harmonizavo
MUZIKAS WALTERIS BANAITIS

Kaligrafiniai paruošė
POVILAS JASIUKONIS

Išleido
»JAUNIMO RATELIS«

LIUDVIGSBURGAS 1951

Taigi nenuostabu, kad būtent šią giesmę pats likimas užkodavo tapti lietuvių evangelikų himnu, o taip pat ir Mažosios Lietuvos himnu, atliekamu masinėse šventėse (žr. apie Mažosios Lietuvos Dainų šv. „Mūsų Rytojūs“ 1927 m. Nr. 3 ir 2-sios Lietuvių Dainų Dienos (Kaune, 1928 m.) programą.

Šio evangelikų choralo rinkinio turinį sudaro 34 giesmės, iš kurių 30 yra paties V. K. Banaičio, o likusios kitų autorių.

Pirmasis šį leidimą vertino – įžymiausias prieškarinės Lietuvos muzikos kritikas ir kompozitorius Vladas Jakubėnas. „Valterio Kristupo Banaičio išleistas giesmių rinkinys rodo geras kompozicines žinias ir choro pajautimą“ (Draugas, 1962. III. 3).

Pagal turinį šio rinkinio giesmės galima suskirstyti:

I. Liaudies giesmės, II. Dalinai liaudiškos (mažalietuviškos melodijos su tarptautinių tekstų vertimais į lietuvių kalbą. III. Kitų autorių (ne V. K. Banaičio) harmonizacijos.

I. Liaudies giesmės

Liaudies giesmių statusą turi tik „Pranaše Didis“, kurios ir melodija ir žodžiai sukurti vietinės liaudies. Tai mažalietuvių lieblingschoral anot XIX a. Tilžės superintendente K. Hoffheinz.

II. Lotyniškos kilmės giesmės

Valterio Kristupo Banaičio rinkinyje nors užima ir neskaitlingą vietą, bet jos yra reikšmingos tyrinėjant Mažosios Lietuvos choralo raidą. Būtent todėl susipažinkime tik su pačiomis archaiškiausiomis, kurių istoriografija (1) jau nėra paslaptis. Pvz. :

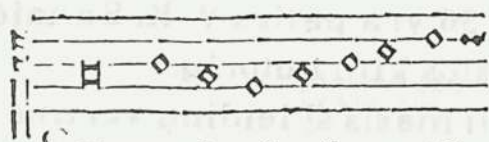
46(46) CATECHISMVS

ŠVENTA DVASIA PAS MUS ATEIK
(Veni creator spiritus)

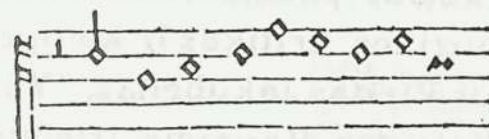
Harmonizavo
V. Banaičis

Ape Dvasę Schwenta.

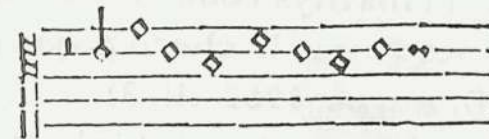
Veni creator spiritus
Rom got Schöpffer heyliger Geyst.

Schwenta Dvasę musump a teik

Dušas nu mūsų aselkijē

Elalane tava papildik

Mūsų greschnus tu išgldik.

1. Šven-ta Dra-sia pas mus a-teik ir-mū-

su-sie-las ap-lan-kyk me-lo-nę sa-vo

do-va-nok ir mus kal-tiems; ira-my-be-duk

2. Svečiu būk mūsų sielose,
Ir linkėmink mūsų sielvarte,
Kad ir mirties nebotume,
Tau iš širdies giedotume.

3. Dievui garbė galybėse
Ir Jo šnui aukštėse
Ir šventai Dvasiai giedame
Mūs Viešpaties vienybėje.

(M. Mažvydo giesmyne 1547)

(Iš Senojo Giesmyno 103, 1. 7. 8, 9.)

Šios giesmės ištakos – VI a. grigališkasis choralas – mišių himnas, Veni Creato Spiritus (Ateik Kūrėjo Dvasia) jau XVII a. buvo išverstas į vokiečių kalbą. To vertimo pagrindu M. Liuteis savaip perkūrė tekstą (pagal vokiečių poezijos dėsnius ir išsp. 1524 m. Erfurto Enchiridione (2).

Palyginkite abi giesmes. Melodijos absoliučiai skirtingos, kaip ir

*) 1). D. Pociūtė: XVI – XVII a. Prūsų Lietuvos bažnytinių giesmių sąrašus. Knygoje: Senosios Lietuvos literatūros žanrai. Vilnius, 1992.

2). Ten pat. .

kitų V. K. Banaičio užrašytų ir meniniu rūbu padabintų (harmonizuotų) giesmių:

Jezau, mielas prieteliau XIV a. himnas "In dulei Jubilo", kalėdų mišių giesmė. Autorius nežinomas. Į vokiečių kalbą išversta XVI a. Išspausdinta M. Mažvydo giesmyno 2-je dalyje ("Su saldžia linksmybe").

Bernelis gime Betleme. XIV a. kaledinis himnas "Puer natus in Bethlehem". Autorius nežinomas. Išspausdinta M. Mažvydo giesmyno I (1547) ir II-je (1570) d. Į lietuvių kalbą vertė S. Rapalionis.

Panašios biografijos giesmių pas Valterį Kristupą Banaitį yra ir daugiau. Pvz. "Skambėkit giesmės dar linksmai", "Dangaus saulelė mieliausia" ir kt. Visų čia neapreprsime. Svarbiausia, kad iš jų aiškiai matyti protestantiškų giesmių kūrybos principai arba grigališko choralo griovimo procesas.

Visa tai dar aiškiau atsispindi Valterio Kristupo Banaičio rinkinyje esančiose -

III. Nelotyniškos kilmės giesmėse.

Tai mažalietuviškos kilmės melodijos su tekstų vertimais į gimtąją kalbą iš vokiškų leidinių:

Ištakos	Giesmių pavadinimai V. K. Banaičio rinkinyje	Šaltiniai, komentarai	Pastabos
XVI a.	Pilnos rankos (Liaudies giesmė)	Vert. iš vok. k. E. E. Cruciger "Herr Christ der einig Gott's Sohn"	Išsp. M. Mažvydo g. II d.: "Christus vienas sūnus Dievo."
XVI a.	Štai ieškau savo patalėlį (Liaudies giesmė)	Kalėdinė vaikų giesmė. Verst. iš M. Liuterio "Von Himmel hoch da kom ich her". Pagal Luką 11.	Išsp. M. Mažvydo g. II d.: Iš dangaus ateini aukšto.
XVII a.	Meilė tiktai (Liaudies giesmė)	Nežinomo autoriaus "Die grosse Lieb dich trieb"	Išsp. D. Klein giesm. Giesmyne (1666). Į lietuvių k. vertė Katyčių klebonas Kristupas Cintijus
XVII a.	Į akis mums miegas traukias. (Liaudies giesmė)	Vakaro giesmė. Versta iš J. Frank "Uns're mueden Augenlieder"	D. Kleino giesmyne (1666). Į lietuvių k. vertė Valterkiemio klebonas Melchioras Švoba

Visi tie pvz. rodo, kaip čia netiksli "etiketė" – Liaudies giesmė (tiek lotyniškų himnų, tiek vokiškų giesmių). Dar blogiau kai ši "etiketė" žymi svetimos liaudies kūrinį, pvz. "Žinau aš gražią žolelę". Tai ne mažalietuvių, o grynai vokiečių liaudies giesmė. "Ich weiss ein Bluemlein" (išsp. Koch E. E. Geschichte des Kirchenliedes und Kirchengesangs, Stuttgart, 1853). Apskritai – būtų žymiai tikslingiau rašyti po giesmių pavadinimo – mažalietuvių melodija, teksto vert. iš lot. (ar vok.) kalbos.

IV. Kitų autorių harmonizacijos

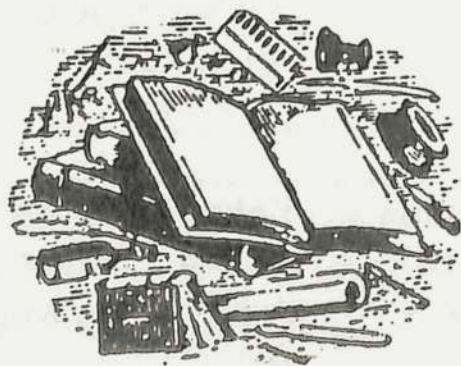
Minėtame 1951 m. rinkinyje yra įdėtos kelios ne V. K. Banaičio giesmės. Tai Valterio Voskos harmonizuotos: "Pilnos rankos" ir "O, kad aš Jį regėčiau". Dėl pastarosios autorystės – mįslė? Ta pati harmonizacija priskirta Karlui Janz'ui, Tilžėje, 1932 m. išleista Vydūno giesmių giesmių rinkinyje.

Visi aptartojo giesmių rinkinio (1951) redagavimo netikslumai žinoma, jokių būdu nesumenkina pačių giesmių nei jų harm. autoriaus Valterio Kristupo Banaičio didžiulio įnašo į Mažosios Lietuvos raidos istoriją.

1951 m. giesmių rinkinys ir lieka brangintinas: už pačias giesmes ir tai, kas giesmėn nesudėta: būtent čia choralai parodo nuoseklų krikščioniškos giesmės kelią į Mažąją Lietuvą, o šių giesmių "tėviškės" – praplečia jų "geografijos" ribas: Kretingalė – Plikiai – Ragainė – Tilžė – Katyčiai – Valterkiemis – Katinava – Nybudžiai ir kt. (pagal giesmių vertėjų darbo vietas). Taigi visa tai yra etninis giedojimo tradicijų kloritas! Ir visa tai viename rinkinyje. Būtent todėl labai reikia naujai išleisti šį 1951 m. rinkinį, kurį pakartojant būtina ir naujai jį suredaguoti.

Idealu būtų, jei tokios iniciatyvos imtųsi redakcija "Mūsų Sparnai" – jungiant viso pasaulio lietuvius evangelikus, artėjančiam Valterio Kristupo Banaičio 80-mečiui. Tai būtų pats nuostabiausias jo pasveikinimas.

Vilnius, 1995. 05. 08

Eugenijus Matuzevičius

SENAME GENTIES SODE

Žalioj viršūnėj paukštis gieda.

Klausais ir viską užmiršti.

Ir lyg stebuklą naują radęs,

Sustoji sodo pakrašty.

Ir viskas vėlei kaip vaikystėj:

Upėlis, pieva ir arkliai,

Lyg po tremties čionai sugrižę

Dulkėtais sentėvių keliais.

Ir negaliu atsižiūrėti,

Atsiklausyti negaliu,

O paukštis gieda toj viršūnėj,

Čia pat – virš sodo avilių.

* * *

Dalia Gargasaitė

400 METŲ REFORMATŲ ĮKURTAI SALAMIESČIO

MOKYKLAI *)

(Žiūr. M.S. Nr. 73)

Štai ką papasakojo mokytoja M. Gudonienė, išdirbusi Salamiestyje apie 40 metų, t. y. nuo 1952 iki 1991 m.

– Aš su mažais vaikais dirbu visą gyvenimą. Esu gimusi Salamiestyje 1925 m. Mano mama Stekionytė iš Papilio, Prūdelių kaimo. Pradinę mokyklą Salamiesty baigiau. Kai pradėjau eiti į mokyklą, gal 7 ar 8 metų buvau. Tada buvo tik pradinė – iš viso apie 50 mokinių. Labai daug mokinių būdavo, mat eidavo ir suaugę. Iš pradžių darbas vyko “stada-leje”. Tai buvo lyg koka viešbutis. Žmonės į turgų važiuodami pernakvodavo. Tame name buvo ir mokyklos patalpos. To namo dabar nebėr. Jis stovėjo prieš dabartinę parduotuvę. Dabar sugriauta. Visa buvo mūrinė iš molio krėsta.

Mokytoja išsitraukė savo užrašus ir ima pasakoti apie buvusį savo mokytoją Juožą Vėjelį. Ji sako man:

*) *Dialogas su mokytoja M. Gudoniene, beveik 40 pokarinių metų buvusia tos istorinės Salamiesčio mokyklos mokytoja, apie jos veiklos, darbo sąlygas ir aplinkybes.*

- Gedulo dieną skaičiau apie mokytoją Vėjelį. Jis su žmona ir vaikais buvo išvežtas į Sibirą.

Čia ji man parodo "Biržų žinių" laikraštuką (1993 02 20, Nr. 7, p. 5). J. Kalėjo straipsnyje "Tautininkai - komunistų kaliniai" trumpai ešoma ir apie J. Vėjelį. Jis buvo "Jaunosios Lietuvos" organizacijos Salamiesčio vadas. 1941 m. birželio 14 d. su šeima ištremtas į Sibirą. Žmona Viktorija, sūnūs Rimantas 11 metų ir Skirmantas 8 m.

Mokytoja Gudonienė pasakoja toliau:

- Jo draugai sako, kad mirė 1942 m. Krasnojarsko lageriuose 39 metų būdamas. Sūnus Skirmantas Kaune gyvena, o Rimantas Vilniuje. J. Vėjelis buvo savo tautos patriotas, šaulys, mylėjo tėvynę Lietuvą. Kai po pedagogas buvo griežtas, reiklus, principingas. Per ilgus savo pedagoginio darbo metus jis išmokė daug salamiestėnų vaikų, skiepydamas meilę darbui ir tėvynei. J. Vėjeliui vadovaujant, 1933 m. buvo pastatyta nauja mokykla (tokių mokyklų kaimuose daug buvo pastatyta). Joje pamokos vyko iki 1988-1989 mokslo metų, o 1989 m. rugsėjo 1 d., pastačius ir atidarius naują mūrinę mokyklą, ji liko kaip pagelbinė mokyklos patalpa (D. G.). Šalia mokyklos Vėjelis pasodino didžiulį sodą ir apšodino liepų alėją. Laisvalaikis mokytojas J. Vėjelis praleisdavo inteligentų draugystėje - su mokytojais, klebonu Kizniu, ir stambūs ūkininkai atvažiuodavo su bareliais. Ir dabar Salamiestyje dar stovi malūnas - buvusi Vėjelio nuosavybė. Vėjelis buvo užkuryš, vedęs Balčiūnaitę. Kai savininkas Balčiūnas mirė, malūnas jam perėjo. Vargonininkas buvo Bielskis, mokytoja - Gegužinskaitė-Makaravičienė; iš Zasinyčių dvaro prie Alizavos atvažiuodavo dvarininkas Adomonis su brička.

Mes labai laukdavome mokytojo Juozo Vėjelio vardo dienos. Prieš Juozapines nupindavome vainiką, iš vakaro pakabindavome jį ant klasės durų, ant mokytojo staliuko pastatydavome gėlių. Kiek džiaugsmo būdavo, kai dėkingas mokytojas šypsodamasis vaišindavo mus saldainiais "Dul - dul - dudelė" ar "Cip - cip". Tą dieną mokytojas mūsų neklausinėdavo, buvo tarsi šventė. Mokytojas turėjo teisę bausti, nusukt ausį, pastatyti į kampa, paklupdyti ant žirnių, o dažnai su liniuote delne atskaičiuodavo keletą smūgių. Atsimenu kartą taip pat buvo ir man. Kažko susiginčijom pamokų metu ir turėjau klupėti per pamoką prieš klasę. Tai buvo vienas ir paskutinis kartas.

Pradžia mokslo būdavo nuo Visų šventų, nuo lapkričio 1 d., pabaigus ganyti, o baigdavosi prieš gegužį, kada vėl reikėdavo eiti į darbą. Ato-stogos būdavo per didžiąsias šventes, Velykas, Kalėdas ir dar buvo 3 dienos Užgavėnių. Mokyklą lankydavo nuo 8 m. arba ir vyresni. Niekas

*Sėdi tš dešnės į kairę: mokyt. M. Gudonienė ir
A. Janilionienė, iš kairės į dešinę jos vyras mo-
kytojas A. Gudonis*

nevertė mokyti. Jei tik norėjai, turėjai kuo apsivilkti ir apsiauti, galėjai eiti. Uniformų nebuvo, tai vilkėjo kas ką turėjo, ėjo ir su sulopytais drabužiais. Apavas buvo mediniai (padas medinis, o viršus oda aptrauktas) ir vilnonės kojinės. Nuo tų medinių kojinės greit prasitrindavo, tai būdavo pliki kulnai raudoni kaip pamidorai, Užeidavo slogos – čiaudim, kostim. Gydėmės arbatom.

Klasė po 25–30 mokinių. Mokytojai mažai aiškino, o reikėdavo labai daug dirbti patiems. Mokytoja užduoda ir stovi prie pečiuko, mezga. Mokiniai buvo ir dideli ir maži vienoj klasėj. Kai kas būdavo po kelis metus toje pačioje klasėje; kitiems reikėdavo piemeniauti. Šeimos buvo didelės, tėvai neišmaitindavo, tekdavo praleisti metus, kitus ir vėl eiti. Kas baigdavo tik du skyrius, kas tris – kaip kas galėjo ir norėjo.

Mokinių reikmenys buvo tokie: turėjom sąsiuvinius trim linijom, viena linija ir langučiais. Bet be sąsiuvinų turėjo dar lenteles, vadina- mas “doskelėm” (mes jas vadindavom lentelėmis). – formato kaip sąsiuvinys, ir pieštukus – “grifelius”. Rašydavo ir skaičiuodavo ant tų lentelių, o tik paskui įrašydavo į sąsiuvinius. Pirmajam skyriuj rašydavome pieštukais, o tik vėliau – rašalu. Rašalą daugiausia pasigaminda- vom iš medvilnei dažyti juodų darylų (dažų), užpildavom karštu vande- niu. Jei blogai padarydavom – perdaug atskiedavom – dėdavom “kliop-

sus“, ištepdamas sąsiuvinius, rankas, jei bonkutė apvirsdavo, tai ir suolą, ir nosį išsitepdavom. Rašėm su pluksnakočiais.

Mokytojas ir kunigas buvo laikomi didelėje pagarboje. Du kartus per savaitę turėjo pamokas ir kunigas. Reikėjo mokėti poteries, Šventojo Rašto istoriją, katekizmą ir pan. Eidami į mokyklą, sutikę kelyje žmogų, turėdavom pasisveikinti „Labas rytas“, nukelti kepurę.

Vartome su mokytoja M. Gudoniene fotografijų albumą. Beveik visur – jos vyras M. Gudonis, Jis dabar irgi pensinikas. Dėstė rusų kalbą ir literatūrą (baigęs Šiaulių pedagoginio instituto neakivaizdinį skyrių apie 1957 m.).

– Jis – profesionalus žmogus – sako mokytoja, – pavaduoavo visus mokytojus, kokius tik reikėdavo: matematikos, fizikos, geografijos, istorijos ypatingai.

Tarp mokytojos M. Gudonienės fotografijų randu jos mokslo draugus: „1947 m. gegužės 16 d. Kauno suaugusių gimnazijos VIa kl. mokiniai su auklėtoju Kriukeliu“. Vėliau ji baigė Panevėžio mokytojų seminariją. Ypatinga laimė teko mokytojai – ji tik trumpam buvo išvažiavusi iš gimtųjų namų. Nuo gimimo iki šiol gyvena gimtajam Salamiestyje, daugelį mokinių išmokė skaityti ir rašyti, čia sukūrė šeimą, užaugino sūnų.

– Be Salamiesčio negalėčiau gyventi, – sako ji man.

O svarbiausia – ji yra reformatų tikėjimo, kuri į čia atitekėdama nuo Papilio atsivežė jos mama. Ir džiugu jai, ilgametei mokytojai, kad Salamiesčio pradžios mokyklą įkūrė būtent reformatai, kurie ypač rūpinosi švietimu ir savo tikėjimo skleidimu liaudies kalba. Šalia M. Gudonienės namų stovi maža medinė reformatų bažnytelė. Ją su šeima M. Gudonienė prižiūri. Nors parapijiečių čia nedaug, bet kartais atvažiuoja reformatų kunigas, o ir laidotuvės be religinių apeigų neapsieina. Šventoriuje reformatų kapinaitės. Salamiestis ypatinga Lietuvos vieta, kur grta viena kitos stovi katalikų ir reformatų bažnyčios, ir žmonės čia tolerantiški, gerbia vieni kitų tikėjimą ir papročius. Taip matyt gyveno nuo seno.

* * *

HYP

SUDIEV MŪSŲ BAŽNYTĖLEI!

Šiame pasaulyje niekas nestovi vietoje. Tai yra ne vien išoriniame bet ir dvasiniame arba religiniame pasaulyje. Savo gyvenvietes keičia žmonės – kiek kartų mums išėviamis yra tekę keisti savo adresus? Turi pasikeisti ir vietovės mūsų įsteigtų orga-

nizacijų ir bažnyčių. Šiuo laiku lietuvių ev. reformatų bažnyčios centras Čikagoje nebeturi savo pastogės: patalpos 5230 S. Artesian Ave. buvo parduotos 1994m. vasarą. Teko atsisveikinti su kuklia, bet jaukia bažnytėle ir ieškoti prieglaudos kitur.

Jaučiamės laimingi, galėdami tęsti savo pamaldas ir susirinkimus Čikagoje, Oak Lawn Ziono ev. liuteronų bažnyčioje, svetingoje kun. J. Juozapaičio kvietimu. Ten lapkričio 5–6 d.d. 1994 m. įvyko mūsų bažnyčios 47-tasis Sinoda išėivijoje. Ten susirekama pamaldoms ir posėdžiams bent kartą per mėnesį. Daug kas apgailestavo, kad nebeturime savo nuosavos pastogės, bet visi apsidžiaugė Ziono bažnyčios erdviomis patalpomis ir moderniškais patogumais. Tiems, kurių kojos sunkiai laiptais neša, buvo ypač džiugu, kad viskas čia yra tame pačiame aukšte.

Metams slenkant, žiauri Giltinė iš mūsų tarpo išplėšė visą eilę mūsų senųjų veikėjų. Čikagos parapijos gretoms retėjant, ir lėšoms mažėjant o remontams didėjant nebebuvo įmanoma ją toliau laikyti. Be to apylinkė pasidarė ne be saugi, dėl naujai atsikėlusio, kriminalinalinių polinkių elemento. Vandalai keletą kartų mūsų bažnyčios langus išdaužė ir viduje padarė žalos. Kai kas iš parapijiečių su baime palikdavo automobilius gatvėje.

Atvykę Čikagon pirmieji išėiviai – ev. reformatai, iš pradžios tik saujelė, savo bažnyčios įsigyti negalėjo. Iš Vokietijos tremties atvykus vadovams – kunigams ir visai eilei kuratorių, 1949 m. birzelio mėn. 5 d. įvykęs susirinkimas nutarė įkurti Čikagoje parapiją (žiūr. MS Nr. 67, 15 psl.).

Per Kaledas 1954 m. su džiaugsmu buvo atlaikytos pirmos pamaldos jau savo bažnyčioje 1942 N. Spaulding Ave., miesto šiaurinėje dalyje, atokiau nuo lietuvių apgyventos kolonijos – pietinėje miesto dalyje. Po virš 15-kos metų ir apylinkei tapus nebesaugiai dėl pagyvėjusios asosialaus elemento pavojingos veiklos – vandalizmo, reikėjo dairytis saugesnės vietos kitur ir 1970 m. buvo rastos – tada ramios ir saugios – patalpos ir, svarbiausia, pietinėje miesto dalyje, lietuvių kolonijoje, 5230 S. Artesian Ave. kur išbūta 25-rius metus. Bažnytėlė buvo nedidelė, nebuvo buto kunigui gyventi, bet daugumai parapijiečių gyvenanat pietinėje Čikagos dalyje, susisiekimas buvo patogesnis. Prie bažnyčios buvo salė su įrengta virtuve, patalpos atrodė jaukiai ir patraukliai. Virš Dievo Stalo ant sienos pakabinus reformatų obalsį SOLI DEO GLORIA, įrengus vargonus ir atvežus pianiną, atrodė būtų galima laikyti pamaldas, posėdžius, visuomeninius subuvimus. Dar prieš tai

ši buvo liuteronų bažnyčia labai apleista. Reikalavo daugybės remontų, nuo grindų iki stogo, kuris buvo kiauras, milžiniškų me-

*Kun. J. Juozupaitis Ziono bažnyčios sakykloje
pakvietęs reformatus asinaudoti jo bažnyčios
patalpomis*

džių šakos kėsinosi sugriauti pastatą, o šiukšlių krūvos visur. Šoko gelbėti geradarių tvirtos rankos vadovaujant kuratoriums P. Bružui, H. Paviloniui, J. Kregždei (žiūr MS Nr. 29, 93 psl.) Ir ten visada susirinkdavo Sinodai per sekančius 25 metus.

Sunku išsakyti kaip ši Artesian Ave. bažnyčia įaugo į lietuvių reformatų širdis ir tapo jų numylėtais dvasiniais namais. Čia vyko jubiliejai ir sukaktuvės, čia buvo švenčiamos bažnytinės, tautinės, šeimyninės šventės bei kiti parapijiečių iniciatyva organizuoti renginiai. Kaip sakoma, jeigu sienos kalbėti mokėtų, daug papasakotų apie tuos neužmirštamus asmenis, daugumoje gražiomis tipingai biržietiškomis pavardėmis. Rodos ir dabar aidi ausyse tie mylimi balsai kurie jau senai nutilo.

Metams bėgant progų švęsti linksmas ir liūdnas sukaktuves atsirasdavo vis daugiau. Daug kas ten paminėjo augančius 60-tuosius ar 70-tuosius gimtadienius ir dar toliau. Ten (jau kelintą kartą) tapo pagerbti mūsų pasišventę kunigai – Suprintendentai

S, neimanas ir P. Dilys, daug didesnio metų skaičiaus susilaukę. Kiek Artesian Ave. bažnyčioje buvo vestuvių, krikštynų, konfir-

*Buv. lietuvių ev. reformatų parapijos bažnyčia
5230 S. Artesian Ave. vienų pamaldų metu*

macijų (deja ir laidotuvių!). Kiek ten pasisemta dvasinio peno – jau nekalbant apie skanias vaišes – ypač tradicinių sinodinių pietų metu. Tada prie bendro stalo susirinkdavo bendraminčiai ir kiti sinodų svečiai iš JAV ir iš užsienio. O dabar – Sudiev bažnytėlei Anot didžiojo reformato biržiečio poeto Stanislovo Dagilio: “Nameliai mano brangūs – man visur patogu, bet niekur ner taip gera, kaip po jūsų stogu!”

HYP

ŠIMPELIŠKIŲ ŠALTINĖLI – KUR TU DINGAI!

(Kaimo sodybos istorija)

Šimpeliškių kaime netoli Biržų užaugo kelios kartos Yčų šeimos protėvių. Prieš metus – kitus ten lankėsi keli šeimos nariai. Jų tarpe ir šio rašinio autorė (1992 m.). Neradome pievoje šaltinėlio, kadaise teikusio gaivinantį vandenį. Gal jau senai išdžiuvo, kaip pasakyta Miko Petrausko graudžioje dainoje (rodos jo “Kur tas šaltinėlis” ausyse skamba mums berašant). Bet bendrai imant, didelių pasikeitimų nerasta. Šimpeliškių kaimas dar stovi nors ir daugelis jam panašių vietų jau nušluota nuo žemės paviršiaus. Pasikeitusiame (nuo 1940 metų) gamtovaizdyje pasiilgs-

tame senovinių sodybų kur ūkininkai dirbo žemę Nepriklausomybės laikais. Jų vietas užėmė sovietinio tipo kolchozai (arba kolūkiai). Mechanizacijos pasėkoje dingo ūkio ramstis – arklys, dingo sodai ir įprastoji

Prof. Jonas Yčas

1880 – 1931

laukų sistema. Dabartinė valdžia pradėjo gražinti žemę “teisėtiems savininkams”, taigi vaizdas visai neaiškus.

Nesiimame aiškinti – duomenų neturime – kas beliko iš kaimynystėje buvusių kaimų, taip gražiai išvardintų biržiečių poeto Stanislovo Dagilio savo poemoje “Joninės Parovėjos Karčiamoje”. Jis rašė XIX a. pabaigoje, kad į tas linksmybes suvažiavo “iš Kilučių, iš Spalviškių ir Klausučių . . . buvo ten visi Steikūnai, ir Melaišiai, ir Gajūnai . . .” (Tarp kitų ir mums rūpimas kaimas paminėtas). Galima džiaugtis, kad jis dar stovi, ir keli pažįstami pastatai yra išlikę. Skubame tą brangią vietovę aprašyti, kol dar neišdilo iš atminties, pasiremiant keliauninkų išpūdžiais ir senų šimpeliškiečių pasakojimais. (“Pirmoji kregždė” po daug metų nuvykusi į Šimpeliškius buvo dr. M. Yčas. NY. Vėliau “atskrido” O. Y. Beresnevičienė, Kanada; E. Barnelytė – Surholt, Vokietija; E. Y. Toggart, New Mexico; J. Margevičienė, Vilnius ir kt.

Taigi, kaip atsirado kaimo pavadinimas? Užsiliko senų žmonių pasaka, kad kaimas gavęs savo vardą iš pirmųjų jų gyventojų "Cypelių" – iš čia "Cypeliškiai" vėliau virtę į Šimpeliškius. Yčų protėvis Jonas, kiek yra žinoma, čion atkeliavo iš netoliese esnčio Čigų kaimo. Jis buvo kilęs

Dr. Martynas Yčas

1885 – 1941

iš reformatų tikėjimo škotų, čia atvykusių XVII amžiuje anais garsiais Kunigaikščių Radvilų laikais. (Biržų ir Kėdainių apylinkėse tada buvo daug iš Škotijos atvykusių kariškių, amatininkų, prekybininkų). Galima paspėlioti, kokia buvo pirmą kartą Yčų pavardė (Teko užtikti panašią pavardę, angliškai kitaip rašytą) XIX amžiaus viduryje, kai grafas M. Tiškevičius iš Kunigaikščių Radvilų nusipirko Biržų miestą ir dvarus, minimas J. Y. įsigijo žemės Šimpeliškiuose ir ten apsigyveno. Tai buvo baudžiavos laikotarpis. Kartu su kitais kaimynais, jam teko eiti dvarystę (atlikti darbo prievolę) Šlyžių dvare. Po kiek laiko baudžiaunikai buvo išlaisvinti. Rusijos carui Aleksandru II-jam išleidus Manifestą. Sumokėjus išperkamuosius mokesčius buvo galima įsigyti žemės savininko teises. Tokiu būdu J. Y. įsigijo 33-jų dešimtinių žemės nuosavybę ir įkūrė šeimos gūžtą. Taigi Yčų senovė ten siekia maždaug pusantro šimtmečio. Tas kaimas randasi apie 3 kilometrai į pirtus nuo Biržų. Pavažia-

vus į rytus buvo Papilio miestelis. Artimesnėje kaimynystėje buvo Kilučių km. (į vakarus), Mikeliškių km. (pietuose), Kviriškio vienkiemis (rytuose). Šiaurėje buvo Šlyžių dvaras, kur dar ne taip seniai kaimiečiai eidavo baudžiamosios darbų atlikti.

Poetas Stanislovas Dagilis
1843 - 1915

Buvusių Šimpeliškių atsiminimu, kaimo viduryje seniau stovėjęs senas ir didelis vinkšnos medis, visos apylinkės įžymybė. Šios kelių šimtmečių amžiaus vinkšnos viršūnę puošė gandrų lizdas, susuktas ant vežimo rato. Šakose gyveno savo lizdeliuose pulkų pulkai žvirblių. Praveiviams pasirodžius, jie sukeldavo nepaprastai garsų čyrenimą. Su tuo medžiu buvo surišti keli liaudies pasakojimai. Vienas buvo iš Carinės Rusijos laikų, kai rekrutai buvo prievarta imami į nekenčiamą (žiauriai ilgą) kariuomenės tarnybą. Užsiliko posakis: "tarnauti neisiu - tegu pagauna žvirblį mūsų vinkšnoje ir jį prisistato mano vietoje". Senesni gyventojai atsimena, kaip būdavo gera šiltomis vasaros dienomis pasimaudyti prūdelyje, vadinamu "Sietuva" Už tos "smėlio gilumėlės" buvo kaimo geriausios pievos - vešlios lankos ir ganyklos. Ten nuo labai jauno amžiaus piemenėliai ganydavo žąsis, kiaules, avis. Paūgėjus tekdavo ganyti didesnius gyvulius, kaip arklius ir karves.

Yčų gimtieji namai Šimpeliškiuose

Kaip senovėje, taip ir mūsų laikais jaunimas mėgdavo gaudyti vėžius Apaščios upelyje. Tai ta pati Apaščia kuri kaip ir jos "sesuo" Agluona įteka į Biržą ežerą netoli pilių, kadaise priklausiusių Kunigaikščiams Radvilams ir Astravo Grafams Tiškevičiams. Kaip senovėje, taip ir dabar, per visą kaimą (ir Yčų sodybos pakraštį) tebeteka Apaščia, ką matome savo akimis. Stebėtina pasakyti, kad ne vien tik tas upelis plaukia, mažai kuom pasikeitęs. Prieš kelis metus iš Anglijos atvykėliai užtiko Šimpeliškių gyventojų Unžėnų prisimenančių, jog kadaise čia gyveno (seniai iš čia dingę) Yčiai. Vienas buv. Šimpeliškietis (kun. K. Burbulys, gyv. Amerikoje) pateikė mums to kaimo gyventojų sąrašą ir net apytikrą žemėlapi. Jis ten gimė ir augo XX amžiaus pradžioje. Turi gražių atsiminimų apie Yčų šeimą ir sodybą, o ypač jų "labai didelį", sodą, kur jis buo mielai kviečiamas ateiti ir pažaisti. Yčų artimi kaimynai buvę Davidoniai ir jų dėdė Dagilis. Kitoje pusėje gatvės gyvenę Burbuliai. Vienu laiku čia gyvenusios net 5 tos pavardės šeimos.

Minėto šimpeliškietiško atsiminimu, kitos Šimpeliškių šeimos tais laikais buvo kelios pavardės Undžėnas ir 2 šeimos Reinatų. Kiti buvę Vegis, Petrauskas, Laumė, Verkėlis, Užunaris, Tunkūnas, Jasiukėnas ir Dagilis.

Daug vėliau atsirado Klusis, Laucius, Mažuika. Kaime gyveno ne tik savininkai, buvo ir darbininkų – samdinių, ir nemaža nuomininkų, nežinia kiek iš viso. (Kiti sako, kad Lietuvos Nepriklausomybės laikais ten galėjo būti 18 ūkių). Seniausieji priklausė daugiausia mažažemiams ar-

Kilučių kapinės kur ilsisi Yčai

ba “pusininkams”. Trys didesnės sodybos priklausė “čielažemiams” Yčams, Davidoniams ir Dagiliams. Kartais savininkai su šeimomis patys dirbo žemę. Kiti samdė daugiau ar mažiau pastovius darbininkus – bernus, mergas ar “ordinarščikus”. Šie gaudavo atlyginimą – ordinariją – ir iš to žodžio kilo jų vardas (kitur Lietuvoje jie buvo “kumečiais” vadinami). Sutartys su “ordinarščikais” ir kt. darbininkais buvo daromos kartą į metus, Šv. Jurgio dienoje gegužės mėn. Ordinarija buvo mokama javais, bulvėmis ar kitais produktais. Be to buvo duodamas gyvenamasis butas, patalpos kiaulių ar paukščių laikymui, ir žemės sklypelis auginti vaisius ir daržoves. Apie ūkininkavimą Šimpeliškiuose vėlesniais laikais (apie 1920 m.) turime žinių iš kun. S. Neimano (mirusio Čikagoje).

Šeimos tėvas Martynas (jau minėto Jono Yčo sūnus) galop XIX amžiaus sumanė išvykti Amerikon. Plaukė laivu į New York'ą bet neliko ten, kur jau buvo apsigyvenę daugelis lietuvių emigrantų. Jis nukeliavo į aukso kasyklas Lead mieste, South Dakota. Ten gyveno ir dirbo ligi mirties 1913 m, Jam nebuvo lemta grįžti namon ar sudėti žadėtų turtų. Martynas paliko ūkį gerame stovyje, ir be to turėjo pastatus ir malūną. Jo žmona Zuzana liko su keturiais mažais vaikais. Vyriausias sūnus Jonas buvo 10-ties metų o jauniausias Martynas dar 5 metų neturėjo. Motina su

giminių pagalba mėgino tvarkyti ūkį, bet ekonominiai reikalai blogėjo. Nežiūrint to sūnams pavyko išsimokslinti. Tai įvyko daugiausia dėdės – mokytojo ir poeto Stanislovo Dagilio šviesaus pavyzdžio ir pagalbos dėka (kas būtų jau visai kita tema). Jaunuoliams Jonui ir Martynui lankant gimnazijas ir vėliau universitetus, jie parvažiuodavo į Šimpeliškius atostogų metu. Ligi galo gyvenimo jų gimtasis kaimas, kaip ir Biržai, liko jų pats mylimiausias kampelis.

Viršminėtas S. Neimanas gerai žinojo Šimpeliškius ir savo vaikystėje, ir vėlyvesniame gyvenime. Užaugęs Papilio klebonijpje, buvo dažnas svečias Yčų sodyboje dar prieš I Pasaulinį karą. Jis ryškiai prisimena šeimos šventę, turbūt 1910 metais, kai buvo Zuzanos (Zanytės) Yčaitės vestuvės su latviu Jonu Fridmanu. Ten buvę ir jaunosios broliai, mokslo vyras Jonas ir (ypač gyvo ir linksmo būdo) studentas Martynas. Laikė įspūdingos puotas buvo poezijų deklamavimas, jų tarpe ir iš S. Dagilio “Joninės Parovėjos Karčiamoje”, sukėlusi juoko ir triukšmingų ovacijų. Martynas vadovavo šokiams ir dainavimui – skambėjo biržiečių liaudies dainos. Jau minėtas “šimpeliškietis” K. Burbulys prisimena studentą Martyną atostogoms parvažiuojant, visad su dovanomis. Kartą M. Y. visiems vaikams padalino saldinių, bet vietoje to, jis Kostui davė knygą (kuo jis labai nusivylė, nes tais laikais dar nieko nežinojo apie knygos vertę),

Prasidėjus I Pasauliniam karui 1914 m. Lietuva tapo mūšio lauku ir buvo okupuota vokiečių. Daug kur, kaip ir Šimpeliškiuose, ūkiai buvo nualinti, nes reikėjo okupantams pristatyti duokles. Dėl karo veiksmų atsirado daug pabėgėlių. Buvo padaryta daug nuostolių. Biržų apylinkėse buvo nemaža apgadintų ar sugriautų trobesių. Kai S. Neimanas iš Rusijos grįžo Lietuvon (kur su kitais tautiečiais buvo karo įvykių nublokštas) jo pirma tarnyba buvo sutvarkymas Yčų sodybos. Jam kaip ūkvedžiui reikėjo pirmoje eilėje atstatyti sugriautus trobesius ir surasti arklius, padargus ir darbininkus. Tuo laiku buvo viena “ordinarščikų” šeima. Buvo bent 4 arkliai, karvė, paršas, taip pat vištų ir ančių. Kadaisė klesintis ūkis buvo apleistas nes ilgesnį laiką buvęs be šeimnininko priežiūros. Zuzana Y. Fridmanienė su vyru tvarkė ūkį iki jos mirties I Pasaulinio karo metu. Po tos jos vyras išvyko Latvijon.

Lietuvai atsikuriant 1918–1920 m. ūkininkams buvo sunku išsiversti, kaip pasakoja S. Neimanas. Daug ką turėjo pasigaminti patys, o jeigu kas likdavo iš ūkio produktų – mėgindavo parduoti. Žiemos metu buvo skerdžiami gyvuliai. Mėsa, kumpiai, dešros, skilandžiai – buvo rūkomi dūmuose tam tikslui įrengtose rūkyklose. Buvo auginamos įvairių rūšių daržovės. Pasikinkius arkliuką reikdavo važiuoti į turgų su savo gami-

niais, kartais juos parduodant už labai žemą kainą. Po truputį ūkis buvo vėl pastatytas ant kojų ir buvo nutarta jį išnuomoti. Ūkis priklausė vyriausiam Yčų sūnui Jonui Ir jis, ir jo brolis Martynas buvo mokslo vyrai ir valstybininkai, o ne ūkininkai. Jie laikėsi prie didmiesčio gyvenimo ir tėviškėn parvažiuodavo tik atostogų metu. Savo meilę ir prisirišimą prie Šimpeliškių ir Biržų jie perdavė savo vaikams, ten radusiems mielą ir malonią atostogavimo vietą.

Po penkių dešimtmečių mes vėl atsilankėme Lietuvoje ir turėjome

Zilvių krūmai į milžinus išaugo. Su skėčiais stovi W. ir E. Surholt, toliau – E. Y. Taggart ir J. Margevičienė iš Vilniaus

laimę pamatyti Šimpeliškius. Kelias iš Biržų vedė pro Kilučių kapines kur nuo seno laidojami evangelikai reformatai.. Pro geležinius vartus įstatytus dailioje raudonų plytų angoje, matyti paminklai nukalti iš rausvo, pilko ar juodo granito. Mėlyni varpeliai ir baltos ramunės žydi tarp svyruojančių smilgų. Taip, čia ilsisi Yčų protėviai, pirmoje eilėje JONAS YČAS (1830–1903), prosenelis iš Čigų kaimo atsikėlęs į Šimpeliškius (Grafo Tiškevičiaus laikais). Šalia yra paminklas jo sūnui, (mūsų seneliui), kurs tapo palaidotas South Dakotoje. J. A. V, MARTYNAS YČAS (1856–1913). Čia ilsisi jo žmona ZUZANA (1853–1918) mirė netekusi sveikatos vyrui išvykus Amerikon. Kitų protėvių Kilučiuose nėra ko ieškoti; jie gyveno ir mirė kitur. Čia minėtų Martyno ir Zuzanos sūnus MARTYNAS (1885–1941) palaidotas tolimoje Brazilijoje, o JONAS (1880–1931) – Kauno kapinėse. Įdomu, kad šeimos archyvuose yra užsilikęs Yčų pro-

tėvių giminės "medis" su vardais ir datomis, surinktomis iš reformatų bažnytinių knygų. Pirmieji įrašai yra iš XVII amžiaus. Šis genealoginis raštas liūdyja, kad per kelis šimtmečius Yčų giminė, tada kaip dabar, tvirtai laikėsi reformatų tikėjimo.

Seniai jau čia nebuvo – ar atmintis man dar gerai tarnaus? Su liū-

Yčų gūžta, Simpeliškių "namelis senelis"

desiu prisimčiau, kad senosios vinkšnos, dalies mano tėvelio jaunystės, tikriausia nebėra. Bet džiaugiausi žinodama, kad jo namai tebestovi, nors ir padalinti į dvi dali. Iš tiesų taip yra! Bet kodėl "namelis senelis" taip pasikeitė? Gana nepaprastai: namo vidurys (kur būdavo įėjimas – gonkos ir antrojo aukšto kambarių langai) išpuvo ir kėsinosi sugriūti. Buvo atstatytos sienos ir kampuose įrengti stiprūs balkiai. Ir štai, Yčų gūžtoje dabar gyvena dvi šeimos vietoje vienos... Matyt, kad tvarkingi žmonės nes lysvėse prie langų raudonai žydi bijūnai ir kyšo sprogstančių lelijų pumpurai. Labai troškau sužinoti, kas jie tokie, bet niekas neatsiliepė, kai pabarškinau į duris. Aplinkui nebuvo nė gyvos dvasios... visiška tyla ir jų ir kaimynų kiemuose. Pagalvojau, kad gal jie tik atliekamam laikui ūkininkauja ir mieste (gal Biržuose ar Papily?) turi darbus ar tarnybas.

Nealėjau iširti, ar dar yra svetainėje kabėjęs didelis mano senelio M. Y. fotoportretas (tai senelio, kurs išvažiavo Amerikon – jo namuose buvo slaptos sankrovos lietuviškų spausdinių ir ne kartą rusų žandarai darė ten kratą). Kur dingo klėtis su samanotu stogu? Ir tas "labai didelis" obuolių ir vyšnių sodas... nejaugi iš jo liko tik šie stuburai? Apaščios upelio vandenys kaip buvo taip ir yra. Tai tie patys, kur mes vaikai

prie liktarnės šviesos kadaise gaudydavome vėžius. Dabar ten lenkiasi didžiulių žilvičių medžių šakos – nejaugi tie mano seniai nematyti krūmokšniai į tokius milžinus išaugo? Pasiilgau tos kaimo įžymybės – to vinkšnos medžio, virtusio apylinkės legenda, ir svirties kur buvo galima (su kibiro ir virvės pagalba) pasisemti iš šulinio vandens. Ar aš kada tokią svirtį mačiau, ar tik ją sapnuoju?

Prie kluono stovi vežimas ūkio darbams, bet nei arklio, nei kitokio gyvo daikto aplink nematyti. Čia viešpatauja ramybė ir tyls. Yra laiko pagalvoti, koks nepamainomas šeimos draugas buvo arklys – žirgas juodbėris ar širmas, tiek kartų liaudies dainų apdainuotas. Seniau joks ūkininkas negalėjo apsieiti be arklių pagalbos, o štai dabar sakoma, kad juos “išstūmęs” traktorius. Jei taip, tai čia jokių ūkio mašinų nematyti. O vis dėl to budavo gražu “pasikinkius kalmaškėlę ant “risorų” važiuoti į Biržus, į bažnyčią ar į svečius!. Dabar manęs laukė visai kitokia, didesnio greičio ir jau motorizuota “kalmaškėlė” – draugas su automobiliu, ir tada Sudiev, Šimpeliškiai!

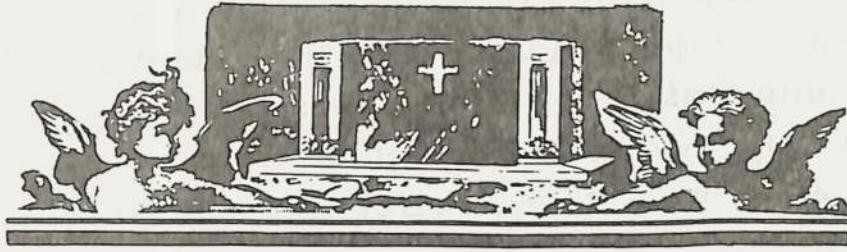
Jeį yra norinčių vykti į šias iškilmes Lietuvoje, prašome susisiekti su straipsnio autore per MS redakciją. Laukiame atsiliepimų!

Redakcijos prierasas: mus pasiekė J. ir M. Yčams Lietuvoje pagerbti detalizuota iškilmių programa.

J. ir M. Yčų giminaičių, svečių iš užsienio biržiečiai laukia š. m. rugpjūčio 26 d. apie 16 val. Po to apsigyvenimas viešbutyje. Trumpai atsikvėpus laukia ekskursija po Biržų apylinkes su svarbiausiu akcentu – Yčų gimtine Šimpeliškiais, Kilučių kapi-nėmis ir kt. Rugpjūčio 27-tą – pamaldos, po ankstyvų pietų J. ir M. Yčų minėjimas Kultūros namuose. Vakarop Yčų artimieji ir būrelis kviestų svečių renkasi Biržų muziejuje prie kavos puoduko pasišnekėti, padiskutuoti tolimesnius Yčų giminės įamžinimo veiksmus paprojektuoti, medžiaga, kurią A. Baublys perfotografavęs panaudos ekspozicijai muziejuje, ši ekspozicija su J. ir M. Yčų biustais turėtų atrodyti įtaigiai.

Vilniaus ir Kauno paminėjimus įsivaizduojame glaustesnius per paskutines rugpjūčio dienas. Artmiausiu laiku tai aptarsime su renginių organizatoriais. Jau susitarta, kad M. Mažvydo bibliotekoje VIII. 28– IX. 13 veiks J. ir M. Yčų ekspozicija. Viliamės, kad susilauksime nemažą Yčų giminės, artimųjų, pažįstamų būrį iš užsienio šalių ir Biržuose įvyks gražus Yčų artimųjų sąskrydis.

* * *

IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN

LIETUVIŲ EV. REFORMATŲ BAŽNYČIOS IŠEIVIJOJE GEN. SUPERINTENDENTAS – EMERITAS KUNIGAS STASYS NĖIMANAS
1899 – 1995

Valteris Bendikas

BAŽNYČIA NETEKO VIENO IŠ JĄ RĖMUSIŲ ŠULŲ

Išėivijos lietuvių evangelikų-reformatų Bažnyčios generalinis superintendantas–emeritas kun. Stasys Neimanas 1995 m. kovo 17 d. užmerkė akis Dievo ramybėje Evanstone, pilna šio žodžio prasme, skyręs savo gyvenimo net 65 metus Dievo žodžio skelbimui. Jo dabar netekus

Laidotuvės Lietuvių Tautinėse kapinėse

liūdi ne tik jo sūnūs: Stasys ir Jonas; dukros: Margarita ir Ieva su savo šeimomis, bet ir visa išeivijos lietuvių evangelikų–reformatų bendruomenė. Kun. Stasys Neimanas daug metų rūpinosi savo Bažnyčios tikinčiais, ne tik išeivijoje gyvenančiais, bet ir Lietuvoje. Jis buvo ypatingai susirūpinęs eangelikų–reformatų Bažnyčios likimu Lietuvoje, net iki savo amžiaus galo.

Budėtuvių ir laidojimo apeigos įvyko kovo 21–22 d.d. Čikagos lietuvių ev. liut. Tėviškės parapijos bažnyčioje. Budėtuvių metu Tėviškės parapijos choras, paremdamas broliškos Bažnyčios generalinio superintendente–emerito atminimą, atliko F. Beneken ir dvi Valterio Banaičio harmonizuotas lietuvių laudies giesmes, muz. Arūnui Kaminskui pritariant vargonais. Lietuvių metodistų kunigas Kostas Burbulys, būdamas net keturiais metais jaunesnis už velionį, prisiminė keliais sakiniais pirmąjį susitikimą su juo ir bendrai praleistą laiką tėvynės pargangėje. Čikagos lietuvių ev. reformatų parapijos diakonė Erika Dilytė–Brooks prisiminė savo dvasios mokytojo paraginimą stoti į Dievo vynuogyno tarnybą. Ji perskaitė taip gi iš Lietuvos gautus faksus su Papilio ir Vilniaus evangelikų–reformatų parapijų užuojautomis velionio artimiesiems ir visai užsienio evangelikų–reformatų Bažnyčiai. Tėviškės parapijos tarybos pirmininkas Kasparas Vaišvila pareiškė taip pat užuojautą Tėviškės parapijos vardu. Budėtuvių metu pamokslą pasakė išeivijos lietuvių evangelikų–liuteronų Bažnyčios vyskupas ir Tėviškės parapijos klebonas kun. Hansas Dumpys, o liturginę dalį atliko ev. liut.

50 metų vedybų sukakties minėjimas savo šeimos ratelyje

Ziono parapijos klebonas kun. Jonas Jozupaitis.

Laidotuvių ryte velionio kun. Stasio Neimano artimieji, giminės, lietuviai evangelikai-reformatai, draugai ir pažįstami rinkosi Tėviškės parapijos bažnyčioje paskutiniam atsisveikinimui su tėvu, seneliu, Bažnyčios ilgamečiu vadovu ir visiems gerai pažįstamu žmogumi. Apeigų metu diakonė Ėrika Dilytė-Brooks kalbėjo vėl suglaustai, bet iškalbingai, pasiremmdama šv. Rašto žodžiais. Bažnyčios gen. superintendantui kun. Povilui Diliui negalėjus dėl ligos dalyvauti laidotuvėse, ši kartą pamokslą pasakė ev. liut. Ziono parapijos klebonas kun. Jonas Jozupaitis, o su liturgija pasitarnavo ir mirusiam palaiminimą suteikė vyskupas Hansas Dumpys.

Velionis gimė prieš 96 metus kovo 4 d. kun. Adolfo ir Marijos Neimanų šeimoje Papilyje, kur evangelikų-reformatų parapija žinoma jau nuo bažnytinės Reformacijos laikų. Velionio tėvas, kun. Adolfas Neimanas, rūpinosi čia ne tik religiniais, bet ir lietuvių švietimo reikais, įsteigdamas Papilyje mokyklą ir net prieglaudą. Velioniui teko dar jaunystės pradžioje atsidurti už toli nuo tėvynės esančių Uralo kalnų,

Kun. Neimanas savo anūkų tarpe

Semipalatinske, Sibire. Nors pragyvenimo sąlygos sunkios, teko jaunuoliui net pabadauti, visvien pasisekė jam užbaigti gimnaziją ir įstoti į Tomsko universitetą su tikslu studijuoti teisę. Kaip tik sovietinės revoliucijos išvakarėse patenka ir jis į ateistinės propagandos sūkurį, bet 1919 m. pasitaikius galimybei grįžti į gimtąją šalį, ilgai nelaukdamas nutraukia studijas ir važiuoja namo.

Nepriklausomybę atgavusioje Lietuvoje nuo 1923 iki 1925 m. mokytojauja Panevėžio gimnazijoje. Nors tuo laiku ir Lietuvoje vyravo inteligentijos sluoksniuose materialinė pažiūra, bet jaunojo mokytojo sieloje dar vis ruseno, nebuvo visai išblėsusi tėvo Adolfo ir motinos Marijos religinio pamaldumo dvasios įtaka. Jis pradeda pajauti savo sieloje pašaukimą į Dievo vynuogyno tarnybą. Nežiūrint kad toks pašaukimas reikalavo rimto apsisprendimo, ir net drąsos, klausantis nuolatinų perspėjimų, kad Lietuvoje evangelikų-reformatų Bažnyčios dvasininkui nesą jokios ateities, vis dėlto tėvų pamaldumo dvasios veikiamas nebesileidžia suklaidinamas, dar 1925 m. įstoja į evangelikų teologijos bendrą fakultetą Vytauto Didžiojo universitete Kaune, kad pasiruošus savo Bažnyčios dvasininko tarnybai. Kada užbaigė studijas, bažnytinis 1929 m. sinodo suvažiavimo metu ordinuojamas evangelikų-reformatų Bažnyčios diakonu ir paskirtas padėjėju į kun. J. Šepečio Papilio parapiją. 1930 m. skiriamas administratoriumi į Nem. Radviliškį, kur evangelikų-reformatų parapija turi dar Radvilų statytą bažnyčią. Šioje parapijoje kun. Stasys Neimanas skelbė Dievo žodį savo pa-

Kun. Neimanas savo šeimos narių tarpe

Švenčiant so metų vedybų sukaktį 1978. II. 11

rapijiečiams iki 1944 metų, kol prisiartinantis pasaulinio karo frontas privertė jį su žmona Kazimiera ir keturiais mažamečiais vaikais pasitraukti iš gimtosios žemės į Vokietiją.

Karui pagaliau užsibaigus, Vakarų sąjungininkams įsteigus vakarinėje Vokietijos dalyje karo išblaškytiems pabėgėliams šelpti stovyk-

Lietuvių Evangelikų Vyriausioji Bažnyčios Taryba 1948 m. Hanau. Iš kairės – dr. O. Stanaitis, A. Klemas, kun. F. Barnėlis, žurn. J. Grigolaitis ir kun. St. Neimanas

las, kaip visų kitų tautų žmonės, taip ir estai, latviai ir lietuviai susiburia bendrose pabaltiečių stovyklose, iškeldami savo stovyklų kiemuose net savo tautines vėliavas. Lietuvių tarpe atsirado nemažai evangelikų tikybos žmonių. Todėl iš koncentracijos stovyklos paleistas teisininkas ir žurnalistas Jonas Grigolaitis, susirūpinęs evangelikų dvasine padėtimi, sušaukia 1946 m. gegužės 30 d. į Hanau DP stovyklą pažįstamus lietuvius evangelikų tikybos dvasininkus posėdžiui, kuriame dalyvauja ir velionis kun. Stasys Neimanas. Posėdžio metu nutarta sušaukti 1946 m. lapkričio 9 ir 10 d.d. Lebenstedte bendrą ev. liuteronų ir reformatų sinodą. Vėliau šiame sinode buvo sudaryta lietuvių evangelikų bendra Vyriausia Bažnyčios Taryba, į kurią buvo išrinktas ir velionis kun. Stasys Neimanas. Pagal šio sinodo nutarimą, Vakarų sąjungininkų priežiūroje esančiose stovyklose, pradėjo įsisteigti lietuvių evangelikų parapijos, kurių narius pradėjo dvasiškai aptarnauti jų pačių nuo fronto pasitraukę dvasininkai.

Deja, pabaltiečių stovyklų ir jų parapijų gyvenimas buvo tik laikinas pasireiškimas. Po kelių normalaus stovyklų gyvavimo metų, pagal sąjungininkų nutarimą, karo pabėgėlių daugumai atsirado galimybės emigruoti į užsienius. To pasėkoje pradėjo nykti ir stovyklinės parapijos. Praddžioje kun. Stasys Neimanas susilaikė nuo emigracijos, tikėdamasi politinės padėties pasikeitimo Lietuvoje ir galimybės grįžimui į gimtąją šalį prie savo Bažnyčios likusių narių. Bet politinei padėčiai nesikeičiant, apsisprendžia ir jis emigruoti su šeima į Ameriką. Jam pasiekus su šeima Čikagą, sutikus daugiau čia esančių savo tikybos žmonių, sutaria su jais įsisteigti 1951 metais Čikagoje lietuvių evangelikų-reformatų parapiją. Po kiek laiko parapija įsigijo net nuosavą bažnyčią, kurioje velionis galėjo skelbti daug metų Dievo žodį savo tautiečiams gimtąja kalba. Be to jis retkarčiais pavaduodavo lietuvių evangelikų-liuteronų Ziono ir Tėviškės bažnyčių dvasininkus, jiems išvykus kitų parapijų aptarnavimui.

Saulės spinduliai jau budino gamtą naujam metų laikotarpiui, kada skaitlingas palydovų būrys atlydėjo kun. Stasio Neimano kūną amžinam poilsiui į Lietuvių Tautines kapines, kuriose jau 11 metų ilsisi jo gyvenimo palydovė Kazimiera Rimkevičiūtė, su kuria velionis dalinosi ištisus 56 bendro gyvenimo metus visais gyvenimo džiaugsmais ir rūpesčiais. Šiose kapinėse velioniui teko daug kartų stovėti prie savo parapijiečių ar net kitų bendratikių kapų, atliekant paskutines religines apeigas ir skelbiant liūdintiesiems Jėzaus pažadą: "Kas tiki mane, tas bus gyvas, nors ir mirtų". Bet šį kartą tuos žodžius teko kartoti ankš-

čiau jau minėtiems dvasininkams stovint prie velionio kapo ir prašant Viešpaties Dievo suteikti jam amžinos ramybės, po tokių ilgų darbo metų Jo vynuogyne. Po religinių apeigų Kurtas Vėlius dar tarė užuojautos žodžius Mažosios Lietuvos draugijos vardu.. Palydovams padengus kars-
tą gyvomis gėlėmis, sugiedojus mėgiamą giesmę "Už rankų imk meilini-
gai ir vesk mane", nepamiršta sugiedoti ir Lietuvos himną, kad ir toliau
vienybė žydėtų lietuvių tarpe.

Laidotuvių dalyviai buvo po to pakviesti į "Ažuolų Pievos" ištaigin-
gą Hilton viešbutį pietų. Čia diakonė Erika Dilytė-Brooks padėkojo vi-
siems laidotuvių dalyviams už dalyvavimą laidotuvėse velionio šeimos
vardu ir paprašė Viešpaties Dievo palaiminti pateiktus pietus. O velio-
nio kun. Stasio Neimano prisiminimas liks dar ilgai visų jį pažinusių
mintyse.

*Lietuvių ev. reformatų Bažnyčios Kolegija išėivijoje
ir Mūsų Sparnų redakcija*

* * *

LIETUVOS EV. LIUTERONŲ BAŽNYČIOS VYSKUPAS J. V. KALVANAS

1914 – 1995

Po trumpos ir sunkios ligos šių metų sausio 15 d. Tauragėje pasimirė
Lietuvos Evangelikų liuteronų Bažnyčios vadovas Vyskupas Jonas Vik-
toras Kalvanas.

Velionis gimė 1914 m. balandžio 24 d. Ruobežų km., Biržų apskr..
Biržuose lankė pradžios mokyklą ir, baigęs Biržų valstybinę gimna-
ziją, 1933 m. pradėjo teologijos studijas Kauno Vytauto Didžiojo uni-
versiteto Evangelikų teologijos fakultete, o jį 1936 m. uždarius, nuo 1936
iki 1939 m. tęsė teologijos studijas Latvijos universiteto Teologijos fa-
kultete ir 1939 m. jas baigė su teologijos licencijato laipsniu.

1940 m. liepos 28 d. buvo ordinuotas kunigu ir paskirtas į Tauragės
parapiją, kurioje išdirbo iki mirties.

1941 m. išrenkamas Konsistorijos vicepirmininku ir sekretoriumi,
1971 m. – senjoru, o nuo 1976 m. birželio 20 d. išrenkamas ir pašventina-
mas Lietuvos ev. liuteronų Bažnyčios vyskupu ir Konsistorijos pirmi-
ninku.

Velionio Kalvano pastangų dėka 1968 m. Lietuvos ev. liuteronų Baž-
nyčia tapo Pasaulinės Liuteronų Sąjungos narė. Sąjungos visuotiniame

Vyskupas J. V. Kalvanas

suvažiavime Daresalame, Tanzanijoje, 1977 m., į kurį vysk. J. Kalvanas pirmą kartą gavo sovietinės valdžios leidimą tame suvažiavime dalyvauti, čia jis buvo išrinktas Sąjungos vykdomojo komiteto nariu 7 metams Rytų Europos Bažnyčioms ir dalyvavo jo kasmet šaukiamuose posėdžiuose užsienyje.

Gimęs ir augęs gausiau ev. reformatų apgyvendintame Biržų krašte, kur jau šimtmečiais po Lietuvos reformacijos vykusio evangelikų persekiojimo ir paniekos, kai abi evangelikų Bažnyčios tapo mažumomis, tarp jų išsivystė glaudūs istoriniai bendravimo ryšai, kurie laiko bėgyje virto gražia tradicija, ir velionis J. Kalvanas abiejų evangelikų Bažnyčių šios bendravimo tradicijos laikėsi. Kai 1982 metais Otavoje vyko Pasaulinės Reformatų Bažnyčių Sąjungos suvažiavimas, vyk. J. Kalvanas jame atstovavo Lietuvos ev. reformatų Bažnyčiai. Jis nepamiršdavo progos pasveikinti reformatų Bažnyčios Sinodą, ar, laikui leidžiant, apsilankyti jos kituose rengimuose. Jis buvo tikras demokratinio ekumenizmo pavyzdys, skirtingas nuo šiandien plačiai propaguojamo R. katalikų Bažnyčios ekumenizmo, nes šis ekumeninis bendravimas yra pilnai laisvas, nereikalaujantis vienai ar kitai pusei glaudesniajam bendravimui paaukoti savo Bažnyčios principus.

Vyskupas J. V. Kalvanas savo mylimų knygų tarpe

J. Kalvanui nebuvo svetima ir plunksna. Jis rengė spaudai ir leido "Giesmių-maldų" knygeles. 1983 m. švenčiant Martyno Liuterio gimimo 500-ąsias metines, jis parengė ir išleido Martyno Liuterio "Mažąjį katekizmą". 1990 m. Konsistorijai atnaujinus "Lietuvos Evangelikų Kelio" leidimą, kuris prieš karą buvo skirtas evangelikų religiniams reikalams ir kurį redagavo Klaipėdoje tuometinis Gubernatūros Tikybų reikalams referentas kun. Petras Dagys; dabartinėje nepriklausomoje Lietuvoje jo redakciją perėmė vysk. J. Kalvanas į savo rankas. Be to eilę metų jis redagavo Konsistorijos leidžiamą "Lietuvos Evangelikų Bažnyčios kalendorių"

1946 m. balandžio 24 d. Jonas V. Kalvanas buvo sutuoktas su mokytoja Marta Račkauskaite. Jie išaugino ir išleido į aukštąjį mokslą penkias dukras ir vieną sūnų.

Po laidotuvių apeigų evangelikų liuteronų Martyno Mažvydo katedroje Tauragėje velionis buvo palydėtas į amžino poilsio vietą – Joniškės kapines sausio 18 d. Išeivijos Lietuvių Ev. liuteronų Bažnyčiai atstovauti laidotuvėse buvo įgaliota kun. Tamara Kelerytė-Schmidtienė iš Vokietijos.

Liūdesy pasilikusiai žmonai Martai su šeima ir artimiesiems kartu su liūdinčia Lietuvos Evangelikų liuteronų Bažnyčia reiškia nuoširdžią užuojautą

*Lietuvių ev. reformatų Bažnyčios Kolegija išėivijoje
ir Mūsų Sparnų redakcija*

*

Dr. Petras Tunkūnas
1910 – 1944

Gydytojas ir visuomenininkas, mūsų Bažnyčios kuratorius ir mūsų žurnalo ilgametis skaitytojas bei nuolatinis rėmėjas, paaukojęs savo talentą žmonijos gerovei, dr. Petras Tunkūnas atsiskyrė iš gyvųjų tarpo.

Velionis gimė 1910 m. spalio 10 d. Rinkuškių km., Biržų valsč. ir apskrityje. Baigęs Biržų gimnaziją 1931 m. įstojo į Dotnuvos žemės ūkio akademią. Išklauseš pirmą kursą, gavo valdžios stipendiją ir 1933 m. išvyko į Švediją studijuoti veterinarijos mokslų. 1939 m. baigė Karališkąją veterinarijos akademią ir grįžo į Lietuvą. Nuo 1939 iki 1944 m. dėstė veterinarijos mokslus naujai įsteigtoje Kauno veterinarijos akademijoje.

Artėjant karo frontui prie Lietuvos sienų, Tunkūnas drauge su tūkstančiais savo tautiečių 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Būdamas iš pat jaunystės darbštus ir aktyvus, ir šių būdingų jo charakterio savybių dėka, tremties gyvenimas jam nebuvo stabdžiu, priešingai, – iš profesinės perspektyvos taško žiūrint, atsidarė platesni vartai mokslinių žinių papildymui. Jis ir čia liko savo prigimtam principui ištikimas, kad žinojimas ir mokslas – tai vartai į šviesenę ataitį. Vos tik peržengęs Lietuvos – Vokietijos sieną, 1944 m. pasiekęs Austriją, pradėjo dėstyti Vienos aukštojoje veterinarijos mokykloje. 1945–50 m. studijavo Vokietijoje Tuebingeno universitet mediciną ir čia, 1950 m. apgynęs disertaciją, gavo me-

dicinos daktaro laipsnį. Tais pačiais metais Giesseno universitete apgynė disertaciją ir gavo veterinarijos daktaro laipsnį.

1959 m. emigravo į JAV, kur rado jis vėl naują mokslo ir darbo lauką. Atlikęs praktikos stažą ir 1954 m. gavęs teisę verstis medicinos gydytojo praktika, 1960 m. išlaikė psichiatrijos specialybės egzaminus. 1962 m. paskirtas Karo Veteranų administracijos Čikagos psichiatrinių klinikų viršininku. Nuo 1963 m. dėstė psichiatriją Čikagos medicinos mokykloje. Psichiatrijos mokslo suvažiavimuose buvo JAV veteranų ligoninių atstovu: 1963 m. V. Tokijuje ir tų pat metų VI. – Jeruzalėje

Velioniui Tunkūnui nebuvo svetima ir visuomeninė veikla lietuvių tarpe. Jis buvo vienas iš pirmųjų studentų "Šviesos" organizacijos steigėjų ir Tuebingeno skyriaus pirmininku. Vėliau, susijungus abiem liberalinių pažiūrų organizacijoms "Šviesai" ir "Santarai" į vieną federaciją, Tunkūnas buvo aktyvus "Šviesos-Santaros" federacijos narys. Be to, sąlygoms leidžiant, nepamiršo lietuviškos veiklos ir emigracijoje.

Reiškiame nuoširdžią užuojautą jo artimiesiems.

*Lietuvių ev. reformatų Bažnyčios Kolegija išeivijoje
ir Mūsų Sparnų redakcija*

*

Petras Šernas
1913 – 1994

Po sunkios vėžio ligos 1994 m. 15 d. mirė taurus lietuvis kuratorius Petras Šernas.

Velionis gimė 1913 m. gruodžio 25 d. Jasiškių km. Nemunėlio Radviliškio vals. Biržų apskr. ūkininkų šeimoje.

Frontui artėjant pasitraukė į Vokietiją. Iš Vokietijos į Ameriką atvyko 1950 metais. Čia jis apsistojo Rockford, IL kur jo du broliai Adomas ir Jonas buvo. Čia jie visi Sundstrand Corp. darbą gavo. Rockforde vedė Ireną Dilaitis ir sukūrė šeimą. Čia susilaukė dukros Raimutės ir sūnaus

Vyto.

Nuo atvažiavimo į Rockfordą tuoj pat įsijungė į vietinę organizacijos veiklą. Padėjo suruošti piknikus, minėjimus ir parengimus. 1950 m. buvo išrinktas į ALTO valdybą ir ėjo įvairias pareigas. Priklausė Lietuvių Klubui. Buvo Lietuvių Bendruomenės valdybos narys 20 metų. Balso 85-to skyriaus valdybos narys ir nuo 1977 metų iki savo mirties ėjo pirminko pareigas. Priklausė Vytautu Didžiojo Šaulių kuopai ir pensininkų klubui.

Rockfordo apylinkės lietuviai pasigenda šio tauraus lietuvio. Taip pat liūdi ir jo šeima, giminės ir draugai.

Lietuviai ev. reformatai su meile ir pagarba prisimena kuratorių Petrą Šerną. Jis mylėjo savo Bažnyčią – kol sveikata leido, kasmet atvykdavo į Sinodą.

Petras buvo linksmo būdo, su malonia šypsena veide ir geros širdies. Kiek galėdamas padėdavo kitiems.

Vokietijoje kurį laiką gyveno Schleswig, netoli kaimo Drage, kur buvo įsikūręs prof. kun. Povilas Jakubėnas su šeima. Apsilankydamas parūpindavo geresnio maisto, o anūkams turėdavo saldinių ir ktų dovanėlių. “Dėdės” Petro atvaživimas būdavo jiems didelis džiaugsmas.

Velionio Petro liūdinčiai žmonai su šeima nuoširdžią užuojautą reiškia

*Lietuvių ev. reformatų Bažnyčios Kolegija išeivijoje
ir Mūsų Sparnų redakcija*

*

Mintys laidotuvėse

*Gyvenimas bėga kaip upė patvinus
Ir laužo ir verčia ir neša visus ...
Gyvybė užgęsta, pasaulį pažinus,
Tik amžinas Dievas, kurs saugoja mus.*

*Pasaulį apleisti — likimas kiekvieno,
Nežinom mes savo mirties valandos ...
Bet gaubia mus šarvas iš dangiško plieno,
Dėkokime Dievui, Jis mus išvaduos.*

*Kas pelnė, tas gyvas Dangaus Karalystėj,
Kur džiaugsmas, ramybė, vertųjų pulkai,
Kur Kristus mums šviečia, krikščionių bendrystei,
Kur garbina Dievą tikri Jo vaikai.*

P. Kuginys

Iš reformatų bažnyčios laidotuvių procesija palydi velionio Jono Sprindžio palaikus į naujas Biržų reformatų kapines. Plačiau žiūr. nekrologą MS Nr. 73, 82 psl. (Ši nuotrauka skirnekrologui mu pasiekė per vėlai. Red.

Pranešame liūdną žinią: liepos mėn. 24 d. rytą po sunkios ligos mirė lietuvių Ev. Reformatų Bažnyčios išeivijoje Gen. Superintendentas kun. Povilas Dilys. Apgailestaujame, kad dėl techniškų kliūčių šiandien turime pasitenkinti tik šia trumpa žinute. Sekančiame M. S. numeryje parašysime plačiau.

Redakcija

Su liūdesiu pranešame, kad lietuvių ev. reformatų Bažnyčios išėivijoje Gen. Superintendetas kun. Povilas Dilys serga ir randasi ligoninėje.. Sąryšy su tuo žurnalistas E. Šulaitis parašė gražų jo gyvenimo ir veiklos įvertimą tiek Toronte tiek Čikagoje, Čikagos dienraščio Draugo birželio 1995 m. numeryje.

Mūsų Sparnų redakcija, bendradarbiai ir skaitytojai linki mūsų mielam ilgamečiui dvasios vadovui kun. Diliui ištvermės ir sveikatos.

*

1945 m. balandžio 9 d. Vokietijos liuteronų bažnyčios kun. Dietrich Bonhoeffer Flossenburg koncentracijos stovykloje – vieną savaitę anksčiau prieš alijantų kariuomenei ją užimant, buvo pakartas.

Kun. Dietrich Bonhoeffer buvo nacių apkaltintas kaip vienas iš pirmųjų, vos Hitleriui 1933 m. paėmus į savo rankas valdžią, buvęs pasireiškęs jos politinio antisemitizmo teorijos priešū. Būdamas Vokietijos “der Bekenntnis Kirche“ (Išpažinties Bažnyčios) vadu, kuri atsiskyrė nuo naciams simpatizuojančių bažnyčių, išėjo į pogrindį ir būdamas kalėjime, jis pritarė Hitlerio atentatui.

50-ties metų sukakties proga nuo Dietrich Bonhoeffer mirties, jis buvo beveik visame krikščioniškame pasaulyje prisimintas kaip krikščioniško tikėjimo kankinys nacių budelių rankose.

*

Šių 1995 m. kovo mėn Kaune įsikūrė Ekumeninė Sąjunga, į kurią įeina evangelikai liuteronai ir reformatai, laisvosios bažnyčios (baptistai) ir rusų ortodoksai. Ekumeninėje Sąjungoje R. katalikai dalyvaus, kaip stebėtojai. R. katalikų arkivyskupas A. Bačkis pasveikino steigiamą susirinkimą. Liuteronų kun. dr. J. Kalvanas Jr. išrinktas pirmininku, reformatų kun. J. Norvila – sekretorium ir pasaulietė liuteronė R. Ambrazevičienė – išdininke.

*

1995 m. sausio 7 d. Floridoje, St. Petersburg Lietuvų Klube gėlės įteikiama VAEI ir kun. dr. EUGENIJUI GERULIAMS, švenčiantiems 45 metų vedybinio gyvenimo sukaktį. *Nuotr. inž. V. Mažeikos*

Jonas Gylys Dilių šeimos tarpe Čikaga, 1994. Kun. P. Dilys (prieš išeinant į ligoninę), Erika Dilytė Brooks, Halina J. Dilienė

Pasaulio Reformatų Sąjungos (WARC) Šiaurės Amerikos ir Karibų Jūros rajono suvažiavime 1995 m. lietuvių ev. reformatų Bažnyčią išėvijoje atstovavo kun. dr. E. S. Gerulis, gyv. Floridoje. Jis turėjos progos apsakyti lietuvių reformatų padėtį tiek išėvijoje, tiek Lietuvoje pabrėžiant bažnytinių pastatų remonto reikalą. Suvažiavimas įvyko Nashville, Tennessee š. m. gegužės 13–15 dienomis.

*

Lietuvos ev. reformatų Bažnyčios 1995 m. Sinodas įvyko Papilyje per Jonines birželio mėn. Iki šiol smulkmenų apie tą suvažiavimą dar neturime.

*

Kuratorė Evelyną Yčaitė Taggart, gyv. Albuquerque, New Mexico neseniai išėjo į pensiją, išstarnavusi daugiau, kaip 20 metų. Ji džiaugiasi išėjusi iš atsakingų pareigų N.M. valstijos Energy and Minerals Department, nes jau nebereikia važinėti kasdien virš 60 mylių į sostinę Santa Fe. Ten bendradarbiai jos išėjimo pensijon proga surengė šaunias vaišes kur dalyvavo virš 100 asmenų. Gauta visokių sveikinimų, tarp ko kitko ir laiškas iš New Mexico gubernatoriaus.

Evelyna Yčaitė Taggart

Rimas Mikalauskas

Teologijos studentas Rimas Mikalauskas mokosi Varšuvoje. Žada už metų baigti studijas ir pradėti tarnybą Lietuvoje kaip reformatų kunigas. Pranešama, kad jo pažymiai labai geri. Laikas nuo laiko jis grįžta Lietuvon padėti su pamaldomis įvairiose reformatų bažnyčiose.

*

Ilgamečiai Čikagos gyventojai irištikimi mūsų Bažnyčios parapijiečiai ir rėmėjai, kuratorius Vilius ir Bronė Variakojai, pernai persikėlę gyventi pas sūnų Vidmantą į Californiją, rašo, kad pasilgę senų draugų – pažįstamų. Jie ypač tai jautė pereito Sinodo metu kur gailėjosi negalėję dalyvauti. Jie lapkričio mėn. 1994 m. atšventė garbingą 63-jų metų vedybinę sukaktį ir vadina save "laimingoji pora". Jie užmezgė ryšius su tenykšte Lietuvių Protetantų Sąjunga ir kiek galėdami dalyvauja pamaldose ir kt. jos parengimuose. Jiems būtų malonu gauti laiškų, tik neprižada tuoj pat atsakyti. Adresas: Mr, and Mrs. V. Variakojis, 18831 Colony Circle, Villa Park, CA 92677.

Vilius ir Bronė Variakojai

Šių 1995 m. kovo mėn. Kaune įsikūrė Ekumeninė Sąjunga, į kurią įeina evangelikai liuteronai ir reformatai, laisvosios bažnyčios (baptistai) rusų ortodoksai. R. katalikų arkivyskupas A. Bačkis pasveikino steigiamą susirinkimą (Ekumeninėje sąjungoje R. katalikai dalyvaus kaip stebėtojai). Liuteronų kun. J. Kalvanas Jr. išrinktas pirmininku, reformatų kun J. Norvila sekretoriumi ir pasaulietė liuteronė R. Ambrazevičienė – išdininke.

*

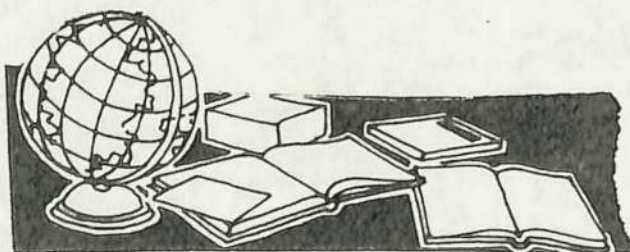
Pasirodė naujas trimestrinis žurnalas Lietuvoje PRIZMĖ, redaguojamas A. Latužio, skiriamas platesnei visuomenei, kaip evangelikams įskaitant ir reformatus.

*

Viena leidykla Lietuvoje praktikuoja toleranciją protestantams savo leidžiamame žurnale skirdama nemaža vietos ir jų autorių straipsniams. Tačiau turint omenyje nelangvą ekonominę padėtį Lietuvoje, kaip daugeliui įmonių, taip ir spaustuvėms trūksta moderniškesnių priemonių spartesniam darbo atlikimui.

Žinodami, kad kompiuteris yra vienas iš tokių šiandien būtiniausių priemonių bet kokiai institucijai, ir kaip tik tokio komterio mūsų omenyje turimai leidyklai trūksta. Yra susidariusi iniciatorių grupelė, kurie mielai norėtų minimai leidyklai padėti ir kreipiasi į MS skaitytojus su sekančiu prašymu: jei kas turėtų kompiuterį – sakysime, senesnės laidos arba dėl kitos priežasties nebevartojama (bet "dirbanti") ir sutiktų jį paaukoti, prašome rašyti "Mūsų Sparnų" adresu, 6118 N. Sheridan Rd. #502, Chicago, IL 60660.

* * *

Rašo Knygius

KNYGOS IR PERIODIKA

YČAS, Martynas, dr. APIE BIOLOGIJĄ. Vilnius, "Candela" 1995. 423 psl. Rašo mikrobiologijos mokslininkas, ilgametis profesorius New Yorko universitete, Syracuse, N. Y. apie šią mokslo sritį pla-

tesniuose rėmuose. Kaip sako recenzentas D. Kirvelis, Vilniaus universiteto docentas, "tai originalus bandymas suvokti žmogų, visuomenę, jų paradoksus bei suprasti gyvosios gamtos ryšį su žmogumi, jo elgsenos keistenybes. be abejonės knyga skaitys platus visuomenės ratas ir ras įdomių, ginčytis ir mąstyti skatinančių minčių". Tuo pat metu knyga išėjo ir rusų kalbos vertime O prirode živovo: mehanizmi i amisl, (Apie gyvybės esmę: mechanizmai ir prasmė). Vertimas prof. A. Antonovo, Maskva, "Mir", 493 psl. Kol kas šios knygos gaunamos tikrai Europoje, bet vėliau gal bus galima įsigyti per "Mūsų Sparną" redakciją.

*

MARTSINKYAVITSHUTE, Viktorija. LITHUANIAN-ENGLISH / ENGLISH-LITHUANIAN HIPPOCRENE CONCISE DICTIONARY, New York, Hippocrene Books, Inc. 1993. 382 psl., mažesnio formato. Apie 8,000 įrašų, su žodžių apibrėžimais ir paaiškinimais apie fonetiką abiem kalbom. Trumpas įvadas, naudingas studentams, keleviams-turistams ar biznieriems. Praktiškas, ne moksliskas žodynas, su gera žodžių atranka (Autorės pavardė įsidėmėtina - lietuviai mėgsta "lietuvinti" svetimtaučių pavardes: šit kaip "su-amerikoninta" lietuviška pavardė! Nelabai gražus vaizdas!).

*

VIJEIKIS, Vladas. GERIAU JUOKTIS, NEGU VERKTI. Chicago, IL. "Tėviškė", 4346 S. Vestern Ave. 288 psl. Jumoristinių vaizdelių rinkinys (kai kas anksčiau pasirodė Clevelando laikraštyje "Dirva"). Jis skiria knygą (žiūr. psl. 2) "skaitytojui, kurs nepagailėjo kelių dolerių šiai knygai nupirkti... tik neskolink jos niekam, tegu patys nusiperka". Galybė autoriaus komiškų piešinių (mums atrodo, kad jis daug geriau rašo, negu piešia). Gera knyga laisvalaikio praleidimui.

*

Petras Zablockas "SEKMADIENIŲ PRIEKLĖČIAI". Eilėraščiai ir laišakai. Jonava Dobilas. 1995 59 psl. Kaina nepažymėta, Viršelio iliustracijų autorė Valė Zablockienė.

Autorius 1992 m. pasirodęs su pirmuoju eilėraščių rinkiniu EINU PER RUGIENAS, buvo palankiai spaudoje sutiktas, pripažįstant jam nusipelnusio poeto vardą.

Šiomet pasirodė antroji jo eilėraščių knyga, šį kartą su tikrai originaliu ir intriguojančiu turiniu - eilėraščiai ir laišakai. Dauguma eilėraščių parašyti tremty, laišakai iš prieškarinio ir po

tremties laikotarpio. Štai jų autoriai: A. Mušinskas (1), Petrėnas (1), L. Zitkevičius (5), B. Dundulis (1), "Moksleivis" (1), Paul. Drevinis (5), Eug. Matuzevičius (10), V. Kukulas (1), J. Kudžma (4), H. Čigriejus (1), P. Kuliešienė (1), L. Matuzevičius (1). Ši autoriaus idėja pateikti laiškus yra tikrai vertinga, ji papildo autoriaus talento portretą, kai P. Zablocką, jauną Joniškėlio progimnazijos direktorių pradžioje savo kūrybinio talento brandinimo 1945-ųjų rudenį suėmė ir prasidėjo ilgas tremties metų dešimtmetis tolimuose Šiaurės lageriuose, kur alkis ir sunkus darbas jo fizines jėgas iki radikaliausio kraštutinumo išsėmė, tačiau jo kūrybinis talentas, naktimis puoselėjamas ant popieriaus skiautelių, vegetavo iki išsilgotos laisvės valandos

Red. pastaba: skaičiai skliausteliuose () reiškia laiškų skaičių.

Gustaitis, Algirdas. KUNIGAİKŠČIO RADVILOS ŽEMĖLAPIS. Chicago, 1992. 278 psl., didelio formato, su 47 žemėlapiais, 86 brėžiniais ir iliustracijomis. Aprašytas Mikalojaus Kristupo Radvilo paruoštas ir 1613 m. Amsterdame atspausdintas žemėlapis. Lietuvoje neseniai išleista II šios knygos dalis apie Dniepro upę ir jos aplinką, irgi su iliustracijomis. Recenzentas E. Šulaitis (Darbininkas 10-2-92) mini filmą apie Radvilų šeimą Lietuvos televizijos ekrane. Mes norėtume apie ją išgirsti daugiau, o taip pat apie šių didikų pavardę. Ar mums priimta rašyba "Radvila" dabar pakeista į "Radvilas"? Tarp kitko, Krokuvos (Lenkijos) Vavelio pilies muziejuje esą buvusi Radvilų šeimos portretų paroda, surinktų iš Lietuvos, Baltarusijos (Minsko) ir Ukrainos valstybinių įstaigų.

LAIŠKAI REDAKCIJAI

*Mieli "Mūsų sparnų" redakcinio kolektyvo nariai,
Malonu sveikinti visą Jūsų nepailstantį žurnalo kolektyvą Kalendarėdų ir Naujųjų Metų švenčių proga.*

Tegu ir toliau neblėsta Jūsų energija, o naujieji metai teatneša Jums visiems daug sveikatos ir šviesių dienų leidžiant mums visiems taip reikšmingą ir brangų žurnalą.

Kartu su Jumis tikime, kad švenčių džiugesys pripildys mūsų visų širdis tikėjimu, kad mūsų vargai ir sunkumai čia Tėvynėje neamžini.

*"Apmąstymų" red. komisija Kalėdų švenčių ir Naujųjų Metų
proga linki Jums džiaugsmo ir Dievo palaimos.*

Vilnius, 1994. 12. 23

Red. komisijo vardu J. Jasiukėnas

*Siunčiu jums auką ... sumoje \$ 100.- ir prašau man toliau
siuntinėti Mūsų Sparnus, nežiūrint kur juos išleisite ar USA ar Lie-
tvoje.*

Lakewood, Ohio

*Su pagarba
Emilija Čigas*

*... siunčiu čekį \$ 20. – už Mūsų Sparnus – 1995 m. Nors vyras
pats skaityti negali, bet aš jam skaitau, o jis džiaugias, kad turi
"Sparnus". Puikus žurnalas ir jauties, kad esi tarp savųjų. Pas
mus nieko naujo. Gyvenam labai nuošaliai nuo visų žmonių, tad
labai vieniši – nei vieno lietuvio aplink nėra, o Los Angeles labai
toli. Laimingų ir sveikų 1995 metų!*

Villa Park, CA. 1-6-95

Jus gerb. Bronė ir Vilius Variakojai

Gerb. Biržiečiai!

*Praleidęs jaunystę Biržuose – esu biržietis. "Mūsų sparnai"
man labai prie širdies žurnalas. Jei turėsiu dar galimybę. para-
šysiu prisiminimus apie gimnaziją, 1924–1932 apyt. laikas. (gim-
naziją baigiau 1927 m.)*

Siunčiu vietoj prenumeratos \$ 10.- US.

Priedas: pašto perlaida

Jūsų A. Paškevičius

Otawa, Ont. Canada

*Dėkojam už "Mūsų Sparnus" ir pridedame auką 20.-, kad ir
toliau galėtum atskristi į mūsų namus.*

Priedas čekis Nr. 2133

Juozas ir Ariane Bortkevičiai

No. Brunswick, NJ

*Please find enclosed a money order for \$ 30.- in support your
journal.*

I enjoy reveiving it very much.

Acton Ontario, Canada

Irena Vanderbent

** * **

Džiaugiuos Jūsų puikiai redaguojamu "Mūsų Sparnai" žurnalu. Laukdama naujo "M. S." numerio, Jums ir Jūsų štabui, linkiu našaus ir sėkmingo darbo ateityje. Nepavargkite!

Priedas: čekis #279, \$ 10,-

Richmond Hill, NY

Su pagarba Marta Paliene

** * **

Dėkoju už žurnalo "Mūsų Sparnai" atsiųstus 2 numerius 1994 m. rugjūčio ir guodžio mėn. Žurnalas daro gerą įspūdį. Yra simpatiškas, gražiai ir švariai atspausdintas. Malonu paimti į rankas ir skaityti. Ypatingai yra įdomūs kun. dr. E. Gerulio rašiniai. Jie paliečia temas kurių kitur neteko skaityti. Jo straipsniai pri-rakina skaitytoją ir neleidžia žurnalą padėti į šalį tol, kol neper-skaitomas ištiesai visas rašinys. Jo temos yra taip įdomios, kad skaitytojas skaito su malonumu, kartais net 2 kartus.

Kitų autorių straipsniai yra taip pat aktualūs ir įdomūs. Vienintelį užmetimą būtų galima padaryti gerb. Hypatijai Yčaitėi Petkienei. Jos rašinys "Kas meta knygas į laužą?", yra nepriim-tinas, kaip neatatinkantis tiesai. Gerb. Hypatia rašo, kad į laužo liepsnas buvo metamos lietuviškos knygos. Reikalingas patikslinimas. Nebuvo deginamos lietuviškos knygos. Buvo sudeginta protesto ženklan keletas egzempliorių "Kančių Istorijos" knygų. Jei knyga parašyta lietuvių kalboje, tai nevisada reiškia, kad ji lietuviška. . .

Straipsnio autorė rašo, kad knygą sunaikinus, neužslopinsi-me tenai surašytų minčių, kad stoka tolerancijos mums nepatin-kamoms idėjoms, yra žemesnės dvasinės kultūros pažymys, kad nevaržomas minčių išsireiškimas priklauso prie žmogiškų teisių gerbimo srities.

Šventa taisybė! Deja, "Kančių Istorijoje" nėra mums patinka-mų ar nepatinkamų idėjų, kurios galėtų būti diskusijų objektu. Tai yra paprastas, grubus ir įžulus faktų iškraipymas. Tai yra "melų istorija", parašyta su tikslu, kad parodytų ir įrodytų, jog nebuvo jokių trėmimų, kad buvo humaniškas žmonių perkėlimas į kitas gyvenvietes. Pakeliui, ešalonų sustojimo vietose "perkeliamųjų" laukė virtuvės su šiltu maistu, vaikams buvo dalinamas pienas, traukinius lydėjo sanitarinis personalas, ir panašios pasakos, bu-dingos sovietiniai propagandai

Dar vienas deimančiukas: "knyga nebuvo parašyta taip kaip

jiems patiktų“. Pasibašėtinas nesiorientavimas ir nesusigaudymas! Juk reikalas eina ne apie skirtingas nuomones ar idjas! Tai buvo protestas dėl faktų iškreipimo, melo ir sovietinės propagandės žiūrėti to, gerb. Hypatia išstojo, su visa energija, ginti “melų istorijos“ knygą, būk tai esą stoka tolerancijos skirtingoms nuomonėms.

Kita straipsnio dalis, išskyrus “Kančių Istoriją“, yra gerai parašyta ir įdomiai skaitoma.

Redakcija rankraščius talpina, taiso ar trumpina savo nužiūra. *) To straipsnio dalis, prieštaraujanti tiesai, turėjo būti iškirpta, kaip nepriimtina ir užgaunanti šimtus tūkstančių Sibiro tremtinių.

Beto toks straipsnis, be jokio redakcijos prierašo, net kenkia žurnalo įvaizdžiui.

St. Petersburg Beach, FL

Algirdas Idika

*) Cituojame sekančius sakinius redakcijos pastaboje, kurių laiško autorius nepaminėjo; “Autorių pageidavimai gerbiami. Straipsniai su autoriaus pavarde, slapyvardžiu ar inicialais nebūtinai reiškia redakcijos ar leidėjo nuomonę“, t. y. už straipsnio turinį yra atsakingas jo autorius.

Už kitas pastabas, išreikštas laiško pabaigoje, redakcija dėkoja.

KĄ KITI RAŠO APIE MUS?

Pažymėtas 1994 m. gruodžiu 73 nr., deja, į skaitytojo rankas pateko tik antroje 1995 m. sausio pusėje. Jeigu mėnesiu anksčiau, kun. Povilo Dilio “Kalėdinės mintys“, taikios ir šviesios, skatinančios mylėti Kristų ir žmones atrodytų kur kas prasmingesnės, atidžiau skaitomos.

Produkingiausias ir įdomiausias šio numerio bendradarbis yra kun. dr. Gerulis... net aštuoni rašiniai, bet oroginalių temų kiek mažiau... “Skaistyklos atsiradimo istorija“ ir “Kas atsitinka sielai žmogui mirus?“ – tai dvi labai panašios giminingos temos, įsakmiai neigiančios skaistyklos buvimą...

Išsamiai aprašomas ir 5 nuotraukomis iliustruojamas lietuvių evangelikų reformatų sinodas Čikagoje 1994 m. lapkričio mėnesį ir vos puse puslapio paminimas sinodas Biržuose 1994 m. biržely.

H. Y. P. pateikia abstrakčią Alenos Devenienės-Grigaitienės biografiją jos 90 m. amžiaus sukaktuvių proga, net nepažymėda-

ma gimimo datos. Ta pati autorė (jau pasirašiusi Hypatia Y. Petkus) sielojasi dėl knygų deginimo "Dangoraižių mieste".

Trumpas, bet įdomus ir vertingas rašinėlis apie reformatų įsteigtą Salamiesčio mokyklą, šiais metais minėsią 400 metų sukaktį. Autorė Dalia Gargasaitė. Ir kitas, kiek ilgesnis rašinys apie Papilio reformatų šventovę, gyvuojančią ne mažiau kaip 400 metų bei šiuo metu suvargusią parapiją (aut. Kostas Grundelė).

H. Y. P. aiškina Trijų Karalių Kalėdų papročiuose. "The Evangelikal Reformed Church of Lithuania" pavadinimu angliškame originale pateikiamas H. Y. Petkus pranešimas, 1994 m. vasario mėn išdalintas Jeruzalės žydų-krikščionių konferencijos dalyviams.

Vieną "MS" numerį praleidus, vėl tęsiami Jackaus Sondos-Sondeckio įdomūs atsiminimai apie jo veiklą Šiauliuose, kai jis buvo to miesto burmistru.

Keistokas Petro A. Palšio straipsnelis "Tiesos beieškant". Jis pasakoja, kad perskaitęs kito autoriaus straipsnį 1992 m. (sic!) apie Panevėžio katalikų kunigų pareiškimą (prieš sektantus), straipsniais, skambinimais ir asmeniškai kreipėsis į kelias Lietuvos redakcijas, bet niekur nebuvęs išklausytas. Straipsnį baigia piktais kaltinimais katalikams, besiveržiantiems į Klaipėdos kraštą, net į Neringą.

Labai įdomus ir reikšmingas D. Varnaitės str. apie išniekintas ir panaikintas evangelikų kapines Vilniuje. Jos veikė nuo 1809 iki 1973 m. Skelbiama kai kurių jose palaidotų garsių asmenų pavardės. Straipsnis persispausdintas iš 1993. VII. 31 "Lietuvos aidas".

Liūdnai nuteikia keturi įžymių lietuvių protestantų nekrologai: Motiejaus Tamulėno, lietuvių ev. reformatų išeivijoje ilgamečio prezidento (su viso pirmojo pusl. nuotrauka); Andos Ledos Dagytės-Juodpusienės, docentės, buv. Sibiro tremtinės, išgyvenusios 54 metus; liuteronų kunigo ir pedagogo Frico Skerio; evangelikų ilgamečio vargonininko Jono Sprindžio. Visi jie mirė 1944-aisiais.

Alfonsas Nakas

"Tėviškės Žiburiai", 1995. II. 28

NUO 1994 M. GRUODŽIO MĖN. IKI 1995 M. BIRŽELIO MĖN.
GAUTOS "MŪSŲ SPARNAMS" AUKOS

- \$ 100 Dr. E. Remys, MD. E. Čigas, OH
\$ 50 L. Dagys, Kanada
\$ 30 I. Vanderbent, Kanada
\$ 26 E. Veston, NJ
\$ 25 D.O. Tunkūnas, MA
\$ 20 Dr. J. Yčas, Kanada. V. Variakojis, FL. A. Bortkevičius, NJ. V. Kregždienė, NJ. V. Bendikas, IL
\$ 15 O. Dagys, VA. H. Pavilionis, PA. M. Klemas, FL
\$ 12 E. Žiobrienė, IL
\$ 10 Dr. P. Vaitaitis, IL. M. Guobužienė, IL. R. Keturka, Kanada. Dr P. Vaitaitienė, IL. M. Palys, NY. A. Paškevičius, Kanada. O. Tilindis, IL. E. Sėdaitis, IL. O. Šneideraitis, IL. M. Česnienė, IL. A. Sėdaitis, IL. J. Lampsatis, IL. M. Nauburas, IL. M. Plačienė, IL. A. Kaminskas, IL.
\$ 6 V. Kasparaitis, IL
\$ 5 M. R. Brakas, NY. A. Gustaitis, CA. A. Buntinas, IL. M. Pauperas, IL. G. Josuweith, IL. M. Samkow, IL. M. Kleinaitis, IL. L. Šikšnius, IL. P. Mieliulis, IL. I. Janušaitienė, IL. A.B. Pock, IL
\$ 4 M. Enskaitis, IL. A. Galinaitienė, IL
3 M. Orentienė, IL. E. Umbrasas, IL. V. Aušra, IL. M. Burokienė, IL

GAUTA MŪSŲ SPARNAMS AUKOS IŠ KANADOS PER PLATINTOJĄ
VANDĄ NORVAIŠIENĘ

- CA \$ 20 E. Bartminas, I. Delkuvienė, V. Norvaišienė, P. Šturmas
CA \$ 10 J. Balsienė, G. Jocienė
CA \$ 5 U. Bleizgienė, A. Mikšienė, J. Preikšaitis, H. Stepaitis. A. Sukauskienė, J. Trečiokas
CA \$ 4 Ungurai

Visiems aukotojams nuoširdus AČIŪ!

Aukotojas neradęs savo pavardės aukų sąrašė, prašomas kreiptis šiuo adresu: MŪSŲ SPARNAI, 6118 N. Sheridan Rd. #502, Chicago, IL 60660

Svarbesnių klaidų atitaisymas

MS # 73 psl. 71 straipsnio autorės pavardė turi būti Irena Skomskienė
Už klaidą atsiprašome! *Redakcija*

